

ČASOPIS FEDERÁLNÍHO MINISTERSTVA OBRANY

Vojenská mysl

3

ČTYŘICÁTÝ PRVNÍ ROČNÍK

ZÁKLADNÍ KROKY KE STRATEGICKÉMU MYŠLENÍ

Revoluční změny v naší společnosti po 17. listopadu 1989 se staly mj. impulsem pro tvůrčí myšlení o systému obrany, bezpečnosti a ochrany nového suverénního státu ČSFR. Vzniká aktuální potřeba koncipovat čs. vojenskou doktrínu, základní funkce a cíle, charakter a strukturu Čs. armády, jakož i nový systém jejího řízení a velení.

Postupně se prosazuje filozofie postupné přípravy zásadních změn v armádě, její transformace z armády totalitního režimu v armádu demokratického státu, z armády přímo podřízené koaličnímu uskupení Varšavské smlouvy v armádu garantující obranu samostatného nezávislého státu.

Tato filozofie přípravy zásadních kvalitativních změn se opírá o následující sekvenci:

1. Na základě analýzy výchozí situace a anticipace budoucího vývoje, základních principů čs. zahraniční politiky a čs. vojenské doktríny **stanovit strategicky významné cíle rozvoje Čs armády** jako žádoucí cílové stavy, jichž má být k určitým časovým horizontům dosaženo.
2. Na základě zvolené soustavy základních cílů stanovit potenciální cesty k jejich realizaci, především pak stanovit **optimální systém organizace a řízení Čs. armády**.
3. V souladu se soustavou cílů a organizačně řídicích předpokladů k jejich dosažení stanovit **systém výběru řídicích subjektů, uplatnění, kultivace a rozvoje lidského potenciálu Čs. armády**.

Na jaře 1990 byly na úrovni FMO ČSFR zahájeny diskuse o zásadách čs. vojenské doktríny a nutnosti formulovat soustavu cílů rozvoje Čs. armády jako rozhodujícího východiska pro tvorbu nové filozofie řízení resortu. Prosazovala se potřeba tvůrčí aplikace moderních poznatků teorie organizace a řízení, teorie systémů, informatiky, sociologie a psychologie řídicí práce, jakož i zkušenosti z výstavby armád vyspělých demokratických zemí do specifických podmínek Čs. armády. Z obecných principů a metod se zejména jednalo o systémové pojetí organizace a řízení, integraci řídicího myšlení a chování na základě jednotné filozofie řízení a metody řízení pomocí cílů, pružné systémy funkčních kompetencí, pružný informační systém, pružné organizační struktury, časové režimy řízení aj.

Na počátku léta 1990 je týmovým způsobem za využití dvou heuristických metod (brainstorming a delfská anketa) zpracována 1. pracovní verze

soustavy cílů rozvoje Čs. armády do r. 2005 (cíle 1. – 3. řádu). Souběžně byl předložen návrh nového uspořádání ministerstva obrany, jakož i návrh reorganizace a redislokace Čs. armády jako podklady k diskusím před přijetím rozhodnutí. Zvláště návrh na nové organizační uspořádání FMO se stává předmětem konfrontace nejrůznějších přístupů.

Nové uspořádání ministerstva obrany

Zámysl nového organizačního uspořádání FMO, který byl na sklonku roku 1990 schválen a je postupně realizován, vychází primárně ze dvou základních funkcí resortu – funkce politickosprávní a funkce přímého řízení a zabezpečení vojsk Čs. armády.

Je rozhodnuto, pojímáme-li FMO jako komplexní systém řízení resortu, o zřízení tří subsystémů politickosprávních a subsystémů přímého řízení a zabezpečení vojsk:

1. subsystém – **úsek FMO pro strategické řízení**
2. subsystém – **úsek FMO pro ekonomické řízení**
3. subsystém – **úsek FMO pro sociální a humanitární věci**
4. subsystém – **GŠ Čs. armády**

Úsek pro strategické řízení (SŘ) je koncipován jako orgán ministra obrany pro strategickokoncepční řešení otázek obrany ČSFR, vojenské strategie a pro perspektivní rozvoj Čs. armády, současně jako orgán pro řízení rozvoje vojenské vědy a techniky, jakož i rozvoje makrosystému organizace a řízení FMO a Čs. armády.

Úsek pro ekonomické řízení (EŘ) je koncipován jako orgán ministra obrany pro koncepci a realizaci hospodářské politiky resortu FMO, zabezpečující v podmínkách tržní ekonomiky cíle a úkoly v oblastech finanční a cenové politiky, státního rozpočtu, mzdové a sociální politiky, jakož i komerční činnosti.

Úsek pro sociální a humanitární věci (SHV) byl konstituován jako orgán ministra obrany pro koncepci kultivace a rozvoje lidského potenciálu Čs. armády, systému vzdělávání a školství, výchovy a duchovní i tělesné, společenskovedních a právních služeb, všeobecně pak systému sociálního řízení armády, současně pak sociálních interakcí armády a čs. veřejnosti.

Generální štáb Čs. armády je hlavním orgánem ministra obrany pro realizaci vojenské doktríny ČSFR a dalších legislativních dokumentů, vymezujících postavení Čs. armády ve společnosti. Na základě těchto dokumentů rozpracovává a realizuje otázky výstavby ČSA a obrany ČSFR. Je orgánem pro velení a řízení, přípravu a použití ČSA v míru a za branné pohotovosti státu.

Nové uspořádání FMO přirozeně předkládá integraci a koordinaci činnosti všech uvedených subsystémů.

Nový subsystém – úsek FMO pro strategické řízení

O budoucnosti Čs. armády, o doktrínálních a strategických otázkách, ale i o koncepci operačního umění a taktiky se v minulých desetiletích u nás nerozhodovalo. Vznikla nová historická situace, ČSFR je suverénním a nezávislým státem – nezbytná je potřeba soustavné analyticko-prognostické a koncepční práce v oblasti perspektivního rozvoje Čs. armády a obrany ČSFR.

Vznikající úsek pro strategické řízení si v této souvislosti klade následující základní cíl (cíle 1. řádu):

Poskytovat aktuálně profesionální výpovědi o možné budoucnosti Čs. armády a obrany ČSFR v závislosti na předpokládaném vývoji ve světě, Evropě a republice v podobě strategických prognóz, vizí, koncepcí a soustav cílů.

Uvedený základní cíl úseku SŘ je dekompenzován na cíle 2. řádu:

- na základě soustavné analyticko-prognostické činnosti předkládat koncepce, programy, plány a projekty, zajišťující obranu ČSFR a perspektivní rozvoj ČSA za předpokládaných situací v mezinárodním a vnitropolitickém vývoji;
- vytvářet a předkládat koncepci vědecké a technické politiky FMO, řešit rozvoj vojenské vědy a techniky k cílevědomému řízení a modernizaci ČSA;
- předkládat stále aktualizovanou a hierarchicky uspořádanou soustavu strategických cílů rozvoje ČSA a soubor základních strategických opatření k jejich dosažení jako východisko pro tvorbu filozofie řízení FMO a ČSA, integrující řídicí myšlení a ohrožení řídicích subjektů armády na všech stupních řízení a velení;
- soustavně přispívat k rozvoji makrosystému organizace, řízení a velení ČSA a FMO na základě moderních poznatků relevantních vědeckých disciplín, zahraničních zkušeností z armád vyspělých zemí a vlastních analyticko-prognostických prací;
- na základě odborné metodického řízení a koordinace činností, účinné participace všech úseků FMO na perspektivním rozvoji ČSA přispívat k prohloubení integrace a úrovně strategickokoncepční práce na FMO;
- vytvářet a obnovovat know-how v oblasti strategického řízení a vědeckotechnického rozvoje pro potřeby FMO, k tomu rozvíjet odborné konzultační, poradenské, publikační, expertizní a jiné informační služby.

Vnitřně se má úsek SŘ členit na dvě správy, a to na:

- **Správu perspektivního rozvoje FMO,**
- **Správu rozvoje vědy a techniky FMO.**

Vědeckovýzkumnými a informačními zařízeními úseku SŘ mají být:

- Institut pro strategická studia FMO,
- Ústav vědeckých, technických a ekonomických informací FMO.

Všeobecně se počítá s tím, že organizační struktura vlastního úseku včetně uvedených zařízení bude maticového typu jako kombinace relativně stálých profesních útvarů s pružnými organizačními strukturami týmového charakteru.

Koncepce činnosti úseku pro SŘ předkládá úzkou součinnost s ostatními úseky FMO, zejména pak s Generálním štábem Čs. armády. Vnější vazby úseku SŘ jsou zejména orientovány na instituce strategického řízení a rozvoje vědy a techniky v ČSFR i v zahraničí.

V každém případě lze považovat konstituování úseku pro SŘ za určitý historický mezník ve vývoji cílů, funkcí a struktury ministerstva obrany. Jeho vznik a následující působení má přispět k optimalizaci strategických rozhodnutí o budoucnosti ČSA a systému obrany ČSFR.

Strategické řízení vyžaduje anticipativní myšlení, myšlenky o vývoji, o stavech, o hodnotách, o vzájemných účincích, které případně nastanou až ve vzdálené budoucnosti. Výpovědi o budoucím utváření skutečnosti předpokládají prozíravé a realistické spojení mezi přítomností a budoucností. Musí být variantní, kalkulovat s celým vejitřím možných budoucností.

(Návrh koncepce a organizační struktury úseku FMO pro strategické řízení je ještě v době zpracování tohoto článku předmětem diskusí.)

Ing. Otakar Vlach, CSc.

K OTÁZKÁM KONCEPCE VOJENSKÉ STRATEGIE ČSFR

Při ujasňování problematiky koncepce vojenské strategie ČSFR je třeba již v úvodu poznamenat, že v současné době nemáme propracovanou vlastní vojenskou strategii a vlastně jsme se jí v celém období po druhé světové válce příliš nezabývali. V zásadě jsme přijímali pasivně sovětskou strategii, která byla po vzniku Varšavské smlouvy strategií této vojenské koalice. Podstata této skutečnosti spočívala v politickém poválečném vývoji naší země. Až do roku 1990 jsme také neměli formulovanou vlastní vojenskou doktrínu, která je ve vztahu ke strategii určující. Revoluční změny, ke kterým

u nás dochází od listopadu 1989 při budování svrchovaného nezávislého státu, útlumové tendence vazeb na Varšavskou smlouvu a praktická opatření ve vojenské oblasti přijatá v souvislosti se systémem evropské kolektivní bezpečnosti, staví před ČSA závažné problémy. Ty nejpodstatnější řeší vojenská doktrína ČSFR a na jejím základě je nanejvýš naléhavé vypracovat i vojenskou strategii.

Dříve než přejdu k obsahu a úkolům, které strategie řeší, je účelné, byť jen velmi stručně, vymezit **pojem vojenská strategie a definovat jej**. Je několik definicí vojenské strategie, a to zejména proto, že její obsah není neměnný. Mění se podle toho, jaké úkoly stanovila strategie státní politika, resp. vojenská doktrína, jaké stanovisko zaujímá daný stát k ozbrojenému střetnutí, s jakými prostředky a konečně, jaký je protivník, s nímž se mohou politické nebo jiné spory řešit válkou, bez ohledu na to, která strana takového řešení přijme.

Za určitou klasickou obecně platnou definici vojenské strategie lze považovat Clausewitzovu: **„Vojenská strategie je umění používat vojenskou sílu k dosažení cílů, které byly stanoveny politikou.“** Širší a ještě obecnější pojetí strategie formuloval francouzský strateg generál André Beaufre: **„Strategie je umění zaměřit sílu na dosažení politických cílů.“** Není podstatné podrobovat tyto definice kritice. Hlavní je, že všechny dnešní definice obsahují základní myšlenku výše uvedených definicí. Jako příklady uvedu: **Vojenská strategie je schopnost plánovat rozvoj a využívání ozbrojených sil pro dosažení cílů národní politiky přímým či nepřímým využitím vojenské síly, nebo: Vojenská strategie jako součást státní strategie zabezpečuje řešení státní politiky jak v míru, tak i ve válce, a konečně: Vojenská strategie je součást státní strategie, řeší otázky spojené s použitím ozbrojených sil státu při zabezpečování státních bezpečnostních cílů, a to buď hrozbou jejich použití nebo přímým nasazením.** V těchto nuancích se zřetelně promítá poslání strategie, vznikají nejrůznější vojensko-strategické koncepce států (celých koalic), které mohou mít útočný (agresivní) charakter, obranný (defenzivní), nebo mohou sledovat zachování současného stavu (status quo).

Zdá se, že světový společenský vývoj dospívá do stádia odmítání války jako prostředku dosažení politických cílů, ať již jsou příčiny jakékoli (veřejné mínění, nebezpečí jaderné války a zkáza lidstva atd.). Proto také vesměs dnešní vojensko-strategické koncepce ve svém obsahu využívají podstaty obranného charakteru strategie.

Naskýtá se otázka, jak tedy definovat **vojenskou strategii ČSFR**. Jako přijatelné se jeví takovéto znění: **„Vojenská strategie ČSFR, jako součást státní politiky, řeší otázky výstavby a přípravy ozbrojených sil a jejich využití v míru i za války v zájmu obrany federativní republiky.“**

V souvislosti s tímto chápáním vojenské strategie se táži: Je nutné, abychom měli vlastní vojenskou strategii, a to v situaci, kdy se aktivně připojujeme k budování evropské kolektivní bezpečnosti, máme přátelské vztahy ke všem

státům Evropy a nemáme vůči žádnému z nich politické, územní ani žádné jiné požadavky, navíc žádná případná nedorozumění nechceme řešit ozbrojeným konfliktem? Odpověď mi dává naše vojenská doktrína. Je však také na místě připomenout, jak labilní a vratké mohou být politické vazby, mezinárodní dohody i vzájemné závazky. Krutě nás o tom přesvědčila historie let 1938–1939 a ještě krutěji šokující invaze pěti států Varšavské smlouvy v srpnu 1968, v té době našich „nejvěrnějších“ spojenců.

Je-li zatím vojensko-politická situace taková, že musíme mít armádu, musíme mít i strategii jejího využití. Mohlo by se zdát, že vypracování strategie ČSFR vzhledem k velikosti státu a jeho ozbrojených sil nebude záležitostí příliš složitou. Je tomu však právě naopak. ČSFR je počtem obyvatel a rozlohou malá a ekonomicky v mnoha směrech závislá na jiných státech, včetně prostředků pro vedení ozbrojeného zápasu. Složitost problematiky vyniká právě v souvislosti s objasněním obsahu strategie.

Po obsahové stránce vojenská strategie zkoumá a řeší tyto hlavní otázky: obecné zákonitosti ozbrojeného zápasu, podmínky a charakter možné budoucí války, výstavbu a přípravu ozbrojených sil, přípravu státu na válku, způsoby vedení ozbrojeného střetnutí, řízení ozbrojených sil a státu za války, studium strategie pravděpodobného protivníka, volbu spojenců.

Obecné zákonitosti ozbrojeného zápasu jsou platné pro každý ozbrojený konflikt v daném historickém období. Působí objektivně, nezávisle na cílech války, postihují stejnou měrou a stejně krutě obě válčící strany. Pro vypracování strategie lze tedy považovat znalost těchto zákonitostí a způsob jejich využití v daných konkrétních historických podmínkách za základní předpoklad úspěchu. Předpovídat, studovat a navrhnout využívání zákonitostí války s aplikací na mnohostranné dynamické procesy a jevy války přísluší především vědecké frontě, vrcholným orgánům vedení státu a ozbrojených sil. Subjektivní stránka zákonitostí budoucí možné války spočívá ve schopnosti respektovat i využít řízení ozbrojených sil a celého státu v míru (při přípravě na válku) včetně jejího vedení.

Zatím co zákonitosti ozbrojeného zápasu mají obecnou platnost a lze je využívat při vytváření strategie v určité aplikaci, pak **podmínky a charakter budoucí možné války** musí být zkoumány z pohledu zcela konkrétní politické, ekonomické a vojenské situace. Pro zkoumání podmínek této války je rozhodující, zda může vůbec vzniknout. Odpověď dnes bohužel ještě stále musí znít „ano“, a to i přes všechny snahy národů ji zabránit. Procento pravděpodobnosti jejího vzniku může být různé, z pohledu vývoje v Evropě – malé. Že válka s určitostí nevznikne, bude možné přijmout teprve tehdy, až přestanou existovat síly a prostředky pro její vedení nebo budou natolik omezeny, že žádný stát nebude schopen ji jako iniciátor zahájit, a to nejen z evropského, ale i celosvětového pohledu.

Myslím, že při tvorbě vojenské strategie ČSFR je nutné podmínky možného vzniku ozbrojeného konfliktu zkoumat jak v širších vojensko-politických

souvislostech celosvětového a evropského pohledu, tak i z hlediska místního, tedy ČSFR. Řešení bude mít vždy předpovědní charakter a bude variantní z hlediska politického, vojenského, časového, prostorového atd. Seřazení výsledků možností podle jejich důležitosti bude obtížné zejména proto, že i varianta v současné době nejméně pravděpodobná se může velmi rychle stát tou hlavní.

Podmínky a činitelé působící v dané historické době na možnosti vzniku ozbrojeného konfliktu, zvláště rozložení vojensko-politických sil, kvalita a množství sil a prostředků protistojících stran, jejich vojenský a hospodářský potenciál a geografické rozmístění určí charakter války, tj.:

- jakým způsobem může být zahájena,
- jaký může být její časový a prostorový rozmach,
- jaké prostředky ničení v ní budou použity (konvenční, jaderné, kosmické).

Podle naší vojenské doktríny ČSFR nikdy války nevyvolá. Může tedy být do ní za nejrůznějších okolností vtažena tím, že bude sama napadena, nebo bude nucena plnit smluvní závazky. Proto je nezbytné, aby naše strategie zkoumala:

- okolnosti, za nichž by ČSFR byla nucena vstoupit do války,
- kdo může tvořit potenciální protistojící stranu, a proto vyhodnotit:
 - operační směry a prostory zasazení ČSA,
 - požadavky na operační sestavu vojsk,
 - sílu protivníka a vzájemné poměry sil,
 - způsoby zahájení války a jejího vedení,
- jaké spojence bude mít ČSFR ve válečném konfliktu (na které se orientovat),
- předpoklady dosažení cílů války a jejich důsledky.

Výsledky zkoumání podmínek a charakteru možné války ovlivní výstavbu ozbrojených sil, jejich přípravu a rozmístění, jakož i přípravu celého státu na válku.

Při výstavbě ozbrojených sil řeší strategie jejich množství a charakter, optimální strukturální složení co do druhů ozbrojených sil a vojsk, jejich organizaci, vybavení zbraňovými systémy a další technikou, rozmístění, materiální a technické zabezpečení.

Vojenská strategie ČSFR by v této oblasti měla vycházet z kritického rozboru výstavby armády v dřívějších letech a vypracovat dlouhodobou představu výstavby ČSA s možností výběru s určitými časovými obdobími plnění. Některá zásadní rozhodnutí již byla přijata. Pokud jde o počty, myslím, že je nutné vycházet ze skutečných lidských a ekonomických možností státu při uplatnění principu rozumné dostatečnosti a plnění závazků, přijatých při jednání o evropské kolektivní bezpečnosti co do limitů počtů hlavních druhů zbraní. Z hlediska charakteru armády byla přijata zásada její postupné profesionalizace. Zásadně se mění vnitřní složení a organizace

orgánů velení, vojsk, řešeno je i jejich přemístění. Nicméně další úkoly ještě stojí před strategií, a to ať již jde o propracování výše uvedených rozhodnutí nebo další problémy, k nimž např. patří výzbroj ČSA.

Je logické, že naše armáda, má-li být armádou moderní, musí být vybavena bojovou a zabezpečovací technikou, kterou však nemůže ČSFR vyvíjet, ani vyrábět. Jsme tedy odkázáni na dovoz. Jednoznačnou orientaci na Varšavskou smlouvu a závislost na dodávkách vojenské techniky především ze SSSR lze dnes považovat za historickou záležitost. Možnosti široké volby odkud dovézt zbraně, ovlivňují proces přezbrojování ČSA, který lze považovat za poměrně dlouhodobou a všestranně náročnou záležitost. Protože jde o materiální prostředky a hodnoty musí být přijatá rozhodnutí všestranně zdůvodněna a mít dlouhodobou časovou platnost.

V každém ozbrojeném střetnutí závisí splnění cílů války mimo jiné na připravenosti ozbrojených sil do ní vstoupit a úspěšně ji vést. Pojem **připravenosti ozbrojených sil** je z hlediska strategického velmi široký. V soudobých podmínkách při trvání vysoce účinných zbraňových systémů, vysoké schopnosti manévrovat vojsky a možných formách zahájení ozbrojeného střetnutí, bude právě počáteční období války ovlivňovat celý její další průběh. Dnes mohou být ve velmi krátké době válkou vyraženy celé státy, především malé.

Strategie ČSA by tedy měla zkoumat možnosti vstupu ČSFR do války, způsoby zahájení (s přihlédnutím k pravděpodobnému protivníkovi), přechod vojsk z mírového na válečný stav, jejich rozvinování, zaujetí operačních sestav, vytváření strategických záloh, formy vedení obrany i všestranného zabezpečení. Domníváme se, že vyjdeme-li z těchto otázek, měla by vytyčovat požadavky na obsah operační a taktické přípravy velitelů, štábů a vojsk.

Při dnešních způsobech vedení ozbrojeného střetnutí, bez ohledu na to, zda půjde o válku celosvětovou či místní (lokální), nerozhodují o jejím výsledku pouze ozbrojené síly. Stále více záleží na **připravenosti celého státu**. Požadavky může stavět pouze vojenská strategie, a to pro všechny oblasti národního hospodářství a ostatní odvětví státní správy z hlediska jejich přechodu na válečné podmínky (válečnou ekonomiku), potřeb udržování strategických zásob a opatření operační přípravy území státu. Neméně důležité jsou otázky společenského charakteru, jako je vztah obyvatelstva k obraně vlasti a ozbrojeným silám. V souvislosti s profesionalizací ČSA vznikne i problém zapojení všech obyvatel do procesu přípravy k obraně státu, do něhož musí aktivně vstoupit civilní vědecké instituce, orgány státní správy, hospodářské a společenské instituce. Půjde určitě o otázku značně konfliktní; vyřešení rozporů mezi požadavky a možnostmi povede převážně, lépe řečeno, k rozumným kompromisům.

Studium způsobů vedení ozbrojeného střetnutí patří mezi nejdůležitější otázky strategie. Složitost spočívá v teoretickém zkoumání všech stránek vedení a zabezpečení operací s dostatečnou předpovědí jejich pravdě-

podobného vývoje, neboť o úspěchu či neúspěchu ve válce rozhoduje právě způsob jejího vedení ozbrojenými silami. Dynamika vývoje vojenství nutí strategii, aby odhalovala činitele, které mají největší vliv na způsob vedení ozbrojeného zápasu. Na tomto základě je pak možné vypracovat **strategický model** vedení války a stanovit **strategickou koncepci**.

Z hlediska ČSFR půjde vždy o strategickou koncepci **obrannou**. Předmětem zkoumání bude proto především vedení strategické obrany a vedení obranných operací jako její součásti. Závěry z této oblasti vojenské strategie se pak promítají do všech ostatních otázek, jež jsou předmětem a obsahem jejího zkoumání.

Při řízení ozbrojených sil a státu se strategie zabývá především řízením války jako celku a její přípravou. Studuje a navrhuje organizaci a působnost nejvyšších orgánů vedení státu v míru a za války ve vztahu k ozbrojeným silám i zabezpečení jejich potřeb. Zkoumá a navrhuje vnitřní složení nejvyšších vojenských orgánů velení, způsoby jejich činnosti, operativnost přechodu na válečný systém velení, zásady rozmístění míst velení, jejich odolnost a technické zabezpečení.

Objektem trvalého zkoumání strategie je **pravděpodobný protivník**. Obsahem této činnosti jsou především jeho vojensko-politické cíle, vojensko-strategické názory a z nich vyplývající směry vývoje a možnosti vzniku ozbrojeného zápasu v časových rozměrech. Zabývá se studiem jeho ozbrojených sil po stránce kvantitativní i kvalitativní, způsoby jejich strategického použití, jakož i celkovými schopnostmi protistojícího státu (států) vést válku.

Při vytvoření vojenské strategie ČSFR se zřejmě vyskytne vážná potíž. Spočívá totiž v tom, koho označit za protivníka. Nemůžeme dnes označit za pravděpodobného nepřítele žádný evropský stát, spíše naopak. Myslím, že všechny tyto státy mají společný cíl motivovaný kolektivní evropskou bezpečností. Proto také obě vojenské koalice, NATO a Varšavská smlouva sehrály v posledním období roli ručitelů evropské politické stability s postupným omezováním jejich vojenských možností. Při tom lze Varšavskou smlouvu považovat za přežitě spojenectví a dnes již de facto neexistující.

Při strategickém plánování půjde tedy o určitou prevenci zabezpečení svrchovanosti státu a nedotknutelnosti jeho území pro případ, že by kdykoli v budoucnu došlo k pokusu ji narušit. Proto je strategické použití ozbrojených sil ČSFR v případném válečném konfliktu velmi proměnlivé a složitější.

Nikoli nevýznamným úkolem vojenské strategie, motivovaným státní politikou (státní strategií) je **volba spojenců**. Zvláště významně to platí pro malé státy, které svým způsobem jsou závislé na ekonomicky silnějších státech. Z vojenského hlediska není ČSFR schopna zabezpečit potřeby ozbrojených sil, a to jak v oblasti výzbroje, strategických surovin i obecnějších potřeb národního hospodářství. Vojenská strategie musí tedy navrhnout optimální spojence a formu spolupráce s nimi ve vojenské oblasti, včetně vzájemných pevných závazků pro případ vzniku ozbrojené konfrontace.

Cílem mého článku bylo objasnit základní otázky spojené s obecným obsahem a úkoly vojenské strategie, zdůvodnit nezbytnost vypracování vojenské strategie ČSFR. Pokud jsem se zmínil o některých konkrétnějších problémech tvorby koncepce naší vojenské strategie, pak jde pouze o jejich nástin. Jejich konkrétní řešení může totiž vypracovat pouze široký vysoce odborně připravený kolektiv.

Plukovník Ing. Ladislav Klíma, CSc.

PROFESIONALIZACE A STRUKTURA OZBROJENÝCH SIL

V podmínkách utváření pluralitní demokracie v ČSFR je definitivně nastolena otázka vybudování malé profesionální armády na zásadách obranné vojenské doktríny, armády, která bude plně zabezpečovat státní svrchovanost a neporušitelnost hranic státu.

Cílem je vybudování malé profesionální armády, tedy takové, která bude sestavena z dobrovolníků – profesionálů, profesionálních složek teritoriálních sil a orgánů řízení obrany.

Profesionalizace ČSA je komplexním problémem. Dotýká se všech oblastí výstavby, života a činnosti armády a zahrnuje složitý systém nehmotných a hmotných procesů obsahující vnitřní i vnější vazby. Řešení vyžaduje strategické myšlení a musí se stát předmětem strategického řízení.

Výstavba početně malé vysoce efektivní profesionální armády je cílem, o který usiluje s různými výsledky většina demokratických států. Snaží se o to i ČSFR a ČSA, která se připravuje uskutečnit komplexní program profesionalizace.

Cílový model výstavby ČSA do roku 2005 počítá s vytvořením pravidelných a teritoriálních ozbrojených sil. Pravidelné síly budou budovány jako profesionální, určené k vedení obrany (operací a bojů). Teritoriální síly budou budovány jako základna vojenského výcviku vojáků v činné a záložní službě pro mírové i válečné doplňování pravidelných, jakož i teritoriálních sil.

Pravidelné ozbrojené síly budou tvořit jádro ČSA, jejichž organizační struktura, personální výstavba (cílově plně profesionalizované útvary a svazky) jim umožní kdykoli zahájit vedení operací a bojů.

Vzhledem k nejpravděpodobnějšímu možnému charakteru ohrožení státu v období do vytvoření efektivního systému evropské bezpečnosti, nebo variantně vstupu ČSFR do NATO (kdy při lokálním konfliktu se sousedním státem by se ČSFR byla nucena bránit sama bez vnější pomoci), územní rozloze, charakteru osídlení, terénním podmínkám i možnému průběhu války, silné závislosti na zahraničních surovinách a energetických zdrojích, malé rozloze státního území, vysoké koncentraci obyvatelstva a průmyslu, možnosti útoku z různých směrů, dokonce i z více azimutů současně, se **dosavadní struktura ozbrojených sil jeví jako neúčelná.**

Ze scénáře, že ČSA bude vést obranné operace samostatně bez pomoci spojeneckých vojsk lze vyvodit, že:

- organizační struktura musí být maximálně jednoduchá, bez zbytečných mezičlánků prodlužující informační toky a bránící systému velení reagovat na změny situace ve skutečném čase,
- hlavní strukturální prvky musí být vysoce mobilní, schopné samostatné činnosti bez velkých nároků na všechny druhy zabezpečení,
- strukturální prvky musí dovolovat pružný manévř pohybem, silami a prostředky i jejich rychlé přeskupení,
- se může vytvořit situace, kdy válka bude vedena na více izolovaných bojištích, kde manévř většími svazky a svazy nepřichází pro ČSA v úvahu.

Proto je třeba zvážit, zda **základní operačně taktickou jednotkou pozemního vojska by měla být brigáda zahrnující 4 až 6 praporů, v případě potřeby by z brigád bylo možné vytvořit armádní sbor.** Prapory jsou vhodné prvky umožňující přeskupení vojsk, vytváření potřebných dočasných struktur pro plnění speciálních operací a úkolů. Toto pojetí odpovídá i možným představám o početnosti pozemního vojska.

Předpokladem úspěšného procesu profesionalizace je kvalitní přípravná etapa. V té by mělo mimo jiné dojít k vytvoření systémových předpokladů pro uskutečnění programu profesionalizace, zejména v oblasti řízení a organizačních struktur, ve vytvoření nezbytných materiálních podmínek pro změny v oblasti vojenského výcviku, vzdělávání i služby. Jako velice závažný se jeví předpoklad oddělit u FMO a ČSA správní řízení od velení vojskům.

Po uskutečnění uvedených předpokladů se vytvoří prostor v oblasti správního řízení k nahrazení příkazového řízení manažerským s využitím nepřímých a hodnotových nástrojů řízení, oddělení strategického řízení od operativního, nahrazení plánování založeného na centralizovaném přidělování lidských, finančních a materiálových zdrojů plánováním založeným na řízení podle cílů s využitím kapitol vojenského rozpočtu.

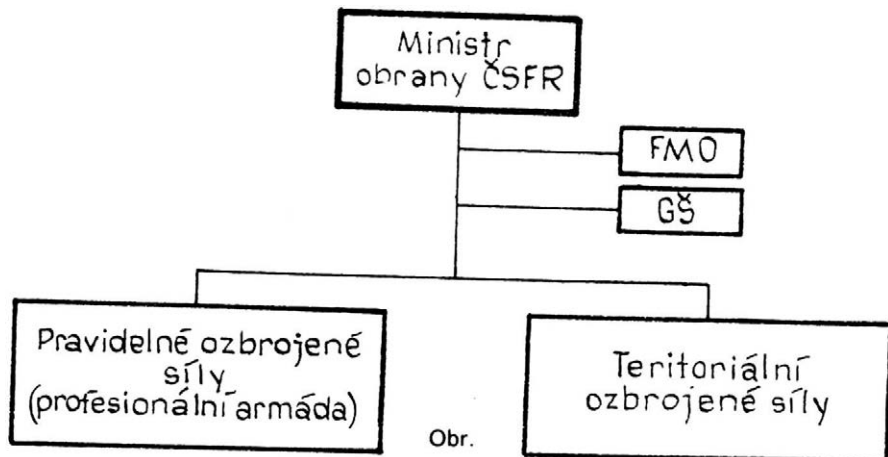
V oblasti velení vojskům to bude představovat vytvoření pravidelných ozbrojených sil určených pro přímé nasazení do bojů a operací bez mobilizačního doplňování, zahrnující velitelství pozemního vojska, letectva a protivzdušné obrany jako jádro ozbrojených sil.

K profesionalizaci jádra ozbrojených sil je vhodné přistupovat metodou

modulární výstavby při zabezpečení přechodu do organizace divize – armáda na brigádu – sbor.

Při vytváření teritoriálních ozbrojených sil je nezbytné počítat se **zemskými velitelstvími**. V zemských velitelstvích založit náborová střediska, výcviková velitelství, výcvikové základny a školní brigády a prapory.

Z dostupných informací, zkušeností vyspělých armád, ale i určitých předpokladů je možné uvažovat o následující modelové struktuře – viz obr.

Pravidelně ozbrojené síly (profesionální armádu) členit na:

- velitelství pozemního vojska,
- vševojskové brigády a samostatné prapory druhů vojsk,
- velitelství letectva a protivzdušné obrany,
- sbor PVOL (protivzdušné obrany a letectva).

Teritoriální ozbrojené síly (se základní vojenskou službou na základě všeobecné branné povinnosti a záložní vojenskou službou) členit na:

- výcvikové velitelství,
- organizačně mobilizační velitelství,
- velitelství civilní obrany,
- zemská velitelství:
 - výcviková základna,
 - teritoriální vojsko,
 - náborová střediska,
 - místní vojenské správy,
 - orgány, organizace a zařízení civilní obrany.

K uvedenému struktuře je v podmínkách ČSA nezbytné přecházet postupně. Závažnost, rozsah a náročnost řešení směřují k cílově programovému přístupu.

Základem tohoto přístupu je založení komplexního programu profesionalizace, který se předpokládá konstituovat jako hierarchickou soustavu programů a projektů, uspořádanou do vzájemně provázaného stromu cílů.

V rámci komplexního programu je nezbytné potom definovat jednotlivé programy jako tvorbu systému služebních životních drah (kariér) ČSA, vojenského vzdělávání, výcviku, dobrovolné vojenské záložní služby, programy sociálního, ekonomického, materiálního, investičního aj. zabezpečení profesionalizace ČSA.

Domnívám se, že se ČSA na program profesionalizace musí cílevědomě připravovat. V oblasti státní správy svěřené do působnosti FMO musí obhájit legitimitu své vojenské politiky i v oblasti profesionalizace, tj. prokázat, že cíle, o které usiluje, stojí za to, aby byly dosaženy reálnými metodami pomocí účinných prostředků.

Ing. Milan Štembera

PROBLÉMY PROFESIONALIZACE ČSA

Závažné změny situace ve středoevropských a východoevropských státech v roce 1989 se projeví ve všech oblastech vnitřní i zahraniční politiky těchto států, včetně problematiky jejich bezpečnosti.

Bezpečnost v novodobém pojetí však není pouze kategorií politickou, mezinárodně-právní a vojenskou, nýbrž i ekonomickou, ekologickou a humanitární. Bezpečnost může být ohrožena nebo alespoň výrazně ovlivněna příkrými rozdíly v ekonomice států s jejich sociálními důsledky, nenapravitelným ohrožením životního prostředí v určitých oblastech (regionech) nebo podoblastech (subregionech), ale i nedostatečným respektováním lidských práv a základních svobod. Krátce řečeno: **bezpečnost nemůže být plně zajištěna, dokud všichni lidé nebudou mít odpovídající množství politických, sociálních, ekonomických a humanitárních práv, která se stanou základním prvkem vyloučení agresivity v mezinárodních vztazích.**

Není předmětem této stati řešit problematiku bezpečnosti v celém rozsahu. Vyjímám z ní proto pouze **otázky mezinárodně-právního a vojenského charakteru, a to z hlediska nové situace, v níž se ČSFR ocitla po listopadové revoluci v roce 1989.**

V této souvislosti je třeba předeslat, že v diplomacii, především v Evropě, se pomalu začíná prosazovat zásada, že **řešení všech sporných problémů je nutné zajistit politickými prostředky, tj. jednáním, ne však prostředky vojenskými.** Proti

této zásadě se neodvážil vyslovit žádný evropský politik. Na druhé straně však **v Evropě neexistuje žádný stát, který by byl jen deklaroval úmysl rozpustit ozbrojené síly a spolehnout se pouze na prostředky politické.** Důvodem je nevyjasněná bezpečnostní situace v Evropě, obava z nepředvídatelných obtíží mezinárodní situace a narůstání sporných problémů, které by mohly přejít z roviny racionální do roviny emocionální.

V Evropě nelze vyloučit výbuch nacionálních sporů, sociálních otřesů, ale i některých mimoevropských vlivů, které by mohly přejít až k násilným formám řešení, i když si to většina veřejného mínění v Evropě nepřipouští.

Celkový stav evropské bezpečnosti je dán rozpadem dosud fungující bipolární soustavy jejího zabezpečení. Vojenská organizace Varšavské smlouvy se v podstatě zhroutila a ani její politická působnost není skutečná. Dosud existující oboustranné smlouvy mezi státy Varšavské smlouvy, které mají rovněž bezpečnostní hlediska, budou zřejmě přehodnoceny. Smlouvy s Rumunskem a Bulharskem jsou z hlediska bezpečnosti i celkového rozboru geostrategické situace prakticky bezpředmětné, smlouva s bývalou NDR zcela zanikla.

Na druhé straně NATO zůstalo nedotčeno a poskytuje svým členským státům plnou záruku bezpečnosti. Přitom NATO na rozdíl od EHS zatím nezná status tzv. přidruženého členství. V jeho vedoucích orgánech však dozrává ochota změnit charakter paktu s větším podílem politických aspektů před vojenskými. Ale ani smlouva o neútočení, podepsaná na schůzce nejvyšších představitelů členských států konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě v Paříži 19. listopadu 1990, nedává nečlenským státům NATO mezinárodně právně zakotvené záruky bezpečnosti.

Pokud jde o 13 vesměs malých a vojensky málo významných evropských neutrálních a neangažovaných států, nacházejí se v podstatě v dosavadní situaci a mohou spoléhat především na princip ozbrojené neutrality, která předpokládá velmi opatrnou, dlouhodobou a co nejúčinnější bezpečnostní diplomacii.

Účinný celoevropský bezpečnostní systém dosud neexistuje i přes pokračující snahy o institucionalizaci (uzákonění) procesu Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě (KBSE), jehož prvními vlastovkami jsou zřízení výkonného sekretariátu v Praze a střediska pro předcházení konfliktům ve Vídni. Neexistují v něm dosud mezinárodně právně zakotvené bezpečnostní závazky členských států, žádné záruky, ba ani mezinárodně právně uznávaný kodex mírového řešení sporů. Spory jsou přitom zákonitým jevem v jakémkoli společenství, od mezinárodních sdružení až po rodinu.

Celoevropský bezpečnostní systém **by však byl nejideálnější, komplexní a univerzálním způsobem řešení bezpečnostní problematiky.** Myslím, že jeho dosažení bude však vyžadovat delší dobu, což lze v současné situaci ztěží odhadnout.

To je tedy celkový rámec, v němž musí ČSFR řešit své bezpečnostní problémy. Otevřeně řečeno, je ČSFR v současné době v jakémsi bezpečnostním vakuu, které bude vyžadovat maximální samostatnost, realitu a účinnost její bezpečnostní politiky i konkrétních opatření.

V této oblasti je nutné si vzít poučení z dějin první republiky, jejíž bezpečnostní situace byla velmi složitá. Mezinárodně právně usilovala o zajištění bezpečnosti uzavřením smlouvy s Francií, která měla výrazné politicko-strategické zájmy ve střední Evropě. Od roku 1935 existovala obdobná smlouva i se SSSR, která znamenala diversifikaci československé bezpečnostní politiky pod zorným úhlem postupného omezování vlivu Francie a růstu vlivu fašistického Německa. Byla rovněž vytvořena

tzv. „Malá dohoda“ s Rumunskem a Jugoslávií, do níž se vzhledem k různosti geostrategické polohy a zájmů jednotlivých států nepodařilo plně zakotvit bezpečnostní závazky. Se svými přímými sousedy měla bývalá ČSR velmi špatné vztahy, což se vymstilo v roce 1938, kdy se celý bezpečnostní systém zhroutil a nastala doba okupace. Kromě toho měla bývalá ČSR mnoho vnitřních problémů, především národnostních, které přímo oslabovaly její celkovou odolnost.

Ani poválečná jednostranná bezpečnostní vazba nepřinesla očekávaný výsledek, protože vedla prakticky k přímé podřízenosti vedoucímu státu Varšavské smlouvy se všemi z toho vyplývajícími důsledky.

Co z toho vyplývá pro bezpečnostní politiku nové ČSFR.

Předně usilovat o co nejlepší vztahy se svými bezprostředními sousedy tak, aby byly maximálně odstraněny sporné problémy, které zde nutně jsou a které byly v minulosti uměle udržovány v latentním stavu v naději, že se postupně vyřeší samy sebou.

Dále bude nutné rozlišovat bezpečnostní vztahy tak, aby nedošlo k jednostranné vazbě na určitého garanta, u něhož lze předpokládat, že v případě nutnosti dá přednost svým zájmům bez ohledu na své závazky vůči jiným partnerům.

Za třetí usilovat o celoevropský bezpečnostní systém vycházející z Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě, který byl doplněn kodexem mírového řešení sporů a zajišťoval by bezpečnost jak jednotlivých členů koalice, tak i bezpečnost Evropy proti vnější hrozbě.

Do doby uskutečnění takového systému je vhodné zvažovat i možnost zajištění bezpečnosti cestou oboustranných spojeneckých smluv. Tento způsob však je jen omezeně účinný vzhledem k politickému významu případných spojenců a jejich obranným možnostem. Vzhledem k tomu, že by v daném případě šlo především o sousedy, mohly by takové smlouvy vyvolat i nežádoucí odezvu doprovázenou otázkou, proti komu jsou takové smlouvy zaměřeny, a to i tehdy, kdyby tento aspekt při uzavírání smlouvy vůbec neexistoval.

Z uvedeného vyplývá, že politické nástroje zajištění bezpečnosti jsou a v dohledné době budou jen podmíněně účinné a musí být doplněny i prvky vojenskými.

Ve vojenské oblasti je nezbytné, dle mého názoru, vycházet ze zásad československé vojenské doktríny přijaté Federálním shromážděním na podzim roku 1990. Doktrína spočívá na dvou základních zásadách – **obraněm charakteru a rozumné dostatečnosti**. První z nich je naprosto zřejmá a nepochybná. Československo nemělo v úmyslu někoho napadnout a nemělo vůči nikomu žádné územní nebo jiné sporné požadavky. Poněkud méně jasná je otázka rozumné dostatečnosti. V podstatě znamená takový rozsah a kvalitu ozbrojených sil, které zaručují spolehlivou obranu, neumožňující však rozsáhlé útočné operace s rozhodnými cíli.

První otázka, kterou v této souvislosti orgán pověřený obranou položí, je, proti komu má zajistit spolehlivou obranu. Zde v případě ČSFR dostane jen vágní odpověď, že v dané době nelze nikoho označit jako potenciálního nepřítele. Druhá část odpovědi však stanoví, že obrana zůstává jednou ze základních funkcí státu a orgány, které jsou za ni odpovědné, musí být připraveny na jakýkoli případ ohrožení, vyplývající z výkyvů mezinárodní situace, kterou lze sotva dlouhodobě předvídat.

To by znamenalo, parafrázujeme-li francouzského generála Aillereta, **obranu ze všech azimutů. Tu si však ČSFR nemůže dovolit, protože její ozbrojené síly jsou a budou limitovány:**

- státním rozpočtem, vycházejícím z úrovně národního hospodářství, který bude ve výdajích na obranu vždy omezený;

- demografickými možnostmi státu, což znamená, že ČSFR si nemůže dovolit postavit masovou armádu, mají-li být současně zabezpečeny ostatní nutné funkce státu;

- nemožností vývoje a výroby všech druhů, tj. celého sortimentu zbraňových systémů a ostatní bojové techniky;

- krajně nepříznivou geostrategickou polohou státu, která se navíc dělí na dva rozdílné operačně-strategické prostory, a to českomoravský, do něhož patří i část Slovenska vně karpatského oblouku, a slovenský, vyznačující se rozdílnou konfigurací terénu se všemi důsledky pro vedení pozemních operací;

- vnitřní stabilitou státu, která dosud není na žádoucí úrovni.

Z toho lze vyvodit i možné hlavní úkoly ozbrojených sil ČSFR, které lze formulovat jako:

- ◆ demonstraci státní suverenity,

- ◆ výraz vůle k sebeobraně v souladu s ustanoveními Charty OSN a Závěrečného aktu KBSE,

- ◆ pomoc při živelních pohromách nebo ekonomických otřesech, které nelze zvládnout běžnými prostředky,

- ◆ ozbrojenou pomoc v rámci případného celoevropského bezpečnostního systému, při plnění bilaterálních dohod nebo ve prospěch mírových operací OSN.

Jaká by měla být armáda, schopná dostát těmto úkolům

Myslím, že zatím **s perspektivou nejbližších pěti let** půjde o armádu o mírovém počtu **140 000 mužů**, postavenou na základě **všeobecné branné povinnosti s vojenskou službou 18 měsíců**, vyzbrojenou kvantitou a kvalitou zbraní, ponechanou první smlouvou o konvenčním odzbrojení z 19. listopadu 1990. Proti předlistopadové armádě o 200 000 mužích bez polovojenských jednotek je to snížení stavu o 30 %, celkového rozpočtu o 20 %. **Technicky to znamená stagnaci. V této fázi sotva půjde o zásadní profesionalizaci.**

V další etapě se předpokládá snížení stavu pod 100 000 mužů přibližně s 50 % profesionalizací armády, která nebude bez problémů.

Největší překážkou profesionalizace totiž bude nechuť k vojenské službě a převládající veřejné mínění o její neúčinnosti, zakládající se na zkušenostech z posledních 50 let, kdy armáda v rozhodujících obdobích své úlohy nesplnila, i když byla do těchto situací prakticky vmanévrována politiky. Naproti tomu kladně může na profesionalizaci zapůsobit nezaměstnanost, která je průvodním znakem tržní ekonomiky. Příkladů by se v Evropě našlo dost.

Základní poznatek z dosavadní existence profesionálních armád (USA a Velké Británie) je, že taková armáda je **drahá**. Okolo 50 % celkových nákladů se vynakládá na platy a ostatní požitky (naturální i jiné) vojáků z povolání, jimž musí být podle zákonů tržní ekonomiky kompenzovány zvýšené obtíže a rizika vojenské služby. Pouze u velmi bohatých států postačují ostatní finanční prostředky na výzkum, vývoj a výrobu potřebné špičkové techniky. To rozhodně nebude v případě ČSFR.

Z toho vyplývá, že v ČSFR bude muset být uplatněn **nutný kombinovaný přístup k profesionalizaci**, doplněný systémem určitého stupně branné povinnosti mužů.

Profesionalizaci lze řešit dvojím způsobem: buďto vytvořit celé profesionální jednotky, složené výhradně z vojáků z povolání, nebo postupně profesionalizovat celou armádu s neustálým poklesem počtu povolanců.

Jako výhodnější se jeví první způsob, který umožňuje postavit vysoce výkonné jednotky a svazky, použitelné za všech okolností a připravené k zásahu i v nejnepríznivějších podmínkách situace. To je právě to, co ČSFR potřebuje.

Profesionální jednotky by mohly tvořit 50 až 60 % celkového stavu podle rozpočtových možností a být doplněny systémem jednotek teritoriální obrany, vytvářených v místních podmínkách s velmi jednoduchým a finančně nenáročným systémem mobilizačního doplnění. I v těchto jednotkách by však velitelská místa a výcvikově-instruktorské funkce musely být obsazovány vojáky z povolání.

Na profesionální jednotky budou kladeny vysoké požadavky. Půjde především o vysokou technickou úroveň, manévrovost, údernou sílu, bojovou pohotovost a organizační schopnosti velitelského sboru. Vzhledem k tomu se jeví jako nejúčinnější organizační schéma **prapor – brigáda – armádní sbor, přičemž pevnou organizační strukturu by měl pouze prapor a brigáda**. Počet brigád v sestavě armádního sboru by byl proměnlivý podle potřeby s tím, že u armádního sboru by byl vytvořen nejnižší počet odborných sborových jednotek.

Pokud jde o teritoriální jednotky, měly by především výcvikový charakter a své úkoly by plnily teprve v případě mimořádné situace, pokud možno ve známých prostorech.

Důležitou otázkou je rozmístění profesionálních bojových jednotek a svazků. Zde je třeba vzít v úvahu nevýhodné geostrategické postavení ČSFR, a proto je nutné se připravit na různé možnosti případné obrany.

Tomuto smyslu by nejlépe vyhovoval systém zemských vojenských velitelství, který by navíc odpovídal i představám politického zastoupení zvláště Slovenské republiky. Celostátně by mohlo jít o tři zemská vojenská velitelství s teritoriální pravomocí. Na území každého z nich by byl umístěn jeden profesionální armádní sbor s výše uvedenou rámcovou organizací a určitý počet teritoriálních jednotek.

V případě nezbytnosti by tyto profesionální armádní sbory byly vyňaty z podřízenosti zemských vojenských velitelů a podřízeny předsedovi přípravenému velitelství polní armády. V součinnosti s podpůrným letectvem, vybaveným jednotným typem víceúčelového letounu a bojového vrtulníku (pokud možno), by pak plnily úkoly hlavní úderné a obranné síly státu. Profesionalizován by musel být rovněž nejnižší a co neúčinnější systém protivzdušné obrany státu jako čistě obranný prvek.

Tento záměr řešení je rámcový a musel by být ještě dokonale zvážena a propracována. Umožnil by však plnění základních výše uvedených úkolů vojenského zabezpečení bezpečnosti státu při celkovém stavu armády asi 100 000 mužů nebo i méně. Přitom by výcvik teritoriálních jednotek byl omezen na dobu nutnou ke zvládnutí jednoduchých vojenských odborností, a to i ve dvou turnusech ročně. Na celkovém pojetí brannosti by však bylo nutné trvat jako na plnění občanské povinnosti, a to by též vyžadovalo vnést pořádek do povolování náhradní služby jako prokazatelné věci svědomí a přesvědčení brance ještě a výhradně před nástupem vojenské služby.

V oblasti profesionalizace armády již probíhá a bude dále pokračovat studium odpovídajících zkušeností jiných armád. Dosavadní studium poznatků především armád neutrálních států svědčí o tom, že tyto modely jsou natolik zvláštní, že jsou sotva použitelné v československých poměrech. Nejblíží je pro nás ještě pojetí Rakouské republiky s její zásadou ozbrojené neutrality. Poučné jsou však i některé dílčí zkušenosti soudobých profesionálních armád, hlavně americké a britské, a to především v personální oblasti.

Právě tato oblast bude i v budoucí československé profesionální armádě jednou z rozhodujících. Celkově by mohlo jít o tři kategorie vojáků z povolání.

1. Mužstvo a poddůstojníci se smluvně zakotvenou dobou služby 5 až 6 let s nábohem od 18 do 19 let věku. U uchazečů by musela být vyžadována mravní bezúhonnost, přiměřený stupeň vzdělání, tělesná zdatnost, smysl pro státnost a rozumné vlastenectví. Z existenčního hlediska by je bylo třeba vzhledem k nárokům vojenské služby dobře zaplatit, a to v každém případě výše, než je celostátní mzdový průměr. Ať to zní jakkoli v rozporu s lidskými právy, měl by být od nich vyžadován závazek nezakládat po dobu služby rodinu. Vzhledem k tomu, že by měli odslouženo ve věku kolem 25 let, by tím prakticky nic neztráceli. Na druhé straně by jim mělo být zaručeno přednostní právo přijetí do bezpečnostních, celních nebo jiných přiměřených státních služeb, pokud o to požádají. Zvýšilo by to konečně i serióznost a důraz policejní služby, která by se již nemusela opírat o nábor nezralých osob s nedostatečným právním vědomím. Podle zájmu a schopnosti by mohli případně přejít i do rotmistrovského sboru nebo do jiných vojenských odborných škol.

2. Rotmistři by mohli tvořit kategorii vojáků z povolání pro výcvikovou, technickou, správní nebo nižší velitelskou oblast. Jejich služba by končila ve 40 až 42 letech a nárokem na přiměřenou penzi a na přednostní umístění v odpovídajících funkcích státního aparátu. Jejich přípravou by byla předchozí služba, doplněná nutným rotmistrovským kursem s přísně účelovou dobou trvání. Nejschopnějším z nich by měla být otevřena cesta i do důstojnických funkcí, dojde-li k souladu potřeb armády a osobního zájmu i schopnosti.

3. Důstojníci s dobou služby do 50 let věku. U zvlášť schopných jedinců by mohl tuto dobu výjimečně prodloužit ministr obrany. Odchod z armády by byl samozřejmě spojen s nárokem na penzi s možností volného výběru zaměstnání, pokud bude osobní zájem. V každém případě by však u důstojníků šlo o plnění odpovědných funkcí a nikoli o plnění úkolů, které mohou zvládnout poddůstojníci a rotmistři, jak tomu bylo v nedávné minulosti.

Při uvedeném pojetí profesionalizace armády by však přicházela v úvahu i nutnost zbavit armádu všech zařízení a institucí, které přímo neslouží úkolům obrany. V této souvislosti lze připomenout výrok prvního lorda britské admirality Fishera na začátku tohoto století, který prohlásil: „Nic pro oko, vše pro boj!“

Pokud jde o československou armádu, je tento požadavek jejím vedoucím činitelům jistě jasný. K podobnému opatření budou vedení silou nejněnutnějšího rozpočtu, doprovázeného nutnými závěry z československé vojenské doktriny.

Profesionalizace armády si vyžádá zcela jistě i další opatření, a to reformu celého vojenského školství, které by mělo být vysoce účelové, moderní a účinné, tj. naučit vojáka z povolání důkladně tomu, co bude k výkonu funkce potřebovat. To znamená výrazně zkrátit dobu studia na vojenských školách a dosáhnout maximálního spojení účinnosti s úsporností. Nemůžeme si dovolit mít školství s jednou z nejdelších dob studia v Evropě. Profesionální armáda vyžaduje, aby každý voják z povolání získal vědomosti z praxe, osobním studiem a informacemi v průběhu služby. I zde platí zásady, že člověk se učí po celý život. Tento systém však nevylučuje absolvování krátkých monotematických kursů k jednotlivým problémům, které život přináší, avšak bez nároků na velké dodatečné náklady nebo dlouhodobé nepřítomnosti při výkonu služby.

Závěrem k problematice profesionální armády v ČSFR je nutné zdůraznit, že bude patrně více variant řešení, než je uvedeno v tomto článku. Dle mého názoru je bude nezbytné kombinovat a zvolit nejvýhodnější způsob. Samotné rozhodnutí nebude natolik časově náročné. Obtížnější však bude jeho uvádění do života. Prakticky by mohlo být dosaženo uspokojivého stupně profesionalizace asi kolem roku 2000, nedojde-li k závažným změnám v politické situaci v Evropě, budou-li odpovídající finanční prostředky a bude-li přijato odpovídající řešení alespoň v hlavních rysech bezpečnostního systému. ČSFR má zájem na stabilním vývoji Evropy, do níž s obtížemi, ale rozhodně vstupuje. Na druhé straně však nelze očekávat absolutní stabilitu podle našich představ a zájmů. To znamená i pro vojáky, aby byli připraveni na nejnepříznivější případ zajištění bezpečnosti státu a podle toho postupovali v teorii i praxi své odbornosti.

Plukovník Ing. Karel E m i n g e r
podplukovník Ing. J o s e f J a n o š e c, CSc.

CÍLOVÝ STAV PRVNÍ ETAPY PROFESIONALIZACE ČSA

ČSFR hledá novou politickou a státní totožnost (identitu). Při vytváření pluralitní demokracie jsou předmětem diskuse i otázky zabezpečení obrany a budoucnosti československé armády. Je definitivně nastoleno řešení otázek vybudování malé profesionální armády na zásadách obranné vojenské doktriny a s tím souvisejícího nového systému ozbrojených sil, který bude plně zabezpečovat státní svrchovanost a neporušitelnost hranic. Rozhodnutí o profesionalizaci ČSA přísluší Federálnímu shromáždění, protože doprovodná zákonná opatření budou mít dopad na práva a povinnosti občanů a mohou se projevit i ve změně nároků na státní rozpočet.

Postupný přechod na profesionální armádu přinese některé kvalitativně nové problémy, které v ČSA nebyly dosud nikdy řešeny. Předpokladem jejich úspěšného zvládnutí je podrobný rozbor potřeb, zdrojů jejich pokrytí a společenských podmínek. Kategorizace potřeb mírového a válečného doplňování ČSA vyžaduje vypracování koncepcí vzdělávání, výcviku a dalších oblastí, nezbytných pro uskutečnění profesionalizace. Postupné ověřování životaschopnosti a účinnosti jednotlivých koncepcí musí směřovat ke spojení do jednotného systému, do společného programu.

Vzhledem k tomu, že otázky profesionalizace byly předkládány předními funkcionáři ČSA a státu široké občanské veřejnosti, vzrostla nutnost přechodu ke konkrétním krokům vedoucím k jejímu uskutečnění. Na základě rozhodnutí ministra obrany ČSFR ze dne 6. října 1990 bylo náčelníkovi generálního štábu ČSA – náčelníkovi ministra obrany uloženo zpracovat a předložit materiál na listopadové zasedání kolegia ministra s názvem: **Cílový stav 1. etapy profesionalizace ČSA a harmonogram základních opatření k jeho dosažení**. Popis postupu vypracování materiálu a jeho hlavní závěry jsou uvedeny v tomto článku.

Rozbor přístupu k řešení profesionalizace

Materiál pro jednání kolegia bylo nutné vypracovat ve zkrácených lhůtách při plnění jiných úkolů. Proto byla vyžádána spolupráce s pracovníky pracovišť Výzkumného ústavu generálního štábu ČSA a Ústředního vědeckoinformačního střediska ČSA.

Zámyslem bylo na základě rozboru informací o profesionalizaci armád ve světě, porovnáním s cílovým modelem výstavby ČSA, při dodržování zvláštních podmínek ČSFR a jejich možného vývoje, vypracovat podklady pro variantní návrh modelů profesionalizace ČSA, jejich cílů po etapách uskutečňování i harmonogramů základních opatření. Hlavní činností byl rozbor informací o profesionalizaci, se závěry o:

- **kritériích profesionalizace**, tj. takových skutečností jejichž splnění je pro profesionální armádu charakteristické (např. vztah k všeobecné branné povinnosti, vzdělávání, vydávání státních peněžních prostředků, sociálnímu zabezpečení atd.).

- **typologiích profesionalizace** (přednostech a nedostacích jednotlivých modelů),

- **vztahu obranyschopnosti a míry profesionalizace** (kritériích hodnocení obranyschopnosti).

Naše původní představy byly naplněny jen částečně.

Pro intenzivní práci na materiálu jsme zvolili metodu vytváření scénářů. K výchozím charakteristikám scénáře byla odvozena uskutečňovací opatření, která zabezpečí dosažení vytyčených cílových stavů uplatněním v praxi.

Poznatky z rozboru

Obrana v demokratických státech, které cestu výstavby profesionální armády nastoupily, je zabezpečována různými způsoby. Je využívána všeobecná branná povinnost, dobrovolnická služba, smíšený přístup nebo miliční systém. V podstatě je **dobrovolnická služba** (pojem vystihuje podstatu profesionální armády) budována jen v ekonomicky vyspělých zemích. Ale i tam je vedle těchto sil vytvořen systém, který zajišťuje budování záloh a plnění občanské povinnosti k obraně státu v případě ohrožení.

V cílovém modelu výstavby ČSA je uvažováno dosáhnout co největšího účinku **převzetím a napodobením pokrokových prvků organizačních principů, struktur a kultur moderních demokratických armád**. Je předpokládáno vytvořit v ČSFR pravidelné a teritoriální složky ozbrojených sil. **Pravidelné síly** budovat jako profesionální určené k vedení obrany (operací a bojů). **Teritoriální síly** vytvářet jako základnu vojenského výcviku vojáků v činné a záložní službě pro mírové a válečné doplňování pravidelných i teritoriálních sil.

Smyslem praktických opatření je vybudovat malou profesionální armádu, která bude sestavena z dobrovolníků (profesionálů) a profesionální složky teritoriálních sil a orgánů řízení obrany. **Professionalizace je procesem k dosažení stanoveného cíle, kvalitativ-**

nich změn státní politiky, občanského vědomí, druhů a obsahů vojenských profesí, vojenské činnosti i systému zabezpečení obrany státu.

Vstup do profesionalizace je etapou budování základů nového jevu v historii obrany státu, vytvoření podmínek v zákonodárství, organizační struktuře, výzbroji a charakteru přípravy jednotlivců. Proto je nutné, aby 1. etapa (1991–1993) byla promyšleně připravena a vytvořila základy, které v dalších údobích nebudou brzdou úspěšného naplňování strategického cíle. Představuje rovněž etapu skutečného zahájení přestavby současné armády do cílové podoby.

Závěry

● **Rozhodnutí o zahájení profesionalizace ČSA nepřísluší resortu obrany, ale Federálnímu shromáždění.** Daňoví poplatníci zastoupení v tomto orgánu, mají právo i povinnost vyjádřit se ke kvalitě a způsobu zabezpečení obrany státu, rovněž tak k závažným změnám, které se v armádě, jako významném prvku státní moci, připravují.

● **Professionalizace ČSA není jednorázovou akcí, ale procesem, který bude znamenat výstavbu nové armády a systému zabezpečení obrany státu.** Takovou složitou činnost, zahrnující výzkumné i uskutečňující prvky, je možné souhrnně zabezpečovat formou programu.

● Přijmeme-li předchozí dva závěry, pak mají praktická opatření tři smysluplná období: přípravné, schvalovací a uváděcí v život. Uskutečňující období je v souladu s cílovým modelem výstavby ČSA pracovní rozděleno na 1. etapu – do r. 1993, 2. etapu – do r. 1997 a 3. etapu – do r. 2005.

Cílový stav 1. etapy profesionalizace ČSA je vyjádřením požadovaného stavu procesu na úrovni mezinárodních vztahů, státní správy a resortu FMO v roce 1993 formou scénáře.

Základní prvky jeho charakteristik k dosažení výchozích předpokladů systematického zdůvodněného a zabezpečeného zvyšování úrovně a rozsahu profesionalizace jsou současně ukazateli stavu tohoto procesu. Výčet ukazatelů uznává **evoluční princip** přeměny armády, který vyžaduje skutečné potřeby trvalého zabezpečení obranyschopnosti státu a jeho pevnosti. Je základní orientací pro zaměření podrobného jakostního a početního rozboru, který by měl připravit kvalifikované odpovědi na otázky vyplývající z objektivních potřeb obranyschopnosti, možností zdrojů státu a zaměřit řešení na nejvýhodnější a moderní způsoby zajištění obrany. Volba ukazatelů odpovídá současnému stupni poznání problematiky profesionalizace ČSA a připouští různé výsledky, které vzniknou v posloupnosti rozhodovacích kroků systematického a komplexního řešení.

Uskutečnění musí být zabezpečeno příslušnými pravomocemi, zvláště vytvořenými řídicími a pracovními skupinami. Prvořadost je vyjádřena v Harmonogramu základních opatření 1. etapy profesionalizace ČSA. Završením přípravného období je vyjádření programu profesionalizace, kde by měly být zpřesněny cíle 1. etapy a základní opatření, která k nim směřují.

Po schválení návrhu příslušnými odpovídajícími stupni (v 1. pololetí roku 1991) bude potřebné přistoupit k jeho uskutečnění rozpracováním základních opatření ve všech oblastech přípravy a výstavby pravidelných a teritoriálních sil. Rozhodující úlohu zejména v 1. etapě profesionalizace (do r. 1993) musí plnit věda a výzkum.

Bude-li Federálním shromážděním návrh přijat, bude nezbytné přehodnotit

všechna samostatně připravovaná, případně již schválená opatření FMO, která nejsou v souladu s programem profesionalizace.

Cílový stav 1. etapy profesionalizace je vyjádřením možného stavu při splnění některých předpokladů, je slovní dokumentací stavu charakteristik scénáře k roku 1993.

Na úrovni mezinárodních vztahů:

● **Ve vojenské oblasti** předpokládáme existenci dohodnutého modelu nových bezpečnostních struktur a z něj vyplývajících limitů počtů i omezení struktur ozbrojených sil s ohledem na princip obranné dostatečnosti.

● Trvání rovnoprávného postavení ČSFR v Evropě jako svrchovaného a nezávislého státu zabezpečeného účastí v mezinárodních kontrolních systémech pro bezpečnost a odzbrojení.

● Vybraní pracovníci FMO získají a vyhodnotí zkušenosti z profesionalizace armád ve vyspělých demokratických státech pro rozvoj teorie i praxe profesionalizace ČSA.

Na úrovni státní správy bude:

- projednán nový zákon o obraně a branné povinnosti,
- schválena novelizace zákona o vojenských vysokých školách a novelizace zákona o civilní službě,
- projednán nový zákon o sociálním zabezpečení příslušníků ozbrojených sil a zákon o ČSA,
- vyřešeny další nezbytné zákonodárné změny,
- zavedeny nové mechanismy vyčleňování finančních prostředků k zabezpečení obrany státu,
- schváleny záměry vnitřního uspořádání výstavby armády profesionálního typu,
- vytvořen nový typ vztahů mezi ČSA a státními orgány, organizacemi a veřejností (jež je dostatečně připravena na přijetí profesionální armády).

U ministerstva obrany je zabezpečeno, aby:

- byl dobře zabezpečen přechod z vojenského povolání na civilní,
- ve vybraných místech pracovala náborová střediska plnící funkci doplňování současné armády, získávání a výběru kádru pro profesionální službu vojáků i občanských zaměstnanců,
- byl vypracován nový systém povolávání, přípravy a výcviku záloh,
- profesní požadavky, funkční náplně a služební kariéry míst předpokládaných k obsazení profesionálními pracovníky byly podrobně vymezeny,
- podmínky a zásady přípravy, průběhu a ukončení služby a kariéry profesionála byly vypracovány,
- systém zvyšování kvalifikace (znalostí a dovedností), zlepšování fyzické a morální přípravy profesionála byl navržen a částečně ověřen,
- způsoby stimulace, motivování, hodnocení a varianty odchodu byly stanoveny jednotlivým kategoriím profesionálů,
- byl vytvořen teoretický model činnosti a režimu života profesionální armády pro praktické řešení nových situací,
- organizační vnitřní členění správního řízení a velení vojsk, formy, metody a způsoby řízení a velení byly vypracovány variantně podle míry profesionalizace,
- základy vojenské strategie, operačního umění i taktiky byly teoreticky vyhotoveny, v oblasti taktiky ověřovány v praxi,

- základní řády byly upraveny podle změn vyplývajících z profesionalizace,
- byl vytvořen teoretický model nároků jednotlivých kategorií profesionálů pro potřeby strategického řízení,
- byla vybudována jádra základů pro pravidelné a teritoriální ozbrojené síly ČSA s důrazem na přípravu, výcvik a sociální zázemí (nové ubytovací kapacity),
- modernizace výbroje, výstroje, materiálního a technického zabezpečení ČSA bylo připraveno úměrně stupni profesionalizace,
- atmosféra respektování profesionální etiky a kultivovanosti při výkonu funkcí i ve formálních a neformálních vztazích v ČSA byla navozena.

Předpoklady profesionalizace

Nejvýznamnějším rozhodnutím pro zahájení kvalifikované přípravy profesionalizace v ČSA je:

- **schválení záměru vytvoření programu profesionalizace,**
- **ustanovení zmocněnce ministra obrany ČSFR pro program profesionalizace, řídicích a řešitelských týmů.**

Rozsah a složitost úkolů jsou takového charakteru, že by nebylo účelné zatěžovat pověřené pracovníky jinými povinnostmi. Vhodné by bylo vytvořit dočasný nebo stálý prvek organizační struktury FMO pro řízení a zabezpečení prací po dobu přípravy a uskutečňování programu profesionalizace.

Ve zpracovaném **Harmonogramu základních opatření** je organizační, řídicí a tvůrčí činnost pověřené skupiny pracovníků rozdělena do tří období:

V přípravném by měly být shromážděny vědecky podložené a kvalifikované důkazy k projednání programu v KMO ČSFR, Radě obrany státu a Federálním shromážděním. Pokud bude schválen, mohou být úkoly z uskutečňovacího období upřesňovány a současně i měněn cílový stav.

Ve schvalovacím by bylo zajišťováno přijetí příslušných odpovědností k uskutečnění programu odpovídajícími státními a odborovými orgány a složkami.

V uskutečňovacím bude zajišťována příprava zdůvodněných a ověřovaných opatření pro praktický přechod k důsledné profesionalizaci ČSA v letech 1994 až 2005.

V materiálu bylo navrženo schválit:

- Cíle výstavby profesionální armády k časovému horizontu 1993 jako základní orientaci pro přípravu programu profesionalizace k projednání ve Federálním shromážděním.

- Harmonogram základních opatření 1. etapy profesionalizace ČSA na léta 1991 až 1993 (včetně období uskutečňování jako orientačního pro program profesionalizace)
- viz **tabulku**.

Tabulka
Termín
(měsíc/rok)

PŘÍPRAVA PROGRAMU PROFESIONALIZACE

Ustanovení zmocněnce ministra obrany pro program profesionalizace, řídicích a řešitelských týmů.

12/1990

Zpracování zámyslu programu profesionalizace:

Formulace požadavků na soudobou armádu, schopnou zabezpečit svrchovanost, nezávislost a obranu ČSFR.

12/1990

Vypracování celkového teoretického modelu organizace vnitřního členění CSA (organizace, lidé, rozmístění, technika).	1/1991
Stanovení rámcových pracovních a funkčních náplní prvků celkového modelu.	2/1991
Finanční ocenění funkcí (stanovení sazebníků).	2/1991
Odhad nákladů na náročnost zdrojů profesionalizace (ubytování, služby, zázemí rodiny atd.).	2/1991
Odhad nákladů a náročnosti zdrojů pro zajištění činnosti profesionalizované armády (vícenálady na služby a pomocné práce, vzdělávání a výcvik).	2/1991
Srovnávací rozbor základních vojenských, ekonomických, politických, sociálních a technických charakteristik celkového modelu a současného stavu.	3/1991
Optimalizace forem, způsobů, rozsahu, tempa a míst profesionalizace.	3/1991
Stanovení programu profesionalizace.	3/1991
SCHVÁLENÍ PROGRAMU PROFESIONALIZACE	
Projednání v kolegiu ministra obrany ČSFR.	4/1991
Projednání v Radě obrany státu.	5/1991
Projednání ve Federálním shromáždění.	6/1991
USKUTEČNĚNÍ PROGRAMU PROFESIONALIZACE – 1. ETAPA	

Zákonodárství:

– připravit zákon o obraně a branné povinnosti,	6/1992
– novelizovat zákon o vojenských vysokých školách,	12/1992
– podílet se na novelizaci zákona o civilní službě,	6/1993
– připravit zákon o sociálním zabezpečení příslušníků ozbrojených sil,	12/1993
– připravit zákon o ČSA,	12/1991
– vyřešit další nezbytné zákonodárné změny,	12/1993
– upravit základní řády ozbrojených sil ČSFR,	12/1992
– připravit nové oborové předpisy.	průběžně

Personální oblast:

– vypracovat požadavky na odbornost funkční náplně a služební postup u vybraných funkcí pro profesionalizaci,	průběžně
– vyhotovit vstupní a výstupní podmínky a zásady přípravy a průběhu služby.	6/1992

Vzdělávání:

– vypracovat nový systém vzdělávání, změn a zvyšování kvalifikace, umožňující obousměrný přechod mezi civilní a vojenskou životní dráhou,	6/1992
– připravit opatření k propojení vojenské a civilní vysokoškolské přípravy.	6/1992

Výcvik:

– připravit metodiky a způsoby zabezpečení nových forem výcviku, zvyšování dovedností a zkvalitňování fyzické připravenosti (pravidelných a teritoriálních vojsk),	průběžně
--	----------

– zahájit výcvik jednotlivců ustanovených do profesionalizovaných funkcí,	průběžně
– zavést režim výcviku profesionalizovaných jednotek.	průběžně
Výstavba:	
– připravit nové organizační vnitřní členění v míru a za branné pohotovosti státu v řízení a velení ČSA,	6/1992
– vyhodnotit tabulky počtů pro 1. etapu profesionalizace,	6/1992
– zabezpečit modernizaci výzbroje, výstroje, materiálního a technického zabezpečení,	12/1993
– přizpůsobit vojenské školství, výzkumnou a vývojovou základnu ČSA, ústavy a zařízení novým požadavkům,	12/1993
– vyhotovit složení rozpočtu ČSA.	10/1991
Mobilizační a bojová pohotovost:	
– vypracovat nový systém evidence branců a povolání záloh při výjimečných situacích (bezpečnost státu, katastrofy),	12/1992
– připravit nový systém bojové pohotovosti.	12/1992
Vojenské vědy:	
– vyhotovit základy vlastní vojenské strategie, operačního umění a taktiky,	12/1993
– vytvořit teoretický model činnosti a režimu života profesionalizované armády,	7/1992
– připravit teoretický model nároků jednotlivých kategorií profesionálů (na vzdělání, pracovní a bytové podmínky, všechny druhy zabezpečení, kvalitu vztahů apod.).	10/1992
Výchova:	
– navodit atmosféru vnitřní potřeby profesionální etiky a kultivovanosti při výkonu funkcí a ve vzájemných vztazích příslušníků oboru,	12/1993
– vypracovat nový hodnotový systém chápání významu obrany státu a způsoby jeho uvedení v širokou známost.	6/1992
Motivování:	
– vyhodnotit kritéria hodnocení výkonu funkcí, způsoby jejich stimulace a odměňování,	průběžně
– zajistit výrazné zvýhodňování vojenského povolání ve společnosti.	10/1992
Investiční výstavba:	
– připravit architektonické studie nového uspořádání a vybavení vojenských objektů s ohledem na charakter režimu života profesionalizovaných vojsk,	6/1992
– vypracovat investiční záměr přestavby současných a výstavby nových objektů,	6/1993
– rekonstruovat a nově postavit vybrané prvořadě objekty.	průběžně
Řídící práce:	
– vypracovat novou koncepci plánovací činnosti u všech řídicích úrovní FMO,	6/1992
– připravit nový systém kontrolní činnosti,	6/1992
– zjednodušit, zrychlit a zpružnit řízení a velení.	průběžně

Vlastní příprava pracovníků na přechod k profesionalizaci:

- vypracovat témata přípravy k profesionalizaci pro různé kategorie pracovníků ve správní a vojenské oblasti, průběžně
- připravit a proškolit pracovníky. průběžně

Řízení zdrojů profesionalizace:

- vyčlenit finanční, osobní, technické, materiálové, stavební, vědecké, výzkumné a další zdroje pro program profesionalizace, 12/1991
- vybudovat informační systém pro řízení zdrojů, 3/1992
- stanovit pravidla pro použití zdrojů. 3/1992

Cílový stav 1. etapy profesionalizace ČSA a harmonogram základních opatření k jeho dosažení byl projednán na zasedání kolegia ministra obrany ČSFR v listopadu 1990. I když nebyly všechny předložené návrhy přijaty v požadovaném znění a rozsahu, je uloženo rozeslat návrh komplexního programu profesionalizace ČSA k mezioborovému připomínkovému řízení do konce února 1991. Na základě usnesení 2. schůze Rady obrany státu ze dne 12. 11. 1990 má být materiál tomuto orgánu předložen do 30. 4. 1991.

V předloženém příspěvku je dokumentována složitost procesu profesionalizace ČSA, míra neurčitosti cílového stavu i závislost na vnějších, mimooborových podmínkách. Pro jednání ve Federálním shromáždění musí být připraveno dostatek objektivních informací, které by měli připravit vojenští odborníci. Ty by umožnily poslancům posoudit, zda a za jakých podmínek bude ČSFR schopno přejít na dobrovolnický princip zabezpečení obrany státu.

Plukovník Ing. Milan Stratil, CSc.

PROFESIONALIZACE PORADNÍCH ORGÁNŮ V ČSA

Východí myšlenkou profesionalizace naší armády je částečné nahrazení vojáků základní služby vojáky z povolání – profesionály. **Profesionalizace je slovo, které se teď na veřejnosti vzhledem k přestavbě naší armády skloňuje ve všech pádech.** V nedávných dobách mělo značně negativní zabarvení. Postupně se však jeho pravá podstata začíná odhalovat. **V širším slova smyslu tím chápu dokonalé zvládnutí moderních poznatků vojenství, mistrovské ovládnutí zbraní a vojenské techniky, vysoké odborné znalosti v určitém oboru, specializaci apod.**

Ve Sborníku referátů zahraničních autorů zveřejňujícího problémy profesionalizace armád, který vydal Vojenský ústav sociálních výzkumů v roce 1990, je uvedena následující definice profesionála: „**Profesionálové jsou ti, co zastávají strategické pozice v organizaci, v produkci a poskytují expertní služby zákazníkovi.**“ Profesionalizace je zde chápána jako specializace skupiny, monopol v produkci a poskytování služeb zákazníkovi (zákazníkům) jak na kolektivní skupinové úrovni, tak na úrovni jednotlivých profesionálních praktiků. V užším slova smyslu můžeme tedy profesionalismus chápat jako situaci, v níž odborníci uspokojují potřeby jednotlivých klientů a poskytují jim služby na základě svého monopolního postavení na trhu zajištěného státem, určitým odvětvím nebo institucí.

Profesionalizace armády a poradenské služby

Představy o budoucím vývoji ve vojenství a přijímání závažných rozhodnutí jsou ve všech vyspělých státech a jejich armádách spojovány s činností poradních orgánů. Uskutečňování poradenského a expertizního ověřování správnosti přijímaných rozhodnutí je běžnou součástí procesu řízení. Tato činnost je zabezpečována jak specializovanými institucemi, tak jednotlivci, je předmětem obchodu jako cokoli jiného v tržním hospodářství.

Celý proces řízení v armádě nebývá zpravidla podložen úplnou informací o budoucnosti, kde působí také náhodné faktory. Proto rozhodování většinou probíhá v podmínkách značné neurčitosti, i když na druhé straně roste potřeba předvídat důsledky přijatých rozhodnutí. V této situaci se řídicí orgány v armádě neobejdou bez služeb profesionálních poradních orgánů. Potenciální funkce malé profesionální armády vyžaduje vytvořit kvalitní fungující systém poradenských a expertních služeb, který by napomáhal zvýšit kvalitu přijímaných rozhodnutí nejvyšších řídicích orgánů a nižších úrovní řízení ČSA.

Současné poradní orgány v ČSA mnohdy přispěly k objektivizaci, a tím i ke zkvalitnění přijímaných závažných rozhodnutí nejvyššími funkcionáři. Byla tedy prokázána oprávněnost a účelnost poradenství v armádě. Musíme však vidět i záporné stránky v minulosti prováděné poradenské činnosti. Šlo zejména o uplatňování stranického vlivu na práci poradních orgánů. Ne vždy také byla pochopena zásada, že poradce není podřízený orgán a má tedy právo na vlastní názor. Převládá zájem o poradenské služby racionalizačního typu a o projekty, které pomáhaly řešit problémy spíše krátkodobé povahy. Přitom poradní orgány při vypracování těchto materiálů vycházely především ze svých životních a pracovních zkušeností a jen málo se opíraly o vědecké poznání vycházející z nových informačních technologií, expertních i znalostních systémů.

Zkušenosti z vyspělých států potvrzují, že v posledních letech došlo k obrovskému rozmachu poradenství především v oblasti strategického řízení. Je to podmíněno jak rostoucím ekonomickým tlakem, tak změnami ve společenském vývoji a mezinárodních vztazích. Tím je daný směr vývoje poradenství ve světovém měřítku, z něho je nutné vyvodit závěry pro řešení poradenství a expertizy pro potřeby řízení v naší nově vytvářené profesionální armádě.

Formy poradenství a expertizy v profesionální armádě

K rozvoji řízení v armádě je důležité:

- propojit výzkum, vzdělávání a poradenství,
- prostřednictvím poradenských a vzdělávacích aktivit dosáhnout změny v kvalitě přijímaných závažných rozhodnutí pro potřeby řízení v ČSA,

– poskytovat individuální nebo kolektivní poradenské služby pro potřeby řídicích orgánů ČSA.

Poradenské zabezpečení by mělo být co nejvíce variabilní, aby pokrylo celý rozsah potřeb. V úvahu přichází:

- vytváření poradních orgánů,
- individuální poradenství,
- využívání služeb specializovaných institucí.

Poradní orgány mohou být vytvářeny jako kolektivní poradní orgány s periodickou působností, nebo profesionální poradní orgány.

S periodickou působností jsou např. současné poradní orgány ministra obrany. Členy těchto poradních orgánů dosud jmenoval ministr, a to zpravidla na základě funkčního zařazení v armádě. Při řešení určité oblasti problémů sehrávají důležitou úlohu. Metody i formy jejich práce mají však určitá omezení, která vyplývají z toho, že převážně využívají jen svých praktických zkušeností a intuice. Negativní stránkou jejich poradenské činnosti je i většinou přímá funkční podřízenost řídicímu orgánu, kterému poskytují svoje služby. Řídicím orgánům ČSA je nutné také nabídnout profesionální poradenskou službu v hlavních a rozhodujících oblastech činnosti armády. Poradní orgán je poradní v celém požadovaném rozsahu služeb jen tehdy, je-li to ve skutečnosti náplní jeho práce. Tomu musí také odpovídat jeho příprava a formy poskytovaných služeb, kterými jsou:

- expertizy,
- analýza, studie a projekty vybraných problémů,
- informační servis, doplňování báze znalostí expertního a znalostního systému,
- účelové vzdělávací akce (přednášky, semináře apod.),
- akademické konzultace.

Domnívám se, že poskytování poradenské služby musí být na profesionální úrovni, mělo by vycházet z nejnovějších poznatků vědy a vlastní výzkumné činnosti. Zaměření poskytovaných poradenských služeb je především na řešení problémů dlouhodobé povahy, kde je nezbytné předpokládat vývoj situace a rozebírat možná rizika z důsledků přijímaných rozhodnutí.

Individuální poradenství má trochu jiný charakter. Jde především o individuální konzultace s příslušnými specialisty (experty). Expertem se stává člověk, který v důsledku dlouhodobého studia úzce specializované oblasti ovládá odborné znalosti. Experti posuzují konkrétní problém, jasně formulují závěry a doporučení. Ideální by bylo, kdyby poradce nebo expert uměl předvídat budoucí potřeby uživatele, a měl k dispozici radu (doporučení) k řešení problému tehdy, pokud uživatel zjistí, že právě teď ji potřebuje.

Specializované poradenské instituce budované pro potřeby ČSA zatím nejsou. Jejich úlohu dosud plnily vojenské výzkumné ústavy a vojenské vysoké školy. Do budoucna je nutné počítat také s využíváním služeb civilních poradenských institucí, které začínají ve velkém počtu vznikat. V mnoha případech bude zřejmě nutné využít i poradenských zařízení pracujících na mezinárodní úrovni.

Objektivitu poradních orgánů podporují expertní a znalostní systémy, což je komplex programových prostředků zabezpečujících řešení těžko formalizovatelných úkolů zobecněnými kolektivními vědomostmi, které jsou uloženy v paměti počítače.

Jednou z nejdůležitějších etap vytváření systému poradenství a expertizy pro potřeby řízení ČSA je **výběr osob do skupiny expertů nebo poradních orgánů**. Základ-

ní problém spočívá v posouzení způsobilosti tuto práci vykonávat. Jsou rozdílné názory. Část odborníků nepovažuje za hlavní kritérium úroveň profesionálních znalostí, nýbrž originalitu myšlení a intuice. Jiní se domnívají, že kvalita experta je dána tím, jak často se potvrzuje správnost jeho výroků. Přes různorodost názorů je jasné, že rozhodující význam při formování poradního orgánu nebo expertní skupiny je kompetence experta podmíněná jeho specializací, kvalifikací, šíří rozhledu, postavením v armádě nebo společnosti, zkušeností v oboru nebo v expertní činnosti.

Kompetentnost experta se zpravidla stanovuje na základě dosaženého stupně vzdělání, získané praxe, informačních zdrojů, pomocí nichž uskutečňuje poradenskou činnost.

U informačních zdrojů je možné vzít v úvahu tuto klasifikaci: zda pracuje na základě tvůrčích podkladů, konzultuje s jinými odborníky, přebírá údaje z jiné literatury, využívá kvalifikovaného odhadu, či pracuje podle hrubého úsudku.

Při vytváření nového systému poradenství a expertizy v nové profesionální armádě je možné doporučit následující postup jeho tvorby:

- vytvořit seznam tematických oblastí pro uplatnění poradenství nebo expertiz,
- do seznamů doplnit jména poradců a expertů s bližší specifikací jejich zaměření,
- uskutečnit výběrový proces konečného zařazení osob do seznamu poradců nebo expertů,
- tento seznam zveřejnit a každý rok jej obnovovat,
- vytvořit seznam pracovišť, která mohou poskytovat speciální poradenskou službu v ČSA i mimo armádu s uvedením jejich specifikace.

Myslím, že zkvalitnění činnosti poradních orgánů je nezbytné vidět také ve vytvoření podmínek k otevřenému vyjadřování názorů a stanovisek, v posílení osobní odpovědnosti, stimulaci a kvalifikovanosti, větším uplatňování demokracie do stylu a metod práce. V armádě je zvláště důležité zabezpečit, aby kolektivní poradní orgán i jednotliví experti nebyli v přímé (bezprostřední) funkční podřízenosti toho, v jehož zájmu pracují. Všeobecným předpokladem úspěšného fungování poradenství ve všech jeho formách je nezájatost a objektivnost expertů, která se zajišťuje využíváním více specialistů z různých odvětví (i mimo armádu), majících profesionální vztah k řešení problému.

Zkušenosti z civilních organizací (především ze zahraničí) svědčí o tom, že poradenská služba uskutečňovaná na obchodním základě přináší hodnotnější a systematictější výsledky. Proto i v armádě je vhodné počítat s tím, že expertní a poradenskou činnost je nezbytné hodnotit mimo funkční plat, a tím dosáhnout většího osobního zájmu na dosažených výsledcích. Pro každého musí být výhodné dostat se do seznamu armádních poradců nebo expertů. Většina osob bude poradenskou činnost vykonávat mimo své služební povinnosti. Myslím, že by to mohlo být ohodnoceno tak, že těmto osobám je možné vyplácet pevný měsíční příplatek, který by byl stanoven za to, že si poradci a experti stále udržují nezbytnou úroveň znalostí, již si vytvářeli dlouhá léta. Za každou poradenskou aktivitu by byla stanovena finanční částka jsoucí určitou obdobou smlouvy o dílo. Jak je konzultační činnost ceněna ve vyspělých státech, ukazuje příklad špičkových odborníků Harvardovy univerzity, kde byla oceňována 2 až 4 tisíci, ale někdy až 10 tisíci dolarů denního honoráře.

Domnívám se, že k tomu, aby poradenské a expertní služby dobře fungovaly v nově vytvářené profesionální armádě, je záhodno vytvořit pro to nezbytné organizační, institucionální a ekonomické předpoklady. Návrh k vytvoření vnitřního členění systému poradních a expertních orgánů byl vypracován ve Výzkumném ústavu generálního štábu a předán k posouzení velení ČSA. V každém případě by měly být vyčleněny prostředky k účasti expertů (příslušníků ČSA) na mezinárodních seminářích, konferencích i kursech pro osvojení pokrokových zahraničních poznatků a pořádání kvalifikačních kursů pro širší základnu poradenských organizací. Myslím, že pouze při splnění těchto předpokladů lze zachytit dynamický rozvoj, který ve světě v této oblasti probíhá.

Plukovník Ing. Jaroslav Němec

SLUŽEBNÍ ŽIVOTNÍ DRÁHA VOJÁKA Z POVOLÁNÍ

Rozhodování občana o vlastní životní dráze a vhodnosti zařadit do ní kratodobě nebo dlouhodobě vojenskou činnou službu usnadňuje definování služebních postupů různých vojenských profesí.

Služební životní dráha (kariéra) vojáka z povolání je stanovení průběhu vojenské činné služby vojáka z povolání určité kategorie ve vybraných účelově a problémově vymezených profesních oblastech, které jsou charakterizovány příbuzností v nich vykonávaných odborných činností. Průběh služby ve služební dráze se stanovuje definováním funkcí, vojenských hodností, počtu služebních let pro každou funkci a podmínek, které je nutné splnit pro vstup do služební kariéry, postup a výstup z ní.

Služební životní dráha (SŽD) není sociální jistotou, nelze ji interpretovat jako záruku, že každý, kdo projeví zájem, ji může absolvovat v celém rozsahu. Stimuluje soutěž, ve které jen ti nejschopnější vojáci z povolání budou překonávat kritické body, získávat vyšší funkce a vojenské hodnosti a jen zlomku z nich se podaří dosáhnout až na vrchol. Ti, kteří se v soutěži projeví jako méně zdatní nebo neobstojí, nemohou ve služební životní dráze postupovat nebo odcházejí z vojenské činné služby.

Velmi rozmanité druhy služebních životních drah (kariér) různých kategorií vojáků z povolání vykazují tyto společné rysy:

- zpravidla jsou znázorněny jako žebříky sahající od země (tj. nejnižších funkcí a hodností) do nebe (tj. k nejvyšším funkcím státní správy a vojenských hodností), kde příčky žebříku představují kritické body,
- zahrnuje období maximálně od 18 do 65 let fyzického věku,

- jasně, srozumitelně a jednoznačně definují podmínky (zpravidla vzdělání a praxi, někdy i vojenskou hodnost a funkční oblast, fakultativně i fyzický věk) pro jednotlivá možná místa vstupu,

- v každé jsou definovány kritické body, spojené zpravidla s dovršením určitého počtu služebních let i s dosažením určitého fyzického věku; předem jsou jednoznačně definovány podmínky, které musí voják splnit (např. úspěšný průběh dosavadní služby, dosažení vyššího stupně vzdělání, prodloužení závazku k činné službě), aby mohl kritický bod překonat, tzn. být ustanoven do vyšší funkce a povýšen do vyšší vojenské hodnosti (postoupit na vyšší příčku žebříku); ozbrojené síly vytvářejí potřebné předpoklady pro jejich splnění, zejména jsou schopny zajistit právě v době dosažení kritického bodu vzdělání, které je v dané profesi předepsáno pro vyšší funkci a hodnost; vojáci, kteří kritický bod nepřekonají, zpravidla setrvávají na zastávané funkci v přiznané vojenské hodnosti, v některých armádách však musejí z vojenské činné služby odejít,

- pro překonání kritického bodu je zpravidla uplatňován složitý systém pravidel, např. každý rok se sestavuje na základě výsledků hodnocení celoarmádní pořadí uchazečů pro jednotlivé kategorie vojáků z povolání, po absolvování školy se na základě výsledků závěrečných zkoušek stanovuje celoarmádní pořadí, které je zveřejňováno v armádním tisku, uchazeči se zařazují na uvolněné funkce podle tohoto pořadí, neumístění uchazeči přecházejí do pořádku následujícího roku; pokud nezískají umístění ani ve druhém roce, jsou z vojenské činné služby propuštěni apod.,

- dává „naději všem“, mohou se v ní výhodně uplatnit i vojáci se smluvními závazky na krátkou dobu, zabezpečuje vzdělání a kvalifikaci pro úspěšný přechod na civilní životní dráhu aj.,

- u vojáků z povolání je uplatňován princip služebně starších (seniority) podle vojenských hodností; funkce jsou pevně spojeny s vojenskou hodností: voják nemůže být povýšen v hodnosti, není-li ustanoven do odpovídající funkce, ustanovení do vyšší funkce znamená povýšení do odpovídající hodnosti, získání vyšší vojenské hodnosti to znamená, že voják nemůže být ustanoven do nižší funkce, odpovídající jeho hodnosti vojáka s vyšší hodností nemůže být podřízen vojákovi nižší hodnosti,

- voják může vystoupit ze služební životní dráhy a zbavit se dobrovolně přijatého závazku k vojenské činné službě před uplynutím doby, v důsledku nemoci nebo pokud byl tohoto závazku zproštěn vojenskou správou (např. pro reorganizaci, služební nezpůsobilost aj.); jestliže nedodrží závazek bez závažných důvodů, je povinen vojenské správě uhradit veškeré náklady stanovené příslušnými vojenskými předpisy.

Vytvoření **systému služebních životních drah vojáků z povolání** je složitým komplexním problémem. Jeho řešení předpokládá uskutečnit rozborů v různých oblastech vědy i praxe, konfrontovat je s předpověďmi a skutečnostmi společenského vývoje. Na současné úrovni poznání lze pouze naznačit základní směry.

Systém služebních životních drah by měl ideálně:

- postihovat všechny rozhodující profesní oblasti ozbrojených sil,
- zahrnovat do služební kariéry dané profesní oblasti všechny kategorie pracovníků, které mohou požadované činnosti vykonávat (vojáky z povolání o občanské pracovníky),
- zabezpečovat obousměrný snadný přechod mezi vojenskou a civilní životní dráhou ve všech obdobích života i možnost přechodu z jedné služební kariéry do druhé,

- vytvářet potřebné předpoklady a stimulovat přechod do vyšších kategorií vzhůru,
- pracovat podle principu vzhůru, „právě včas“ (JIT = just in time), tj. zabezpečit, aby všem, kteří právě dospějí do kritického bodu služební kariéry, mohlo být poskytnuto specificky požadované vzdělání, a ty, kteří úspěšně vykonají závěrečné zkoušky, bylo možné umístit na předpokládané vyšší funkce, aby nic nebránilo následnému pohybu kádrů (např. rodinné byty v posádkách, školách apod.); systém personálního řízení musí zabezpečit, aby plánování vycházelo z uvolňovaných funkcí (kritický bod může překonat jen takový počet uchazečů, kolik je volných míst), nepoměr počtu uchazečů a počtu volných míst by byl stimulací pro zkvalitnění výkonu vojenské služby a nástrojem soutěže, která umožní růst nejúspěšnějším a odchod neúspěšným,
- poskytovat naději na postup a jistotu setrvání na dosaženém stupni kariéry všem za předpokladu splnění definovaných kritérií (extrémně vzato – voják z povolání, který se stane zapisovatelem u vojenského soudu a vykonává tuto službu dobře, může zůstat vojínem a zapisovatelem až do 60 let, kdy odejde do důchodu; má však současně možnost zvyšovat svou kvalifikaci, přecházet do vyšších kategorií a stát se třeba generálem justiční služby).

Vymezení oblastí služebních kariér

V současné době uplatňovaný genetický přístup k vytváření organizačních struktur (oborové a specializační členění systému vzdělání, činnosti podle čísel vojenských odborností) vytváří složité stromové vnitřní členění **struktury**, které musí nutně vést k definování nepřehledného počtu služebních životních drah. Nemohou se proto stát východiskem řešení problému.

Myslím, že vytvoření systému služebních životních drah musí vycházet především z potřeb výstavby profesionální Československé armády. V úvahu přicházejí tyto možné přístupy:

● **Tradiční**, který vychází z toho, že systém vojenské služby je dán a osvědčuje se. Služební kariéry se definují pouze pro přehodnocované a reorganizující se, případně nové vznikající průřezové profesní oblasti (např. vojenské náboru, strategické řízení, plánování, rozpočetnictví a účetní evidence, věda a výzkum, sociální řízení).

● **Netradiční** – systém vojenské služby v ČSA založený na všeobecné branné povinnosti nelze u některých oblastí použít na službu v profesionální armádě. Využívá poznatků systému služebních životních drah, a to přednostně na definování služebních kariér v oblastech rozhodujících pro výstavbu pravidelných profesionálních ozbrojených sil. Dále se dělí na:

- **etapovitý**, jenž vytváří jednotlivé služební kariéry postupně, např. tak, že postupuje od nejjednodušších k nejsložitějším nebo od nejpotřebnějších k méně naléhavým,

- **komplexní**, který plošně, ve všech profesních oblastech současně (bez ohledu na to, zda se jedná o vojáky z povolání nebo občanské pracovníky a bez přihlížení k jejich kategoriím), vytváří služební životní dráhy.

● **Integrovaný**, jenž stanoví jednotné schéma služební kariéry všech profesních oblastí v ozbrojených silách upravujících hlavní kritéria služebního postupu (např. doby výsluhy potřebné pro jmenování do vyšší vojenské hodnosti s tím, že funkce jim odpovídající budou přiřazovány s přihlédnutím ke specifitě profese).

● **Decentralizovaný**, v němž každá profesní oblast si vytváří služební kariéru podle vlastních potřeb bez ohledu na vazby k ostatním složkám armády (např.

dobrovolník, který nastoupil vojenskou činnou službu jako voják, může dosáhnout v pozemním vojsku poddůstojnickou hodnost dříve než ve vojenském letectvu, počet služebních let potřebný pro poručíka k dosažení hodnosti majora bude v různých profesích rozdílný apod.).

Faktory ovlivňující rozhodování o vytváření služebních kariér

Při definování služební životní dráhy vznikne vždy otázka, zda je možné pro danou profesní oblast definovat jen jedinou služební kariéru, nebo zda bude nezbytné pro ni definovat jejich větší počet.

Z hlediska žádoucí minimalizace počtu služebních kariér by bylo účelné definovat pro každou profesní oblast jedinou služební životní dráhu. Je však nutné počítat s tím, že se budou střetávat protichůdné požadavky snah:

- získat (alespoň v počáteční etapě profesionalizace) pro vojenskou činnou službu i ty občany, kteří jsou ochotni uzavřít pouze krátkodobý závazek (na 1 až 3 roky),

- motivovat občana k výkonu vojenské služby a stimulovat jeho zájem o uzavření dlouhodobého závazku, což je možné jen relativně velkorysými investicemi již v počátečním období vojenské služby.

Z hlediska ekonomické efektivity je zřejmé, že koncepce jediné služební životní dráhy povede buď k ztrátám investic vložených do vojáků s krátkodobými závazky (voják, kterému bylo poskytnuto vojenskou správou vzdělání, si závazek neprodlouží) nebo k odrazení občana uvažujícího o uzavření dlouhodobého závazku (v důsledku opatrného dodatečného investování bude dosažení jednotlivých kritických bodů služební kariéry trvat delší dobu). Hledisko ekonomické efektivity směřuje k závěru, že může být účelné pro jednu profesní oblast definovat více (až 3) služebních životních drah v závislosti na délce přijatého závazku k vojenské činné službě.

Podobný vliv jako délka uzavřeného závazku bude mít na stanovení služební životní dráhy i dosažené vzdělání. Definování různých služebních kariér pro jednu profesní oblast musí umožnit vojákovi s vyšší vstupní kvalifikací postupovat po žebříčku rychleji, zejména umožnit mu přímý vstup nebo rychlejší postup na její vyšší kritické body.

Rozsah SŽD vojáka z povolání může dosáhnout z hlediska:

- času maximálně délky celého aktivního úseku životní dráhy, tj. 47 let (od 18 do 65 let),

- vojenských hodností nejvýše rozpětí od hodnosti vojína do armádního generála,

- funkcí od člena družstva až po ministra obrany při obrovském rozptýlu profesních oblastí.

Z rozsahu jednotlivých rozměrů vyplývá logicky závěr, že každá služební životní dráha musí být v každé profesní oblasti omezena časově, vojenskými hodnostmi i funkcemi. Velký rozptyl vstupních podmínek směřuje ke stanovování většího množství služebních kariér pro jednu profesní oblast. Jejich nadměrná složitost a nepřehlednost je pro praxi nepřijatelná. Tendenci mohou zmírnit tyto přístupy:

- vytvářet služební kariéry pouze pro ty profesní oblasti, ve kterých sociální situace dovolí definovat vstupní podmínky jako standardní (např. mohou vstoupit jen ti vojáci, kteří dosáhli předepsaného vzdělání, mají požadovanou praxi, určitou vojenskou hodnost, osvědčili se v zastávané funkci apod.);

– definovat služební kariéru jako ideální standardní situaci s tím, že odchylky od ní vyvolají nestandardní (ale definovaný) vstup nebo postup (např. všichni občané se základním vzděláním vstoupí do kategorie mužstva jako vojín 5. kategorie, a po absolvování základního výcviku postoupí do 4. kategorie, vojáci vyučení v určitém oboru však budou mít možnost se účastnit ihned specializačního kursu a získat odpovídající vyšší kategorii dříve, než vojáci nevyučení; občané, kteří uzavřou závazek k vojenské činné službě na delší dobu budou mít větší možnost zvyšovat si odbornou kvalifikaci a získat vyšší vzdělání apod.).

Netradiční postupné vytváření služebních životních drah v kategorii mužstva ovlivní zejména tyto faktory:

● **Věkový rozsah** (18 až 25 let) s největší délkou služby 7 let.

● Vzhledem k potřebám ozbrojených sil a věkovému rozsahu může závazek dosahovat délky 1 až 7 let, což umožňuje plánovat:

- základní vojenský výcvik (1 až 3 měsíce),
- specializovaný výcvik (minimálně 3, optimálně 5 měsíců),
- vyšší třídnost v hodnosti vojína,
- získání výučního listu nebo státní zkoušky pro určitou odbornou činnost,
- studium střední školy při zaměstnání (maturitní vysvědčení).

● **Zájem o vojenskou činnou službu mohou projevit občané se základním vzděláním:**

- nedokončeným,
- ukončeným,
- ukončeným a s výučním listem.

Typová služební kariéra vojáka z povolání (kategorie mužstva) – viz **tabulku 1**.

Tabulka 1

Funkce, hodnost	Fyzický věk/ služební léta	Kvalifikační požadavky
žák kursu, vojín 5. třídy	18/0	věk 18 let, základní vzdělání /výjimečně neukončené/
člen pěšího družstva, vojín 4. třídy	18/0 19/1	základní vojenský výcvik 1 měsíc, kvalifikační zkouška
člen osádky, družstva, poločety, vojín 3. třídy	19/1 21/3	specializovaný výcvik 3 měsíce, kvalifikační zkouška
operátor systému, vojín 2. třídy	21/3 23/5	specializovaný výcvik 2-3 měsíce kvalifikační zkouška
specialista, vojín 1. třídy	23/5 25/7	specializovaný výcvik 5-6 měsíců, výuční list, kvalifikační zkouška

Tabulka 2

Funkce, hodnost	Fyzický věk/ služební léta	Kvalifikační požadavky
žák kursu, vojín 5. třídy	18/0	věk 18 let, ukončené základní vzdělání
žák poddůstojnické školy, vojín 4. třídy	18/0 18/0	základní vojenský výcvik 1 měsíc, kvalifikační zkouška
specialista, svobodník	18,5/0,5 21/3	poddůstojnická škola 5 měsíců, závěrečná zkouška
starší specialista, desátník	21/3 24/6	specializační kurs 3-5 měsíců, závěrečná zkouška
velitel pěšího družstva, četař	24/6 27/9	kurs velitelů družstev 3 měsíce, závěrečná zkouška
velitel družstva druhu vojska, četař	27/9 30/12	zdokonalovací kurs 2 měsíce

Na vytváření systému služebních životních drah v kategorii poddůstojníků působí:

Věkový rozsah kategorie (18 až 30 letá s nejdelší délkou služby 12 let).

Vzhledem k potřebám ozbrojených sil a věkovému rozsahu kategorie může závazek dosahovat délky 3 až 12 let, přičemž je možné plánovat:

- základní vojenský výcvik v rámci poddůstojnické školy,
- specializovaný a zdokonalovací výcvik,
- získávání vyšších poddůstojnických hodností a výučního listu nebo státní zkoušky pro určitou odbornou činnost,

- studium střední školy při zaměstnání (maturitní vysvědčení).

Zájem o vojenskou činnou službu v kategorii mužstva mohou projevit občané s ukončeným základním vzděláním i výučním listem.

Typová služební kariéra vojáka z povolání (kategorie poddůstojníka) – viz tabulku 2.

Vytváření systému služebních kariér v kategorii praporčíků ovlivní zejména tyto faktory:

Věkový rozsah (18 až 65 let), nejvyšší délka služby 47 let.

Vzhledem k potřebám ozbrojených sil a věkovému rozsahu může závazek dosahovat délky 3 až 47 let a lze plánovat:

- základní vojenský výcvik v rámci praporčícké školy,
- specializovaný a zdokonalovací výcvik,
- rozšiřování vzdělání v odborných kursech a získávání vyšších praporčíckých hodností,

- studium na vysoké škole při zaměstnání k získání akademického titulu bakaláře. Zájem mohou projevit občané:
- s ukončeným odborným středoškolským vzděláním (maturita na průmyslové škole, obchodní akademii),
- kteří v průběhu vojenské činné služby v kategorii mužstva nebo poddůstojníků ukončili středoškolské vzdělání a získali maturitní vysvědčení, projeví zájem o prodloužení závazku k vojenské činné službě na dostatečně dlouhé období.

Rozsah kategorie praporčků je již natolik diverzifikován, že pro ni nelze přijmout zjednodušení uplatněná v kategoriích mužstva a poddůstojníků.

Vojenská služba mužstva a poddůstojníků je uskutečňována především u jednotek, které jsou určeny k vedení bojů. Jednotlivým prvkem je podobnost charakteru jednotlivých specifických činností, spočívající v použití (obsluze a ošetřování) zbraní, zbraňových systémů, ostatní vojenské techniky a přístrojů. Tato podobnost je dovoluje s přípustným zjednodušením zařadit do jediné klasifikační skupiny.

Vojenská služba praporčků je co do obsahu srovnatelná s technickohospodářskými pracovníky civilního sektoru. Zahrnuje specifické odborné technické, ekonomické, administrativně správní, zdravotnické a další činnosti, které se obsahem neliší, ale pouze předmětem aplikace a podmínkami výkonu této činnosti. Různorodost se netýká jen činností, ale i jejich skupin, které již nelze zařadit do jediné klasifikační skupiny.

Systém služebních kariér pro kategorii praporčků bude pravděpodobně účelně vytvářet za využití dvou připravených etap formulací: obecného schématu služební kariéry praporčika, zvláštního schématu služební životní dráhy pro praporčiky specifické profesní oblasti (např. administrativní služby, služeb týlu, technického zabezpečení), a pak teprve přistoupit ke stanovení SZD specifických činností vyžadujících určitou individualizaci.

To umožní dosáhnout potřebného sociálního sjednocení různých typů služebních kariér v rámci celé kategorie praporčků, které je nezbytné pro zajištění možnosti přechodu mezi služebními kariérami.

Typová služební kariéra vojáka z povolání (kategorie praporčika – obecné schéma) – viz **tabulku 3**.

K problémům diskutovaným v rámci kategorií mužstva, poddůstojníků a praporčků přistoupí v kategorii důstojníků kvalitativně nové problémy.

Vojenská služba důstojníků zahrnuje dvě velké oblasti služebních životních drah:

- velitelskoštabní (sféra velení),
- oblast státní správy (sféra řízení).

Velitelskoštabní kariéry jsou výrazem specifičnosti vojenské služby v armádě, jejímž úkolem je příprava, vedení bojů a operací. Jsou v celé společenské činnosti jedinečné, nemají v oblasti národního hospodářství obdobu, mohou je vykonávat jen vojáci z povolání. Znalosti a praktické dovednosti potřebné k vykonávání těchto činností nelze získat v civilním životě. Přípravu důstojníků pro velitelskoštabní kariéry je nutné zabezpečovat ve vojenských školách.

Služební životní dráhy v oblasti státní správy svěřené do působnosti ministerstva obrany (obrana a Československá armáda) zahrnují profesní oblasti obdobné činností v civilní státní správě (řízení, ekonomika, peněžní prostředky, zpravodajství, věda a výzkum, školství, výchova a kultura, technika apod.). Odborné činnosti v těchto oblastech mohou vykonávat vojáci z povolání i občanští pracovníci. Od-

Tabulka 3

Funkce, hodnost	Fyzický věk/ služební léta	Kvalifikační požadavky
základní, rotný	18/0 24/6	věk 18 let, ukončené středoškolské vzdělání, praporčícká škola nebo kurs
výkonná, podřízená rotmistr	24/6 30/12	specializační kurs 3 měsíce
výkonná, samostatná, nadrotmistr	30/12 36/18	zdokonalovací kurs 3 měsíce
vedoucí, nižší podpraporčík	42/24 48/30	rozvojový kurs 6 měsíců
vedoucí, střední, praporčík	48/30 54/36	zdokonalovací kurs 3 měsíce
vedoucí, vyšší, nadpraporčík	54/36 65/47	zdokonalovací kurs 3 měsíce

borné znalosti a dovednosti potřebné pro tyto činnosti je možné získat v civilním životě. Přípravu důstojníků služební kariéry v oblasti státní správy je účelné zabezpečovat především v civilních vysokých školách (právníci, ekonomové, lékaři, programátoři, inženýři různých technických oborů aj.) a umožnit absolventům civilních vysokých škol být jmenováni důstojníky po absolvování krátkodobého kursu poskytujícího nezbytné vojenské vzdělání.

Obě oblasti služebních životních drah jsou v ČSA již určitým způsobem stanoveny. Půjde tedy především o jejich přehodnocení:

- podporovat hlavní cíl výstavby profesionální armády tj. zabezpečit rozumnou dostatečnost v obraně s minimálními prostředky a silami,
- stimulovat zájem občanů o dobrovolnou vojenskou činnou službu a zabezpečit efektivní využití jejich civilního vzdělání i při krátké době aktivní služby.

Specifičnost služebních kariér vyžaduje určit specifické strategie pro každou oblast.

Oblast velitelскоstábních životních drah je tradičně bohatě hierarchicky uspořádána, což umožňuje uskutečnit její vertikální rozložení.

Při stratifikaci lze v oblasti velitelскоstábních kariér identifikovat nejméně tři hierarchické vrstvy, a to vrstvu nepřesahující rámec:

- druhu vojska (jednotky zahrnující stupně četa až prapor),
- druhu ozbrojených sil (útvary, svazky a svazy zahrnující stupně pluk až armáda),
- druhu ozbrojených sil (velitelství na válčisti a teritoriu, ministerstvo obrany, spojenecká velitelství, ale i některé oblasti činnosti mezivědního charakteru).

V první skupině je nutné počítat s relativně nejpočetnější skupinou osob, která bude mít zájem o uzavření pouze krátkodobého závazku k vojenské činné službě. Je zřejmé, že při závazku s délkou služby do 10 let vzniká otázka efektivnosti investic této skupině.

Posuzování efektivity investic zahrnuje tyto rozporné okamžiky:

● Menší složitost vykonávaných činností nevyžaduje odborné vysokoškolské vzdělání a umožňuje jako kvalifikační předpoklad stanovit pouze absolvování důstojnické školy v trvání do 12 měsíců a zdokonalovacích kursů (velitelů rot, velitelů praporů).

● Pro uznání a ocenění postavení důstojníka ve společnosti je účelné, aby důstojník získal akademický titul (bakalář) na civilní vysoké škole.

● Důstojnický patent v mnoha armádách znamená ustanovení do základní funkce velitele čety a jmenování do vojenské hodnosti poručíka. Pokud by v ČSA byla tato zvyklost uplatňována, pak by absolvent důstojnické školy mohl být jmenován do vojenské hodnosti podporučíka a ustanoven do funkce zástupce velitele čety nebo maximálně velitele čety.

Při řešení problému efektivity investic přichází v úvahu přijetí např. následujících principů:

◆ Důstojnické školy připravují důstojníky a jsou oprávněny vydávat důstojnický patent, akademické tituly udělují pouze civilní vysoké školy.

◆ Podmínkou získání důstojnického patentu je absolvování důstojnické školy a získání akademického titulu bakalář na civilní vysoké škole.

◆ Absolventi důstojnických škol, kteří nemají akademický titul, nezískají důstojnický patent a jsou jmenováni do vojenských hodností podporučíka mohou zastávat funkci nejvýše velitele čety. Podmínkou jejich přijetí do důstojnické školy je podepsání závazku k vojenské činné službě minimálně na 3 roky po složení zkoušek v důstojnické škole.

◆ Vojenská správa zajistí možnost získání akademického titulu těm absolventům důstojnické školy, kteří prokážou potřebné schopnosti a uzavřou závazek k vojenské činné službě minimálně na dobu vysokoškolského studia plus 3 roky po vydání důstojnického patentu. Studium civilní vysoké školy bude zajištěno bez přerušení zaměstnání (dálkové studium, večerní školy při zkrácení pracovní doby apod.).

◆ Důstojnickým patentem je důstojník ustanoven do základní funkce velitele čety a vojenské hodnosti poručíka.

Návrh představuje první stupeň přiblížení se k modelu skutečného světa, uplatňuje rozdílný přístup ke služební kariéře důstojníka z povolání v oblasti velitelství kariér v závislosti na délce závazku k vojenské činné službě: 4 roky, 5 až 15 let (na dobu neurčitou).

Tabulka 4

Funkce, hodnost	Fyzický věk/ služební léta	Kvalifikační požadavky
posluchač školy, aspirant	18/0 19/1	gymnázium s maturitou
zástupce velitele čety, podporučík	19/1 20/2	důstojnická škola 6 měsíců, praxe nebo speciální kurs 6 měsíců
velitel čety, podporučík	20/2 22/4	—

Tabulka 5

Funkce, hodnost	Fyzický věk/ služební léta	Kvalifikační požadavky
posluchač školy, aspirant	18/0 19/1	gymnázium s maturitou
zástupce velitele čety, podporučík	19/1 20/2	důstojnická škola 1 rok
velitel čety, podporučík	20/2 22/4	
velitel čety poručík	22/4 24/6	získání titulu /bakalář/ u civilní vysoké školy
zástupce velitele roty, nadporučík	24/6 26/8	zdokonalovací kurs 3 měsíce
velitel roty, kapitán	26/8 29/11	zdokonalovací kurs 3 měsíce
zástupce velitele praporu, major	29/11 32/14	zdokonalovací kurs 3 měsíce
velitel praporu, podplukovník	32/14 33/15	zdokonalovací kurs 3 měsíce

U prvního stupně přibližování je model skutečného světa nezbytně neúplný a nepřesný. Kritické body služební kariéry a údaje o místě, času a způsobu jejich překonání mají pouze prvotní orientační význam. Nenaznačují řešení, ale pouze dovoluují uvědomit si komplexnost problému a složitost vznikajících vazeb. Toto platí pro všechny uváděné modely a jejich varianty.

U typového řešení nelze zachytit všechny možnosti postupu po žebříčku služební kariéry pro velké množství variant přechodů mezi kariérou štábního důstojníka a velitele (v oblasti státní správy pak mezi kariérou úředníka a vedoucího pracovníka). Je nutné vycházet z předpokladu, že počet pracovních míst velitelů (vedoucích pracovníků) bude mnohem menší, než počet pracovních míst štábních důstojníků (úředníků). Zároveň lze vyslovit hypotézu, že zastávání funkce velitele (vedoucího pracovníka) vyžaduje odlišné vlastnosti a schopnosti, než zastávání funkce štábního důstojníka (úředníka). Hlavní proud bude proto tvořit postup po štábní (úřednické) kariéře s tím, že na velitelskou dráhu přestoupí jen ti, kteří osvědčí zvláštní způsobilost (přestup je pochopitelně možný i opačným směrem).

Služební životní dráha důstojníka z povolání se závazkem ke službě na 4 roky – viz **tabulku 4**, na 5 až 15 let – viz **tabulku 5** a nad 15 let – viz **tabulku 6**.

Oblast kariér státní správy zahrnuje služební kariéry, které jsou obsahově shodné nebo podobné s životní dráhou v civilním životě a liší se od nich nikoli charakterem, ale pouze předmětem (způsobem uplatnění) činností. Pro tyto služební kariéry jsou

Tabulka 6

Funkce, hodnost	Fyzický věk/ služební léta	Kvalifikační požadavky
posluchač vojenské vysoké školy pozemního vojska nebo letectva, podporučík	18/0 21/3	gymnázium s maturitou
velitel čety, poručík	21/3 24/6	absolvent VVČ PV nebo LPVO
zástupce velitele roty, nadporučík	24/6 26/8	absolvent VVŠ PV nebo LPVO /bakalář/ na univerzitě
velitel roty, kapitán	26/8 29/11	zdokonalovací kurs 3 měsíce
zástupce velitele praporu, major	29/11 31/13	zdokonalovací kurs 3 měsíce
velitel praporu, důstojník štábu divize, podplukovník	31/13 34/16	zdokonalovací akademický kurs 3 měsíce ve VVŠ druhu ozbrojených sil
zástupce velitele pluku, podplukovník	34/16 37/19	—
velitel pluku, plukovník	37/19 42/24	vojenská akademie 6 měsíců
velitel brigády, generálmajor	42/24 47/29	akademický kurs na VA 3 měsíce k rozšíření znalostí
velitel divize, generálporučík	47/29 52/34	účelový kurs vysokého vojenského učení na VA nebo v zahraničí 3 měsíce
velitel sboru, generálplukovník	52/34 57/39	—
velitel armády, armádní generál	57/39 65/47	—

potřebné základní specifické znalosti, které poskytují civilní školy. Pro výkon služby důstojníka z povolání postačuje poskytnout krátkodobý kurs zaměřený na seznámení se specifikou vojenské aplikace znalostí a zvláštnostmi vojenské služby. Znalosti získané v civilních školách mohou být na vyšších funkcích v potřebné míře obnovovány

nebo rozšiřovány různými formami školského i mimoškolského vzdělávání v civilních i vojenských institucích.

Mezi kariéry v oblasti státní správy je účelné zahrnout např. ty z oblasti ekonomiky, vědy, techniky, práva, zdravotnictví, sociálního řízení, výchovy a kultury aj. Rozložení těchto oblastí je mimořádně složitou a pracnou činností, kterou musí uskutečnit mezivědní týmy.

Typové řešení modelu služební kariéry je účelné založit na principu obdoby výkonu státní správy v oblasti ČSA a národního hospodářství. Jeho uplatnění umožní obousměrný přechod mezi civilní a vojenskou životní dráhou nejen na začátku, ale i v každém kritickém bodě služební kariéry.

Služební životní dráha důstojníka z povolání v oblasti státní správy – viz **tabulku 7**.

Kritickými body každé služební životní dráhy jsou:

- vstup na dráhu služební kariéry (na její počátek nebo do některého z dalších definovaných vstupních míst),

- uplynutí času určeného pro setrvání na daném hierarchickém stupni služební kariéry,

- výstup ze služební kariéry.

Pro překonání kritických bodů lze doporučit tato pravidla:

Vstup do služební životní dráhy je umožněn každému, kdo splňuje předem definované podmínky vstupu.

Pokud počet úspěšných uchazečů převyšuje počet volných míst, stanovuje se opakovaně každý rok kompetitivním způsobem jejich pořadí, které se zveřejňuje. Uchazeči jsou postupně ustanovováni na uvolněná místa podle jejich pořadí v pořadníku platném pro běžný rok.

Před uplynutím času určeného pro setrvání na dané funkci zpracují náčelníci na své podřízené hodnocení zakončené konstatováním, zda důstojník má nebo nemá předpoklad dalšího růstu. V kladném případě předloží návrh na získání potřebného vzdělání a odešlou důstojníka k vykonání přijímacích zkoušek do příslušné instituce.

Důstojník, který splní podmínky překonání kritického bodu (dosavadní výkon služby je hodnocen kladně, má předpoklad pro další růst, vykonal přijímací zkoušky a byl přijat ke studiu, úspěšně složil předepsané závěrečné zkoušky) je ustanoven do vyšší funkce a jmenován do odpovídající vojenské hodnosti.

Důstojník, který byl jmenován do vojenské hodnosti, nemůže být ustanoven do jiné funkce, než té, která odpovídá jeho hodnosti (zásada vyváženosti funkce a hodnosti, princip seniority podle funkcí), má právo vystoupit ze služební kariéry po uplynutí smluvního závazku k vojenské činné službě. Při nedodržení smluvního závazku bez závažných důvodů bude vyžadován postih.

Důstojník, který opustil služební kariéru splněním smluvního závazku před dosažením nároku na starobní důchod, má nárok na výsluhový důchod ve výši 2,5 % průměrného základního měsíčního platu za každý odsloužený rok (průměr ze 3 nejlepších let služební kariéry). Tento důchod se poskytuje vedle všech ostatních dávek vzniklých z pracovního poměru a sociálního zabezpečení v civilní životní dráze bez jakéhokoli krácení. Také ten důstojník, který splnil podmínky překonání kritického bodu, byl zařazen do pořadníku, ale nemohl být ustanoven do vyšší funkce a povýšen do ji odpovídající hodnosti ani po uplynutí tří let, může ukončit vojenskou činnou službu výpovědí i před uplynutím závazku k vojenské činné službě. V tomto případě se postih neuplatní.

Tabulka 7

Funkce, hodnost	Fyzický věk/ služební léta	Kvalifikační požadavky pro vstup v kritickém bodě
referent, odborný pracovník, poručík	21/0,5 23/2	absolvent VŠ /magistr/ důstojník v zá- loze nebo 6 měsíců důstojnický kurs ve VA
samostatný referent, samostatný odborný pracovník, nadporučík	23/2 25/4	absolvent VŠ /magistr/ důstojník v zá- loze nebo 6 měsíců důstojnický kurs ve VA
vedoucí referent, vedoucí odborný pracovník, kapitán	25/4 27/6	- " - a 2 roky praxe, při postupu zdokonalovací kurs ve VA 1 měsíc a účelový zdokonalovací kurs v civilní instituci 2 měsíce
náčelník skupiny, vedoucí pracoviště, major	27/6 32/11	- " - a 4 roky praxe, při postupu účelový zdokonalovací kurs v civilní instituci 3 měsíce
zástupce náčelníka oddělení, náčelník projektu, podplukovník	32/11 37/16	- " - a 10 let praxe, při postupu manažerský nebo účelový odborný kurs 3 měsíce
náčelník oddělení, náčelník programu, plukovník	37/16 42/21	- " - a 15 let praxe, při postupu manažerský nebo účelový kurs 6 měsíců
náčelník správy, generálmajor	42/21 47/26	- " - a 20 let praxe, manažerská škola 6 měsíců
náčelník hlavní správy, generálporučík	47/26 52/31	- " -
náčelník úseku, zástupce ministra, generálplukovník	52/31 65/44	- " -

Z hlediska profesionalizace se silně projevuje problém účelnější kategorizace vojáků z povolání, zejména:

- hlubší stratifikace kategorií mužstva a poddůstojníků,
- existence samostatné kategorie praporčíků a jeho diverzifikace.

Pro dosažení rozvinutí služební kariéry lze diverzifikace této kategorie dosáhnout:
= zavedením tříd, při kterém na stejnojmenné viditelně označená třída odpovídá určité definované množině znalostí a dovedností získaných vojenským výcvikem

a prokázaným v průběhu vojenské služby i vykonáním kvalifikačních zkoušek (např. vojn 5. až 1. třídy),

= zařazením většího počtu vojenských hodností do kategorie mužstva, např. 1. branec, 2. vojn, 3. svobodník, 4. desátník.

Kategorie poddůstojníků a praporčíků je možné a účelné porovnat s používanými kategoriemi seržantů (zvláště diverzifikované v ozbrojených silách USA) nebo důstojnických zástupců nebo čekatelů (vykonávajících nižší důstojnické funkce bez důstojnického patentu). Přichází v úvahu buď sloučení těchto kategorií do jedné kategorie, např. 1. četař, 2. rotný, 3. podrotmistr, 4. rotmistr, 5. nadrotmistr, 6. podpraporčík, 7. praporčík, 8. nadpraporčík, nebo vymezení nových dvou kategorií – poddůstojníků (1. četař, 2. rotný, 3. podrotmistr, 4. rotmistr, 5. nadrotmistr) a praporčíků (1. podpraporčík, 2. praporčík, 3. nadpraporčík, 4. hlavní praporčík druhu vojska nebo služby – dělostřelectva, proviantní služby, 5. hlavní praporčík druhu ozbrojených sil – pozemního vojska, letectva, 6. hlavní praporčík Československé armády).

Plukovník Ing. Oldřich Janata, CSc.

VĚDECKOINFORMAČNÍ ČINNOST V PROCESU PROFESIONALIZACE ČESKOSLOVENSKÉ ARMÁDY

Význam vědeckých a technických informací v celosvětovém měřítku narůstá. Otevření našeho státu světovým vědeckotechnickým a ekonomickým aktivitám se odrazí více než v kterémkoli jiném oboru lidských činností právě v oblasti vědeckoinformační činnosti a pokrytí těchto aktivit.

Aby se tato činnost do potřebné míry intenzifikovala, musí se u nás její organizace, metody práce a technologické zpracovatelské postupy přiblížit co nejvíce informačním soustavám a systémům průmyslově nejvyspělejších států. Odtud je také třeba informace co nejefektivnějším způsobem získat a zpracovat. To znamená, poznat a přizpůsobit našim specifickým podmínkám především zásadní principy organizace a řízení, včetně financování rozhodujících institucí a systémů zajišťujících ve vyspělých státech vědecké, technické a ekonomické informace (VTEI) i primární informační fondy prostřednictvím knihovnických služeb.

Nové postupy technického vybavení (hardwarové technologie) spolu se snahou získat uživatele v konkurenčním boji vedou k novým technologiím zpracování. Z nich je třeba uvést především:

● Vytváření rozsáhlých textovýchází, které začínají nahrazovat postupně soubory primárních pramenů. Klasické vyhledávání selekčními obrazy dokumentů je v nich stále více nahrazováno jinými postupy, většinou s použitím přirozeného jazyka nebo částí slov přirozeného jazyka.

● Metody aktualizace vlasníchází i aktualizací zásahů do souborů vyhledávaných v cizícházích, které umožňují uživateli nakládat s uloženými daty tvůrčím způsobem, tím ho vlastně nutí stát se nejen jejich uživatelem, ale i spolutvůrcem.

● Vytváření uživatelsky vhodných systémů, které umožňují uživateli snadnou a velmi individualizovanou práci s informacemi.

V procesu profesionalizace Československé armády bude potřebné **vytvořit odpovídajícíázemí vědeckoinformační činnosti k pokrytí především oblasti vzdělávání, řízení, vědy a výzkumu. K tomu vytvářet i využívat nových technologií v informační praxi.** Veškerá činnost by se měla nadále rozvíjet v základních oblastech vědeckoinformační činnosti, tj. ve studijně rozborové, dokumentografické a knihovnické.

Uživatelé vědeckých informací budou chtít a žádat informace včasné, adresné, které vytvářejí příznivé odezvy pro další tvůrčí i řídicí činnost u různých stupňů velení a řízení. K tomu bude potřebné vytvářet uvnitř systému VTEI ČSA přijatelné podsystémy a vazby s okolím. Domnívám se, že vedle zaváděných nových technologií bychom měli **vidět v popředí především uživatele, jeho potřebu mít informace a zájmy.** Uspokojování těchto požadavků nelze jen deklarovat, ale ve skutečnosti **objektivním průzkumem i znalostí požadavků podpořit uživatele a získat ho jako trvalého spolupracovníka.**

Z pohledu vědeckovýzkumné činnosti by mělo jít o **úzké zapojení informačních pracovníků do řešitelských týmů,** a to jako skutečnou podporu tvůrčího procesu, nikoli jako doprovodnou „vědeckoinformační náležitost“. Základním integračním prostředím pro informace je samotný proces jejich nesimulovaného využívání, zhodnocování, a tím i zobecňování. Tento proces má bezpočet podob a vědeckoinformační činnost dále přispívá k jeho rozmanitosti. Proto všechny informační soustavy (centrální, vojenských vysokých škol, výzkumných ústavů a dalších institucí ČSA) by měly respektovat, že své úkoly nemohou dobře zvládnout, pokud budou osamoceny.

Myslím, že své místo by měla mít také **součinnost a spolupráce mezi jednotlivými vědeckoinformačními pracovišti VTEI ČSA.** Měla by být neformální s nabídkou a požádáním po informativních materiálech, zveřejňovaných v dokumentačních zpravodajích, informačních zprávách a v jiných nabídkových publikacích vědeckoinformačních pracovišť (VIP), popřípadě s využitím dalších technických prostředků. Nadále by se měl doplňovat a udržovat **Dokumentografický podsystém automatizovaného systému VTEI ČSA (DPS AS VTEI ČSA),** do kterého přispívá převážná většina dosavadních základních vědeckoinformačních pracovišť ČSA a jehož využití je potřebné pro širší rozsah informačního zabezpečení.

Při hledání vyšších úrovní v knihovnickoinformačních oblastech by mělo jít o **automatizaci knihovnických procesů** s využitím informačního systému CDS/ISIS, účelně přizpůsobeného danému okruhu působnosti vědecké knihovny a napojitelného nejenom na armádní síť vědeckých knihoven, ale i na civilní knihovnickou oblast. Soudím, že z hlediska větší liberalizace v oblasti zahraniční spolupráce, která je pro oblast VTEI klíčová, bychom neměli zapomínat na bohatší a snadnější možnosti **k navazování kontaktů se zahraničními partnery v jakékoli zemi** (tyto nabídky „i zdarma“ k nám docházejí). Tím by bylo možné dospět k novému pohledu na svou

práci. Vhodné by proto byly přírůstky literatury, společné projekty vědeckoinformačního zabezpečení, stáže apod. **Mělo by se totiž stát zásadou, že kam vyjíždí odborník, tam by měl být spolu s ním vyslán také vědeckoinformační pracovník.**

Samotné upřesňování potřeb uživatelů vědeckých informací musí vycházet ze **střízlivého porovnání možností vlastního pracoviště a z rozboru funkcí, které uživatel naplňuje.** Nesmíme mu proto z velkého množství informačních materiálů vnucovat podklady sice zajímavé, ale pro něho neupotřebitelné.

Důležitou fází vědeckoinformačního procesu je také **optimalizace informačního prostředí** uvnitř instituce, ve které působíme. Každému uživateli bychom měli umět **ozřejmit celou instituci a posoudit vnitřní překážky v dorozumění různých oborů.**

Mezi pokrokové postupy musíme také zařadit i takové, které slouží **fyzickému rozmnožování informací.** Běžným vybavením každého vědeckoinformačního pracoviště by se měla stát, dle mého názoru, kvalitní reprodukční technika. V současnosti existuje velmi široká nabídka i na našem trhu, od černobilých kopírovacích zařízení až po barevné s celou škálou činností (výběrovým výřezem, jeho dekomponováním, změnou formátu atd.). Vesměs jsou však tato zařízení (z hlediska použitelnosti finančních rozpočtových položek spadajících pod topografický materiál jako „netypizovaná technika“) pro nás nedostupná, což je ke škodě věci. Do budoucna by bylo vhodné uplatnit volnější přístup v nakládání s finančními prostředky při nákupu této techniky.

Závěrem bych chtěl zdůraznit, že **došlo k prudkým uživatelským změnám a zájmům ve vědeckoinformační činnosti** nejen u ministerstva obrany, ale všeobecně i v dalších oblastech našeho společenského života. Pro stanovené informační systémy organizací tato změna znamená zvyšovat nároky, a to nejen v oblasti technického vybavení, ale především v oblasti nových přístupů k filozofii bází údajů a uživatelských přístupů. Základní vlivy nových výrobních postupů nahrávají uživatelům. Zatímco dříve byl uživatel, pokud chtěl informaci, závislý na informačním systému, nyní začíná být relativně samostatný a je nutné se o něho ucházet.

VOJENSKÁ AKVIZICE V DEMOKRATICKÉ PROFESIONÁLNÍ ARMÁDĚ

Obrana je veřejným statkem. Náklady na obranu státu jsou hrazeny z prostředků daňových poplatníků a přidělovány státní správě prostřednictvím státního a vojenského rozpočtu.

Značnou část potřeb ozbrojených sil a obrany státu uspokojuje stát nákupem na domácím trhu, tj. uzavíráním kontaktů za smluvní ceny. Na rozhraní mezi financováním státní správy a tržním hospodářstvím vznikají složité vztahy mezi účastníky smluvního vztahu (tj. státem, představovaným úředníky armády a podnikatelskou oblastí) i veřejností.

Zájmy jednotlivých skupin jsou často protichůdné společenským zájmům. Armáda může mít zájem získat co nejvíce finančních prostředků pro zabezpečení potřeb obrany a může je vynakládat málo efektivně. Podnikatelská sféra může mít zájem zajistit si trvalý přísun státních zakázek zákonnými i nezákonnými prostředky (úplatky, korupční aféry) a využít je jako prostředek ekonomického přežití a ochrany proti působení tržního mechanismu. Veřejnost může být přesvědčena o tom, že vynakládání finančních prostředků na obranu není potřebné, vojenský rozpočet je neodůvodněně vysoký a umožňuje plýtvání státními peněžními prostředky.

Tvorba a užití vojenského rozpočtu je proto v demokratických státech s tržní ekonomikou předmětem trvalé kontroly zastupitelských orgánů, pozornosti hromadných sdělovacích prostředků i kritiky veřejnosti. Pro řešení těchto složitých otázek byly vytvořeny systémy vojenské akvizice.

Vojenská akvizice (VA) – získávání přírůstků) je získávání výrobků, výkonů, prací a služeb potřebných pro zabezpečení obrany státu, života a činnosti ozbrojených sil nákupem na domácím a zahraničním trhu za podmínek nejvýhodnějších pro státní správu.

Akviziční proces (AP) zahrnuje v nejširším pojetí výzkum, projektování, vývoj, zkušebnictví, vyhodnocování a výrobu spojené se zaváděním nových nebo zdokonalených vojenských systémů.

Hlavním nástrojem VA jsou státní zadání a zakázky na vědeckotechnické programy, projekty uskutečňované veřejnou soutěží, které se mohou účastnit domácí i zahraniční podnikatelé. Přes nesporné výhody není veřejná soutěž schopna sama odstranit všechny průvodní záporné jevy akvizice.

Nejzávažnějšími stále přetrvávajícími nedostatky jsou konflikty zájmů mezi smluvními partnery, růst nákladů na výrobu konečných výrobků i náhradních dílů, překročení dohodnutých termínů dokončení projektů, dodávek a zavádění techniky,

nespolehlivá funkce techniky nebo její neschopnost dosáhnout projektovaných výkonových parametrů, mnohdy i snaha podnikatelů získat zakázku nebo informace o činnosti konkurence podplacením státních úředníků. Proto jsou akviziční systémy v jednotlivých armádách systematicky zdokonalovány. Armáda USA využívá již třicet let odborných služeb společnosti Rand Corporation, která systematicky studuje, vyhodnocuje akviziční systém a navrhuje potřebná zdokonalení.

Konfliktní zájmy smluvních partnerů v akvizičním procesu byly předmětem konference o veřejné soutěži, pořádané vojenským letectvem USA v roce 1988. Konference přispěla ke sblížení stanovisek ozbrojených sil a podnikatelských kruhů a umožnila obohatit veřejnou soutěž o další nástroje akvizice s těmito východisky:

- Armáda považuje veřejnou soutěž (VS) za základní předpoklad efektivního vynaládání státních prostředků, který přispívá k zajištění vysoké bojové pohotovosti a zabezpečuje získání kvalitních výrobků pro vojska. Tato soutěž je mocným impulsem, který nutí obranný průmysl hledat lepší cesty k uspokojování potřeb zákazníků a celkově zvyšuje konkurenceschopnost státu ve světové hospodářské soutěži.

- Jednotlivé metody VS nelze uplatňovat mechanicky. Zásada přijetí nabídky s nejnížší cenou se může zdát z hlediska vojenského rozpočtu jako nejvýhodnější, přitom ale může vést k nižší bojové účinnosti, je stále častější příčinou odchodu osvědčených firem z podnikání v obranném průmyslu a snižování kvality vojenskoprůmyslové základny.

- Veřejná soutěž není vždy pro státní správu nejvýhodnější. Při uzavírání určitých smluv mohou z různých důvodů převládnout jiná hlediska, zejména přihlídnutí k dříve osvědčeným kvalitám a dosahovaným výsledkům smluvních partnerů. Důležitost VS nelze chápat izolovaně bez přihlížení k souvislostem. Z hlediska ekonomiky lze obranný průmysl pokládat spíše za oblast veřejných statků, než za oblast svobodného podnikání. Objektivně jsou situace, kdy pro státní správu je výhodnější omezit počet účastníků VS nebo zvolit přímo jediný zdroj.

- Podnikatelské kruhy stále vyjadřují pochybnosti o účelnosti reformy systému vojenské akvizice. (Uvádějí, že např. ministerstvo obrany USA najalo pro rozvoj programu veřejné soutěže přibližně dalších 6000 zaměstnanců. To stojí ročně několik set miliónů dolarů (mimo dalších nákladů podnikatelů).

- Cílem státní správy je získat v akvizičním procesu výrobek odpovídající definovaným jakostním požadavkům. To je možné nikoli za nejnižší, ale za optimální cenu (přihlízející k ostatním parametrům celkové životnosti). Veřejná soutěž je nedílnou, nikoli výlučnou částí akvizičního systému, jehož základním posláním je zabezpečit kvalitu výrobku a spokojenost zákazníka. Při naplňování tohoto poslání je nezbytné uznávat při udělování státních zakázek i minulé zásluhy smluvních partnerů a podporovat rizikové podnikání. Základní metodou VS se stává komplexní řízení jakosti, které se soustřeďuje na všechny cíle akvizice (kvalitu, cenu, termín dodávky, potřeby operačního zasazení, provozní použitelnost, spolehlivost, opravitelnost).

Komplexní pojetí veřejné soutěže podněcuje průmysl ke zvyšování efektivnosti, přičemž zabezpečuje státní správě nástroj pro získávání co nejvyšší užitné hodnoty za danou cenu. Základním předpokladem úspěšného získávání přírůstků je to, že úředníci státní správy znají potřeby a způsoby, jak je uspokojit. Teprve pak se může tato soutěž stát efektivním nástrojem získávání přírůstků. Konečným měřítkem úspěchu akvizice může být jen **sám výrobek**. Cílem armády je získat buď požadovanou

bojovou účinnost za nejnižší možnou cenu, nebo nejvyšší bojovou účinnost za danou cenu. VS objektivně směřuje ke snižování nákladů, zvyšování jakosti a spolehlivosti výrobků. Součástí je proto často více zdrojů (až do zahájení výroby prototypů, případně až do období srovnávacích prototypových zkoušek se soutěže účastní nejméně dva konkurenční podniky).

Rozbory uskutečněné společností Rand Corporation prokázaly, že kritika vojenské akvizice není plně oprávněná. Přestože jednotlivé ukazatele nemohou plně postihnout účinnost systému vojenské akvizice, poskytují užitečné signály a prokazují, že tato opatření přinesla určité pozitivní výsledky. Srovnání za desetiletá období (1961–1970 a 1971–1980) přinesla tato zjištění:

- růst nákladů na uskutečnění programu (rozdíl mezi skutečnými a plánovanými náklady) se snížil ze 44 na 34 %,
- podíl programů, které nebyly splněny v plánovaném termínu a došlo u nich ke skluzu, se snížil z 15 na 13 %,
- podíl programů, u kterých nebylo dosaženo projektovaných výkonových parametrů se snížil ze 6 na téměř 0 %, přitom se však i nadále vyskytly u některých jednotlivých programů závažné nedostatky,
- průměrný roční růst nákladů klesl ze 7,6 % v šedesátých na 5,8 % v sedmdesátých a 4,4 % v osmdesátých letech.

Objasnění vývoje ukazatele růstu nákladů je však sporné pro rozptýlenost jednotlivých údajů. Tendence k poklesu růstu nákladů může být výsledkem realističtějšího plánování nákladů v etapě zahájení plného vývoje. Věrohodnější plánování může být výsledkem zdokonalení techniky předběžného stanovení výše nákladů, rostoucí neochoty plánovat neskutečně nízké ceny, aby bylo vytvořeno zdání, že nový zbraňový systém si státní správa může dovolit, nebo cílevědomou snahou si vytvořit rezervu pro krytí nepředvídaných nákladů. Pokles jejich růstu může být i výsledkem konzervativní filozofie projektování, která se vyhýbá rizikům spojeným s inovací nebo naopak výsledkem zdokonalování inovační strategie, řízení zdrojů a dosažení výhodných podmínek při uzavírání smluv.

Rozbory získávání přírůstků se soustřeďovaly na růst nákladů především ve vývoji a zahájení výroby. Převládal názor, že tato období procesu získávání přírůstků jsou provázena největší nejistotou a představují největší obtíže s řízením nákladů. Ukázalo se, že tento přístup je příliš omezený, nepřiléhá k nestabilitě a délce koloběhu výroby, prodlužování doby udržování systémů ve výzbroji a jejich modernizaci. Pro přesnější postižení růstu nákladů je nezbytné zkoumat nejen počáteční, ale i další období výroby.

Při hodnocení, jak je dosahováno výkonových parametrů, je používán zpravidla ukazatel funkční výkonnosti. Jeho uplatnění v systému vojenské akvizice je však nejjednodušší a neumožňuje vzájemná srovnání. Např. pro letouny A-10 a F-15 byl stanoven parametr „provozní vhodnosti“, který byl pro letoun A-10 definován jako počet hodin údržby připadající na 1 letovou hodinu, ale pro letoun F-15 jako střední doba mezi závadami a procentem bojové pohotovosti techniky. Ukazatel funkční výkonnosti letounu zahrnuje desítky parametrů. Tento přístup však ani při jejich neúnosném zvyšování není schopen postihnout všechny fyzikální a výkonové charakteristiky, které přispívají k účinnosti splnění bojového úkolu, zejména za podmínek, kdy charakter hrozby se při životnosti letounu mění. Kromě toho tento parameter nevyjadřuje požadavky na technické zabezpečení, např. stanovení střední doby mezi výměnou jednotlivých prvků zbraňového systému.

Pro vyhodnocení doby potřebné k zavedení nového zbraňového systému do výzbroje se obvykle zjišťuje čas od doby zahájení plného vývoje (pokud existuje období vývoje prototypů, pak čas od jejich zahájení) do dodání 200 zbraňových systémů. Měření času od zahájení období výroby prototypů se ukázalo jako vhodné, protože často dochází ke značnému překrytí tohoto s následujícím obdobím plného vývoje. Rozborů ukázaly, že za posledních 30 let se průměrná doba zavádění techniky nezměnila (u letounu přibližně 8 let), pro různé zbraňové systémy je však značně rozdílná. Ze skutečnosti, že trvání jádra akvizičního procesu (od zahájení vývoje do osvojení výroby) zůstalo neměnné a doba výroby se prodloužila, lze vyvodit, že doba období vývoje se zkrátila.

Předmětem rozborů jsou i období, která jádru AP předcházejí nebo jej následují. Doba plánování měřená zpravidla dnem vyhodnocení a schválení koncepce programu se za 20 let prodloužila o 1 až 2 roky. Výroba měřená dobou, která uplyne mezi dodáním prvního a dvoustého výrobku, se za 30 let prodloužila o 50 %. Příčinami je růst složitosti a komplexnosti zbraňových systémů, ale i rozvoj výrobních technologií, které neodpovídají pokroku v projektování. Jednotkové ceny rostou rychleji než investiční aktivita programu (finanční prostředky určené na nákup zbraňových systémů v jednotlivých letech).

Akviziční proces v budoucnosti budou podstatně ovlivňovat čtyři základní faktory:

- **Změna charakteru hrozby představované protivníkem.** Vojska musí být schopna vést operace a boje efektivně v celém rozsahu možných scénářů ozbrojeného zápasu. Zbraňový systém musí mít vysokou funkční výkonnost, spolehlivost a podstatně menší závislost na technickém a týlovém zabezpečení. Vojenská akvizice musí být schopna promítnout změny v charakteru hrozby a prostředí do definování požadavků na zbraňový systém, který je schopen plnit požadované úkoly, přičemž síly a prostředky armády umožňují jeho získání i provozní zabezpečení. Myslím, že se zároveň musí vyrovnat s nejistotami a riziky spojenými s vývojem, výrobou a zaváděním nové techniky i vytvářet podmínky pro to, aby průmyslová základna byla schopna zajistit účinnou efektivní výrobu a reagovat na kolísající a nepředvídanou poptávku po konečných výrobcích i náhradních dílech.

- **Omezenost zdrojů a z toho vyplývající nejistoty.** Vojenská akvizice bude usku-
tečňovat tyto požadavky v podmínkách snižování vojenských rozpočtů. Vzroste konkurence mezi jednotlivými programy a bude nezbytné stanovit pořadí jejich důležitosti. Profesionalizace armády si může vyžádat přesun z oblasti materiálových výdajů vojenského rozpočtu do oblasti osobních výdajů. Mimořádný význam bude mít správné členění požadavků, volba projektů a řízení nákladů na vývoj a výrobu.

Stanovení operačních požadavků v minulosti často neposkytovalo dostatečné souvislosti pro studium možných kompromisů při projektování. Popis specifických omezení operačního prostředí, kvantitativní vyjádření charakteristik požadované operační způsobilosti a vysvětlení přednosti různých potřeb bylo zpravidla nedostatečné nebo chybělo. Zjednodušení řízení počátečních období akvizice, které se vyhne podrobným technickým specifikacím a následné podstatné snížení byrokratického papírování zvýší tvořivost projektové činnosti, sníží náklady na řízení v oblasti státní správy i u řešitelů. Tento přístup se již osvědčil u četných „černých“ programů.

- **V nejbližší budoucnosti bude hlavní metodou modernizace ozbrojených sil zdokonalování současných zbraňových systémů, jejichž nové systémy budou mít vyšší funkční výkonnost, spolehlivost a nižší nároky na údržbu. K zabezpečení**

optimalizace zdokonalování systémů je nutné změnit přístup k vývoji určitých typů zařízení, zejména u elektroniky.

V současné době plný vývoj elektronických systémů je zahajován se značným zpožděním za skutečným plným vývojem nosiče, na kterém by měly být umístěny. Jde jednak o letecké příslušenství, tak i o elektronické zařízení pozemních zbraňových systémů. Správné načasování období a rychlosti vývoje podsystémů je důležité pro řízení i řešitele. Nepřipravenost nebo nezralost kritických podsystémů a jejich zabezpečovacích prvků při zahájení testování snižuje kvalitu informací využívaných k hodnocení připravenosti systému pro výrobu.

Tento přístup k vývoji by způsoboval potíže, i kdyby šlo pouze o to, jak dosáhnout vysoké funkční výkonnosti jednotlivých elektronických podsystémů. Současné zbraňové systémy, jejichž celková výkonnost musí zabezpečovat možnost účinně čelit ohrožení, zahrnují však množství integrovaných elektronických systémů s jednotlivými vysoce spolehlivými podsystémy.

Zároveň se stále zvyšují požadavky na to, aby systém byl schopen provozu bez rozsáhlého technického zabezpečení. Vývoj musí zajišťovat mnohem vyšší provozní spolehlivost i schopnost odstraňovat závady přímo na místě než v minulosti. Složitě elektronické funkce (střelecké radiolokátory, navigace, průzkum, identifikace, zjišťování polohy a sledování cílů, radioelektronický boj) jsou kritické pro nosiče zbraní. Myslím, že sladění vývoje podsystémů musí zabezpečit, aby dosahovaly požadované úrovně spolehlivosti s minimální náročností na údržbu.

Tento přístup považuji za vývoj dozrávání, který může být zahájen teprve po zabudování podsystému do nosiče (např. inerciálního naváděcího systému do řízené střely). Obvykle se však dává přednost oddělení vývoje nosiče od vývoje kritických elektronických podsystémů. Což umožňuje zahájit nezávislý vývoj. Prokázat jejich funkční výkonnost je zpravidla možné při jediném vývojovém koloběhu. Ředitelé programů zpravidla v tomto okamžiku dosaženou úroveň výkonnosti zmrazí. Čas, který se využitím tohoto přístupu zpravidla získá, je pak využit k tomu, aby podsystém byl podroben tolika cyklům projektování, zkušebnictví a vyhodnocení, kolik jich je zapotřebí k dosažení žádoucí úrovně spolehlivosti a prokázání dosažení požadovaného stupně spolehlivosti a snadné opravitelnosti závad.

Vývoj dozrávání je ověřenou koncepcí, která byla úspěšně použita v mnoha případech. U tohoto vývoje jsou jednotlivé stavebnicové bloky (nové i modernizované) dostupné pro použití ve více než jednom zbraňovém systému, což vede ke zvýšení spolehlivosti podsystémů zamezením nežádoucího zdvojování vývoje. Zkušebnictví může poskytnout průkaznější výsledky pro rozhodování o přechodu z období vývoje do výroby.

● Využívání zkušebních modelů skutečné velikosti před formálním zahájením úplného vývoje (letectvu známé jako princip „nejdříve musíš v letadle letět, a teprve pak ho můžeš koupit“) vyšlo v posledních 40 letech z módy, ačkoli tento přístup byl trvale podporován výsledky výzkumů společnosti RAND. Na základě doporučení poradců se tento princip znovu dostává do popředí a **vývoj prototypů** se stal jednou z důležitých činností Agentury pro moderní výzkumné projekty ministerstva obrany USA.

Někteří řídící pracovníci se staví proti vývoji prototypů, který podle jejich názoru zvyšuje náklady na uskutečnění programu. Jestliže se však vývoj prototypů zjednoduší, mohou náklady na jejich vývoj tvořit jen nepatrnou část finančních výdajů na program.

Období vývoje prototypů představuje při použití tradiční metody 15 % a při zjednodušené metodě pouze 1 až 5 % nákladů na program.

Důležitým okamžikem je, že vnímané náklady na vývoj prototypů jsou jenom dílčí částí nákladů na systém. Mnoho poznatků naznačuje, že vývoj prototypů umožňuje kontrolovat výši nákladů. Investice vložené do jejich vývoje mohou vést k následným úsporám.

Ještě důležitější než kontrola nákladů je skutečnost, že vývoj prototypů umožňuje zvýšit kvalitu systému tím, že zabezpečuje včasnější, podrobnější a spolehlivější zjištění vážných konstrukčních problémů. Vývoj prototypů konečně i zvyšuje přesnost předběžných odhadů nákladů, pochopení požadavků a těžkostí v oblasti rozhraní mezi podsystémy i celkovou účinností řízení programu.

Tento přístup k počátečnímu období vývoje ve spojení s vývojem dozrávání kritických podsystémů značně zvyšuje naději na úspěch v následujícím období úplného vývoje.

● **Využití akvizice** po obdobích ke zdokonalení přechodu od úplného vývoje k sériové výrobě.

Značný pokrok představuje nově uplatňované nezávislé a životu se blízké operační zkušebnictví. Zkušebnictví samo o sobě nestačí. Výsledky operačních zkoušek mají být využity před zahájením sériové výroby, vzhledem k okolnostem však na jejich využití není dostatek času. Rozbory ukazují, že v zabezpečování přírůstků se chronicky vyskytují tyto nežádoucí jevy:

- rozhodnutí o sériové výrobě je přijímáno mnohem dříve, než jsou zkoušky ukončeny – zpravidla před ukončením vývojových zkoušek a někdy dokonce již před zahájením vstupních operačních zkoušek,

- uživatelé přebírají značné množství systémů ještě před dokončením zkoušek,
- k těmto jevům dochází bez ohledu na to, zda vývoj prototypů je, či není součástí strategie vývoje,

- dříve než jsou ukončeny zkoušky, analyzována data a stanoveny žádoucí změny konstrukce, jsou již některé systémy zavedeny do užívání; modifikace těchto systémů je nákladná, druhy ozbrojených sil se proto spokojují s přijetím nižší kvality.

Neschopnost využít výsledků zkoušek odstraňuje prospěch očekávaný od promyšleného zkušebnictví i výhody zjednodušeného systému vývoje prototypů. Domnívám se, že rozhodnutí o zahájení sériové výroby by nemělo být přijato tak brzy, aby zabránilo využití zkušeností získaných v průběhu operačních zkoušek. Je potřebné zavést delší období výroby malých sérií, což neznamená zpoždění ve výrobě. Myslím, že strategie akvizice by měla být zaměřena na etapovitou akvizici, která může vést k odkladu rozhodnutí o sériové výrobě asi o 18 měsíců, aby bylo možné využít data zjištění zkouškami. Ačkoli toto zpoždění snižuje počet systémů, které jsou uváděny do operačního použití v počátečních letech výroby, může být tento čas využit ke zvýšení bojové schopnosti nakupované techniky.

● **Prodlužování doby provozního využívání techniky a snižování počtu nově zahajovaných projektů.** Vzhledem ke zvyšování životnosti, efektivnosti, komplexnosti a nákladnosti zbraňových systémů armády klesá počet jednotek nakupovaných v běžném roce v rámci akvizičních programů. Počet programů vývoje nových zbraňových systémů dosahoval ve 40. a 50. letech více než 6 nových systémů za jedno desetiletí, ale v 60. a 70. letech poklesl na 2 nové systémy za 10 let, v 80. a 90. letech na jeden nový systém za 10 let pro jeden druh vojenské techniky.

Důsledkem tohoto jevu je skutečnost, že doba provozního zasazení a využívání vojenské techniky v ozbrojených silách se prodlužuje.

Tato tendence platí pro všechny druhy vojenské techniky. Druhy ozbrojených sil mají ve výzbroji stále větší množství dříve zakoupených stárnoucích zbraňových systémů a mnohdy nakupují dosud vyráběné zbraňové systémy, které jsou již zastaralé. Počet nově zahajovaných programů vývoje zbraňových systémů je v současné době již příliš malý, aby zabezpečil možnost přiměřené technologické odezvy na rychlost a nepředvídatelnost změny charakteru ohrožení. Proto se základním prvkem akviziční strategie i nejvyspělejších států stává modernizace a zdokonalování zbraňových systémů, které jsou již ve výzbroji armády nebo se nakupovaly z výroby. Základem moderního zabezpečení přírůstků se stává systematické zdokonalování zbraňového systému dosahované přidáváním, nahrazováním nebo změnou důležitých podsystémů, kterými jsou např. snimače, zaměřovače, navigační přístroje, prostředky radioelektronické ochrany aj. Vhodná strategie zdokonalování výrobků umožní ozbrojeným silám rychle využít technologického pokroku dosaženého v jedné oblasti, aniž by bylo nutné čekat na dosažení podobného pokroku v ostatních oblastech, které by opravňovaly zahájit vývoj zcela nového zbraňového systému.

● **Rostoucí potíže zabezpečit výrobu za přijatelnou jednotkovou cenu.** Přes značné úsilí státní správy zajistit stabilitu výroby se nedaří situaci zlepšit. Doba uskutečnění výrobních programů se prodlužuje, objem ročních nákupů se nepředvídatelně mění a objemy výroby jsou často neekonomické – podstatně nižší, než výrobní kapacity závodů. Důsledkem této situace je zvyšování jednotkové ceny. U mnoha případů tato cena u zavedeného projektu a stabilní konstrukce při výrobě rok od roku stoupala, místo aby klesala v souladu s tradičním vztahem mezi cenou a množstvím. Zvyšování ceny je zaviněno většinou nepružností technologického procesu ve zbrojním průmyslu. Cena je citlivá jak na velikost celkového objemu výroby, tak i na změny jejího objemu.

K řešení přijatelné jednotkové ceny se používá dvou zásadních rozdílných přístupů.

První spočívá v přijetí dosud převládající technologie zbrojní výroby a pokusu ji účinně využít financováním, které zabezpečuje stabilitu výroby a ekonomicky účinný objem výroby. Proto bylo doporučeno zabezpečit stabilitu finančního dotování rozpočtem na dvouleté období, využitím plánování nákupu na další časové období a formulování programů na celé období vývoje a výroby.

Druhý obsahuje návrh využít nové technologie výroby zaměřené na podstatné snížení jednotkové ceny. Využití integrovaných, počítačem řízených, pružných, automatizovaných výrobních technologií umožní vyrábět malé série výrobků doprovázené změnami množství i konstrukce se stejnou účinností, jako pracuje hromadná sériová výroba jediného ustáleného výrobku.

Teoreticky jsou dva modely systému řízení vojenské akvizice – ústřední (centralizovaný) a rozložený (decentralizovaný). V životě armád se však v čisté podobě vůbec nevyskytují, jejich označení vyjadřuje pouze to, který model systému zabezpečení přírůstků převažuje. Charakteristickým rysem rozložených systémů je, že vedle ministerstva obrany a druhů ozbrojených sil se vojenskou akvizicí zabývají i další složky armády nižších stupňů velení (zpravidla jejich materiálová velitelství). O účinnosti systému VK rozhoduje především strategie řízení, bez níž nemohou organizační změny mít větší účinnost.

K řešení soudobých a budoucích otázek zabezpečování přírůstků se rozvíjí celkové strategie vzájemně se podporujících prvků. Žádný není novinkou a sám o sobě

nemůže být považován za inovaci, každý však je v běžném životě výjimkou. Žádná součást sama o sobě nemůže řešit zjištěné problémy. Zdokonalení procesu vojenské akvizice vyžaduje koordinované řídicí úsilí. Ačkoli integrovaná strategie má široké použití u všech druhů zbraňových systémů, nelze ji uplatňovat mechanicky. Snadné nebo zaručené cesty efektivního řešení problémů modernizace ozbrojených sil neexistují.

Hlavní součásti ucelené strategie akvizice tvoří:

zdokonalení metod formulace požadavků, zjednodušení počátečních etap vývoje, vývoj a dozrávání kritických podsystémů nezávisle na nosiči zbraňového systému, zjednodušení vývoje a výroby prototypů, využití etapovité akvizice k usnadnění přechodu od vývoje k sériové výrobě, soustředění pozornosti na modernizaci zavedených systémů, modernizace výrobních závodů za využití uvedeně pružné automatizace výroby, trvalé vyhodnocování vlivů vyvolaných změnami akviziční politiky.

● Plánování modernizace ozbrojených sil se tradičně soustřeďovalo přímo na nosič zbraňového systému (např. vozidlo nebo letadlo). Domnívám se, že tento přístup je neuspokojivý z několika důvodů. Plánování by se mělo především zaměřit na schopnost zabezpečit vojenskou politiku a strategii, a pak zkoumat operační záměry i požadavky vycházející z těchto záměrů. Kromě toho rozšíření válečného prostředí, které vystavuje riziku stále větší objemu vojenské infrastruktury, vede k tomu, že celková bojová účinnost zbraňového systému bude v budoucnosti záviset na více podmínkách, než jen na výkonnosti samotného nosiče. Pracovníci zabezpečující přírůstky by proto měli členit proces tvoření požadavků tak, aby úplněji využíval možných kompromisů mezi změnami charakteristiky nosiče, zabezpečovacích systémů a munice a byl lépe schopen uskutečnit operační záměr. Rostoucí význam zdokonalování jako prostředku modernizace ozbrojených sil vyžaduje plánování, které zahrnuje celé kategorie techniky (stíhací letouny), nikoli jen jednotlivé zbraňové systémy.

Vojenská akvizice musí vycházet z přesné součinnosti, která by byla ústředně řízena, zabezpečila použití a integrování možností jednotlivých druhů ozbrojených sil, vyloučení zbytečných i nežádoucích duplicit, společný rozborový přístup k řešení otázek obrany státu. Úlohou ministerstva obrany je plošné celoarmádní plánování (strategické i taktické) řídicí splnění požadavků předkládaných jednotlivými velitelstvími.

● Zjednodušení počátečních období uskutečnění nových programů vývoje umožňuje zvětšit počet nově zahajovaných programů, koncepcí vyhodnocovaných v jednom programu a zrušit programy nezaručující úspěch dříve, než jsou na ně vynaloženy značné prostředky. Podrobně technicky směřované směrnice jsou v období vyhodnocování koncepce zbytečně nákladné, omezují počet možností, jež mohou být zkoumány a značně omezují inovační aktivitu projektantů.

V tomto období je nutné řízení omezit na: stanovení poslání a obecných požadavků na výkonnost systému, očekávaného operačního prostředí, limitů a požadavků na jednotkovou cenu a na zabezpečení systému (technické, personální, dopravní).

Myslím, že určení požadavků musí řešiteli umožnit dosáhnout požadovaného operačního řešení kompromisy mezi charakteristikami celého zbraňového systému, nikoli pouze nosiče.

● **Rostoucí význam modernizace** zavedených zbraňových systémů jako nákladově účinný způsob zvyšování bojové účinnosti ozbrojených sil, vyžaduje uskutečnit změny v procesu zabezpečování přírůstku pro armádu. Soudím, že je především nezbytné zřídít službu umožňující shromažďovat inženýrské údaje ze skutečných provozních podmínek po dobu celé provozní životnosti systému. Tato rozšířená forma provozního zkoušení by měla vyhodnotit bojovou schopnost systému ve všech možných variantách válečného prostředí. Cílem je zjistit nedostatky systému i možnosti, jak ho zdokonalit. Proto vyžaduje aktivnější a přímou účast projektantů. Pozornost je třeba věnovat i procesu před zahájením sériové výroby. I při využití strategie akvizice po obdobích, která poskytuje výsledky předběžných provozních zkoušek ještě před posledním rozhodnutím, je to v životním cyklu moderního zbraňového systému ještě příliš brzo na to, aby ministerstvem obrany bylo ukončeno řízení. Je vhodné zavést ještě jedno nebo dvě dodatečná formální hodnocení v průběhu výrobního období, která stimulují a hodnotí možnosti eventuálního zdokonalení a umožňují schválit návrhy na modifikace. V celém přírůstkovém koloběhu (akvizičním) je nutné zachovat možnost systematického vyhodnocování a volby zdokonalování systému. Akviziční proces by měl stimulovat zdokonalování současných systémů souběžně a v soutěži s možností zahajování programů vývoje nových systémů. V mnoha případech taková soutěž přináší větší prospěch, než zpravidla mnohem nákladnější metoda podpory dvou konkurenčních projektů v průběhu úplného vývoje systému.

● Vojenskou převahu je možné založit na světovém prvenství v projektování zbraňových systémů (průlomových technologií) jen za předpokladu, že tuto výhodu je možné uskutečnit v **moderních výrobních závodech**. Vojenská akvizice se však mnohdy opírá o zastaralé výrobní závody. Investice do výrobního zařízení ve zbrojním průmyslu jsou nedostatečné. Tento nedostatek je obtížné překonat zejména v době, kdy dochází k častým změnám projektů a tempa výroby. Neschopnost modernizovat vede výrobní závody ke zvyšování nákladů a prodlužování doby výroby. Dosavadní způsoby a rozsah automatizace neumožnily zvýšit pružnost výroby v takové míře, která by umožňovala reagovat na projektové změny a tempa výroby. Nové investice do počítačem řízených výrobních systémů musí zabezpečit rychlé přesuny výrobního zařízení na jiný výrobek a výrobu velmi malých počtů výrobků různé konstrukce s téměř stejnou efektivností, kterou dosahovaly tradiční výrobní linky vyrábějící velké počty jediného výrobku. Využití moderního výrobního zařízení není založeno na účinnosti výroby velkých sérií, ale na účelově orientované účinnosti, která je založena na vysokém využití strojů a rozdělení fixních nákladů mezi různé výrobky.

Nová výrobní technologie:

- zvyšuje produktivitu práce,
- podílí se společně s počítačovým projektováním (CAD) na snižování nákladů a zkracování doby potřebné k přechodu od vývoje k výrobě,
- umožňuje ekonomicky účinnou výrobu malého množství výrobků (cílem je ekonomicky beze ztrát vyrobit i jediný kus),
- snižuje náklady na projektové změny při výrobě,
- usnadňuje dozrávací vývoj, zjednodušení výroby prototypů a akvizici po obdobích,
- rychle a lacino se přizpůsobuje změnám v objemu výroby,
- umožňuje dosahovat vyšší kvality výrobků a snižovat počet zmetků díky dokonalějšímu a trvalému řízení jakosti,

- poskytuje ve skutečném čase údaje potřebné k řízení výrobních podniků a investic i nákladů výroby,
- snadno zvládá nápor výroby za podmínek zvýšeného ohrožení nebo za mobilizace.

V současné době je pružná výrobní technologie, kterou lze využít pro výrobu a opravy mnoha součástí, podsystémů, náhradních dílů a slibuje možnosti širšího využití. Domnívám se proto, že by modernizace obranné výroby měla tvořit hlavní prvek jakékoli dlouhodobé akviziční strategie, která si klade za cíl zkracovat dobu potřebnou k zavedení systému a snižovat jednotkové výrobní náklady.

● Akviziční strategie by měla zabezpečovat budoucí potřeby, proto nemůže být statická. Osvojení integrované akviziční strategie vyžaduje trvalé sledování, vyhodnocování a přizpůsobování. Důležité je zejména každodenní shromažďování a hloubkový rozbor údajů, umožňující poskytnout strategickému řízení informace potřebné k vyhodnocování dlouhodobých účinků změn akviziční politiky a vytvoření nové, neboť musí reagovat na charakter ohrožení, dostupnost zdrojů, růst jednotkových cen, omezenou možnost zahajovat nové programy, stárnutí systémů a nepředvídatelné potřeby.

Plukovník Ing. Jaroslav N ě m e c

VOJENSKÁ SLUŽBA A PROFESIONALIZACE ARMÁDY

Demokratické státy budují své ozbrojené síly převážně nebo výlučně na základě dobrovolné vojenské služby. Termíny „dobrovolnická armáda“ a „profesionální armáda“ mají stejné významové podstatné znaky: buď je vojenská služba vykonávána dobrovolně za podmínek stanovených ve smlouvě, kterou uzavřel občan s vojenskou správou, nebo je vojenská služba vykonávána jako povolání za plat, který je zdrojem uspokojování potřeb občana. Tyto různé názvy jednoho pojmu však vyvolávají různé představy. Pojem „dobrovolnická armáda“ zdůrazňuje, že hlavní motivací vojenské služby je ztotožnění občana s dominantními hodnotami společnosti a odhodlání bránit je proti ohrožení. termín „profesionální armáda“ zdůrazňuje jako motivaci výkon odborné činnosti za plat. Umožňuje tuto skutečnost označit i za žoldnéřskou armádu, jejíž příslušníci jsou za plat ochotni sloužit jakýmkoli silám a cílům. Proto je dávana přednost termínu „dobrovolnická armáda“.

Vojenská služba je ve všech armádách světa vnitřně členěna na různé druhy, typy vojenské služby a jejich varianty. Bohatost vytvořeného vnitřního členění se v jednotlivých armádách podstatně liší. Vojenská služba je vykonávána v každé armádě nejméně dvěma druhy a několika typy.

Základními druhy vojenské služby jsou:

● **povinná vojenská činná služba** stanovená na základě branného zákona o všeobecné nebo částečné branné povinnosti:

- pravidelná,
- miliční (s pohotovostním prodloužením závazku k činné službě se zkracuje nebo ruší povinnost k záložní službě, a stálým – po ukončení základní vojenské služby až do stanovené věkové hranice);

● **dobrovolná vojenská činná služba**, tj. služba vojáka z povolání za plat na základě uzavřené smlouvy:

- na dobu určitou (na dobu krátkou 3 až 11 let a na dobu delší 12 až 15 let),
- na dobu neurčitou (s počátečním zámyslem vykonávat ji jako podstatnou část životní dráhy, výjimečně jako celoživotní povolání, a miliční za podmínek stanovených smlouvou);

● **vojenská záložní služba:**

- povinná (vykonávaná po skončení povinné základní vojenské činné služby až do stanovené věkové hranice),
- dobrovolná (vykonávaná po odchodu z vojenské činné služby na základě uzavřené smlouvy a plněná jako jediný druh vojenské služby po dobu určitou nebo do stanovené věkové hranice).

Mezi jednotlivými druhy, typy a podtypy vojenské služby vzniká v ozbrojených silách svébytná matice vztahů, která umožňuje optimalizovat vnitřní členění vojenské služby podle aktuálních podmínek, zejména ji dlouhodobě nebo krátkodobě (i na jeden rok) přizpůsobovat demografickému vývoji, ekonomické a vojenskopolitické situaci, zaměstnanosti i potřebám doplňování ozbrojených sil. Vzhledem k vazbám nelze ze systému vojenské služby vytrhovat jeho jednotlivé části a posuzovat je samostatně.

Systém vojenské služby musí zabezpečovat potřeby mírového i válečného doplňování ozbrojených sil. Zákonodárství většiny států (včetně států s dobrovolnou vojenskou službou) dává proto možnost zavést všeobecnou brannou povinnost při vyhlášení stavu národního ohrožení nebo národní nouze k zabezpečení válečného doplňování. K zabezpečení mírového doplňování ozbrojených sil při vzniku zvýšeného ohrožení se zpravidla dává hlavě státu možnost povolání zálohy k vojenské činné službě bez předchozího vyhlášení stavu národního ohrožení nebo stavu národní nouze. Nejvyšší počet povolávaných osob a doba jejich povolání jsou stanoveny zákonem.

Systém vojenské služby je u mnoha armád pružný a umožňuje do určité míry volit druh a typ vojenské činné služby, např.:

- prodloužením základní vojenské činné služby dosáhnout zkrácení záložní služby nebo se závazku k záložní službě zcela zprostit,
- prodloužením závazku k záložní službě dosáhnout zkrácení délky základní služby,
- absolvovat vojenskou přípravu při studiu civilní vysoké školy a vykonávat pouze záložní vojenskou službu.

Vnitřní členění vojenské služby v každé armádě vychází ze společenských podmínek a národních tradic. Je nepřenositelné v prostoru i čase na jiné společenské podmínky.

Pro dobrovolnou vojenskou službu má rozhodující význam motivace. Důležitými motivačními prvky jsou vedle ztotožnění se s dominantními hodnotami společnosti i společenské postavení vojáka, možnost sebeuplatnění, peněžní ohodnocení, perspektiva osobního růstu a uplatnění v civilním životě po odchodu z armády, vysoká úroveň zabezpečení kulturních, sociálních a materiálních podmínek života vojáků a jejich rodinných příslušníků aj.

Myslím, že z hlediska postupného přechodu k dobrovolnické armádě bude i v ČSA účelné **stanovit potřeby pro doplňování ozbrojených sil** s přihlédnutím k zahraničním zkušenostem.

Pro doplňování ozbrojených sil budou potřebné tyto kategorie vojáků:

- **mužstvo** (vojini, členové družstev, osádek, počet jednotlivých druhů vojsk a služeb); tato kategorie bude nejpočetnější; z hlediska hmotné zainteresovanosti je účelné ji rozvrstvit zavedením tříd s tím, že pro každou třídu bude kvalifikační stupeň vyjádřen určenou množinou dovedností, které vojin prokázal při závěrečné zkoušce po ukončení určitého období výcviku (např. vojin 5. až 1. třídy s viditelným označením třídy na stejnokroji a příslušným platovým ohodnocením třídy);

- **poddůstojníci** (specialisté, velitelé družstev, v některých armádách až zástupci velitelů čet); význam této kategorie vojáků by se měl v dobrovolnické armádě podstatně zvýšit; v některých zahraničních armádách je počet těchto hodností mnohem větší než v ČSA;

- **praporčíci** (specialisté a náčelníci určitých úseků týlových služeb a zabezpečení armády, zástupci velitelů čet, někde až velitelé čet); u mnoha armád tato kategorie vojáků neexistuje, je zahrnuta v kategorii poddůstojníků;

- **důstojníci** (tato kategorie je bohatě členěna, a to podle druhů ozbrojených sil, služebních profesních drah, funkčních oblastí aj. i podle stupňů velení: jednotka, útvar, svazek, svaz, ústřední orgány druhu ozbrojených sil, ozbrojených sil, koaličních ozbrojených sil (podpůrné i v jiných rozměrech, např. podle délky smluvního závazku k vojenské činné službě).

Při této kategorizaci pro každou dobrovolnickou armádu obecně platí, že obtížnost doplňování ozbrojených sil se zvyšuje se snižováním úrovně kategorie vojáků. V ekonomicky nejvyspělejších státech se daří doplňovat ozbrojené síly důstojníky bez větších potíží, doplňování praporčíků může v určitých obdobích působit problémy, doplňování poddůstojníků je většinou obtížné a doplňování mužstvem je ve všech armádách (s výjimkou USA) trvale neuspokojivé. Nemožnost zabezpečit doplňování armády mužstvem na základě dobrovolné vojenské služby je odstraněna převážně uzákoněním částečné branné povinnosti. Pro zlepšení situace se v jednotlivých armádách vytvářejí složité systémy motivace, hmotné zainteresovanosti a zvyšování přitažlivosti vojenské činné služby pro všechny kategorie vojáků.

Domnívám se, že ve výstavbě ČSA bude vhodné uskutečnit postupný přechod na dobrovolnickou armádu modulárním způsobem, který umožní vytvořit některé organizační prvky dříve, než bude možné využít výsledků úplného systémového řešení problému. Nezanedbatelnou výhodou by byla možnost využít vznikající poptávky po pracovních příležitostech a poskytnout pomoc při řešení vznikající nezaměstnanosti. Základním stavebnicovým prvkem modulární organizační struktury pravidelných ozbrojených sil by měla být jednotka na úrovni praporu (jimi vytvářet brigády a sbory). Možnosti je potřebné nejprve prověřit v životě a teprve po zjištění jejich životaschopnosti přikročit k omezování nebo zrušení všeobecné branné povinnosti.

Možné zdroje doplňování dobrovolnické armády pro jednotlivé kategorie vojáků představují:

- občané se základním nebo nedokončeným středním vzděláním (nekvalifikovaní nebo vyučení v oboru),
 - absolventi středních všeobecně vzdělávacích nebo odborných škol,
 - absolventi vysokých škol,
 - vojáci v záloze, kteří při obnovení závazku budou ustanoveni nejméně do funkcí, jež zastávali při odchodu z vojenské činné služby,
 - ženy (v některých armádách jsou zařazovány i na funkce u bojových jednotek, množství vojáků z povolání je u mnoha armád několikanásobně větší než v ČSA).
- Schopnost mobilizovat tyto možné zdroje a účinně je využít ve vojenské činné službě bude záviset na systémově pojatých a sladěných působících opatřeních. Předpokladem je:
- dostatečné odhodlání obyvatelstva bránit dominantní hodnoty společnosti,
 - přiměřená společenská prestiž, přitažlivost vojenské služby a společenské postavení vojáků,
 - znalost společenské situace zejména demografického vývoje, vývoje zaměstnanosti, hmotných a duchovních podmínek života, motivace jednotlivých kategorií obyvatelstva, poskytování stipendií posluchačům vysokých škol,
 - zabezpečení životní perspektivy a snadného obousměrného přechodu mezi civilní a vojenskou životní dráhou,
 - demokratizace a humanizace vojenské služby, dobré pracovní a životní podmínky i pro rodinné příslušníky, odpovídající vyrovnání těžkosti vojenské služby.

Rozhodování občana o vlastní životní dráze a vhodnosti zařadit do ní krátkodobě nebo dlouhodobě vojenskou činnou službu usnadňuje definování služebních kariér pro různé vojenské profese. Je základním motivačním prvkem pro vojenskou činnou službu a účinně stimuluje všestranný rozvoj osobnosti vojáka z povolání.

Systém vojenského vzdělávání je jedním z nejdůležitějších prvků doplňování profesionální armády důstojníky. Je výrazně orientován na co nejvyšší mobilizaci možných zdrojů doplňování dobrovolnické armády, jejich účinné využití ve vojenské činné službě a na vytváření předpokladů pro jejich úspěšný návrat na civilní životní dráhu. V moderních demokratických armádách jsou využívány a rozvíjeny možnosti přípravy vojenských kádru v civilních školách a všechny formy mimoškolního vzdělávání. Úloha vojenského školství je zaměřena převážně (výlučně) na přípravu velitelskoštábních pracovníků.

Při projektování nového systému vojenského vzdělávání v ČSA by bylo účelné podrobněji rozebrat zejména následující charakteristické rysy vzdělávacích soustav moderních dobrovolnických armád a vytvořit:

- systém vojenského vzdělávání ozbrojených sil se soustavou vojenského školství, systémem vzdělávání na civilních vysokých školách a mimoškolní vzdělávání formou interního dálkového korespondenčního studia se zabezpečením i získání nejvyššího vzdělání přímo na vojenské základně bez přerušení výkonu vojenské činné služby,
- pojetí soustavy vojenského školství s výlučnou orientací na přípravu velitelů a důstojníků štábů pro jednotlivé stupně velení; ostatní funkce v ozbrojených silách jsou považovány za odpovídající funkcím civilní státní správy,
- podmínky ke snížení podílu vojenské školské soustavy se zvyšováním stupně velení,
- oborové pojetí studia,

- pružný organizační systém, který je schopen zabezpečit poskytnutí vzdělání příslušné úrovně a zaměření.

Domnívám se, že při zpracování koncepce systému vojenského vzdělávání bude účelné přihlédnout i k následujícím principům:

- pro vstup do vojenské činné služby se nepožaduje maturitní vysvědčení na gymnáziu,
- systém vojenského vzdělávání umožňuje každému vojákovi z povolání zvýšit si kvalifikaci ve vojenských, civilních školách a různých formách mimoškolního vzdělávání až na nejvyšší úroveň formou interního, dálkového nebo korespondenčního studia, a to v některých případech i přímo na vojenské základně bez přerušení výkonu vojenské činné služby, po dobu interního studia voják dostává stejný základní plat a další dávky jako v činné službě,
- vzdělávací kanceláře a důstojníci na vojenských základnách doporučí každému vojákovi program osobního růstu a zabezpečí jeho plnění,
- vojenské školy zabezpečují při interním studiu ubytování i pro rodinné příslušníky, vytvářejí podmínky pro plnohodnotný život rodiny po dobu studia (školní docházka pro děti, zdravotnické zabezpečení apod.),
- tyto školy neudělují akademické tituly, podmínkou jmenování do důstojnické hodnosti je získání akademického titulu (bakaláře) na civilní univerzitě,
- systém vojenského vzdělávání je účelně propojován se systémem civilního středního a vysokého školství, vytvářejí se např. sdružení univerzit, která ve spolupráci s ozbrojenými silami rozvíjejí, podporují a uznávají výsledky netradičních forem studia,
- ozbrojené síly mají právo organizovat kursy a vydávat osvědčení o všeobecném vzdělání, které je v ozbrojených silách pokládáno za rovnocenné maturitnímu vysvědčení, za specifických podmínek je uznáváno i některými orgány civilní státní správy,
- vojenská správa dojednává se sdružením univerzit netradiční formy vzdělávání uznávající některé prvky vojenského vzdělání a výcviku jako započitatelné do vysokoškolského studia, je vytvářen systém akreditací, přenositelných v celém sdružení,
- tato správa vytváří účinný systém podpory samostatného studia a uznání znalostí získaných mimoškolním studiem, zabezpečuje taktéž možnost vojenského vzdělání přímo na vojenské základně (tzv. „odloučené koleje“), v místě odlehlé posádky a i v případech časté změny místa výkonu vojenské služby (přenos předcházejících výsledků studia akreditací).

Základním prvkem systému doplňování dobrovolnické armády mužstvem a poddůstojníky je **vojenský výcvik**. Zahraniční zkušenosti potvrzují, že požadavky základního výcviku vojína je možné splnit za jeden až tři měsíce. Výcvik specialistů navazující na základní vojenský výcvik trvá zpravidla 3 až 5 měsíců, jen u nejnáročnějších specializací je delší.

Vzhledem k nepřetržitosti náboru a k zabezpečení vysoké účinnosti vojenského výcviku zřídily některé armády speciální výcviková střediska druhů ozbrojených sil, která jsou podřízena velitelstvím výcviku. Toto středisko je schopno na základě požadavků zabezpečit výcvik jednotlivce, družstva, čety, roty, praporu, pluku a brigády, výcvik velitelů, štábů, svazků a svazů.

Pravidelné ozbrojené síly složené výhradně z vojáků z povolání se vojenským výcvikem nezabývají. Výcvik jednotlivce, jednotky a útvaru jim zabezpečuje výcvikové středisko. Hlavním posláním pravidelných sil je bojová a operační příprava na plnění úkolů v bojích a operacích.

Součástí vojenského výcviku ve výcvikovém středisku (jeho završením) je prověrka účinnosti výcviku a sladění bojové činnosti ve dvoustranném cvičení s vojsky (do brigády). „Nepřítele“ potřebné úrovně představují vojska výcvikového střediska, která jsou vycvičena ve vedení operací a bojů podle vojenské doktriny, operačních a bojových řádů armád možného protivníka. Automatizovaný výcvikový systém umožňuje vyhodnocovat průběh boje ve skutečném čase, stanovit stupeň vycvičenosti a bojovou hodnotu cvičících vojsk, připravit programy pro přípravu vojsk i zdokonalovací výcvik velitelů a štábů ve stálých posádkách. Pro snížení nákladů na výcvik zapůjčuje výcvikové středisko cvičícím vojskům své těžké zbraně (tanky, bojová vozidla pěchoty aj.), které není nutné do výcvikového prostoru ze stálých posádek přesunovat.

Přitažlivost vojenské činné služby z povolání u mužstva a poddůstojníků je podporována rozsáhlým komplexním programem demokratizace a humanizace vojenské služby, platovým ohodnocením, skutečným vyrovnáním všech nevýhod a těžkostí vojenské služby i zajištěním příznivých podmínek pro normální život vojáků, jejich rodin nejen v době vojenské činné služby, ale i po odchodu do důchodu. Program sleduje cíl, aby vojáci této kategorie prodlužovali svůj závazek k vojenské činné službě a nejspokojnější z nich usilovali o přechod do vyšších kategorií.

Vojáci v záloze jsou nejvalitnějším a jediným pohotovým zdrojem válečného doplňování dobrovolnických armád. Zavedení částečné nebo všeobecné branné povinnosti až s vyhlášením stavu národního ohrožení nebo národní nouze znamená v dobrovolnických armádách mobilizaci zdrojů, které nejsou vycvičeny a jejichž příprava k bojové činnosti si vyžádá určitý čas i úsilí. Proto je přípravě záloh věnována ve všech dobrovolnických armádách mimořádná pozornost.

Vedle obecně rozšířeného systému výcviku záloh jejich pravidelným povoláváním na vojenská cvičení do dosažení stanovené věkové hranice se používají i systémy intenzivního výcviku záloh při časově omezené záložní vojenské službě. Mezi nejpropracovanější patří systém výcviku záloh pozemního vojska armády USA a Národní gardy.

Studenti civilních vysokých škol mají možnost absolvovat při řádném studiu 2 až 4letý vojenský výcvik organizovaný výcvikovým velitelstvím. Po podepsání závazku k záložní vojenské službě (v případě dvouletého výcviku na 6 let, při čtyřletém výcviku na 8 let) a složení zkoušek se stávají důstojníky v záloze, jsou jmenováni poručíky. Záložní služba v Národní gardě nebo zálohách pozemního vojska a vojenského letectva zahrnuje každý měsíc cvičení v trvání 2 dnů (víkend) a každý rok zdokonalovací výcvik po dobu 14 dnů u závazku k záložní vojenské službě. Záložní důstojník má možnost přejít kdykoli do vojenské činné služby a podepsáním závazku na nejméně tři roky zrušit svůj závazek k záložní vojenské službě. Zájem o záložní vojenskou službu je podporován silnými motivačními prvky (např. stipendium po dobu vysokoškolského studia, plat za záložní službu, úhrada nákladů spojených s výcvikem).

Postupný přechod ČSA na dobrovolnický typ armády přinese kvalitativně nové problémy, které v ČSA nebyly dosud nikdy řešeny. Předpokladem jejich úspěšného řešení je:

- systémové pojetí profesionalizace ČSA jako komplexního problému, jehož řešení vyžaduje využit poznatků vědy a jehož společenský význam jej zařazuje do sféry strategického řízení,

- uzákonění komplexního programu výstavby dobrovolnické Československé armády (profesionalizace), jehož nosnými programy budou: sociální, systému vojenského vzdělávání, systému vojenského výcviku i uskutečnění odpovídajících organizačních změn vnitřního členění ČSA,
- podrobný rozbor potřeb ČSA, zdrojů jejich pokrytí a společenských podmínek, které ovlivní využitelnost těchto zdrojů,
- kategorizace potřeb mírového a válečného doplňování ČSA, rozpracování koncepcí vzdělávání, výcviku, systému organizačních, sociálních, ekonomických, investičních a materiálních opatření,
- postupné ověřování životaschopnosti i účinnosti jednotlivých koncepcí, jejich postupné začlenění do jednotného systému personální výstavby,
- upravení branného zákona až na základě ověření správné a spolehlivé funkce systému v životě.

Plukovník Ing. Rostislav J a n ě a

K PŘÍPRAVĚ VELITELSKÉHO SBORU

Současné i příští období je a nadále bude charakterizováno množstvím významných celospolečenských změn, směřujících k zvýšení celkové společenské prosperity cestou podstatného zefektivnění veškerého našeho konání. Tento proces probíhá i v Československé armádě. V relativně krátkém období byly uskutečнены některé zásadní změny, které jsou zaměřeny ke zvýšení její kvality, ale i k humanizaci a demokratizaci.

V příštím období budou uskutečněna opatření, vyplývající z perspektiv dalšího rozvoje ČSA do roku 2005, která směřují k profesionalizaci, značnému početnímu snížení osob a bojové techniky se současným zvyšováním kvality armády. Jedním ze základních předpokladů úspěšného splnění těchto úkolů je vysoká úroveň procesu řízení.

Vytvoření efektivně fungujícího systému řízení ČSA bude vyžadovat i další zdokonalování komplexního systému personálního zabezpečení, což předpokládá:

- včas vytvořit specializovaná výcviková střediska pro přípravu nejnižších velitelů a specialistů – profesionálů,
- vypracovat účelný a účinný systém vojenského školství, funkčně propojený s civilním,
- postupně zabezpečovat podmínky pro životnost systému celoživotního vzdělávání osob, které velí ČSA,
- dovedně využívat metod moderního zabezpečování osob k zajištění stabilizace výkonu funkcí velitelů a štábních důstojníků všech stupňů velení,
- vytvořit podmínky pro podstatné zvýšení kvality náboru do profesionalizované armády, zvláště do velitelských a štábních funkcí.

Uskutečnění těchto úkolů si vyžádá zásadní změny v systému vojenského školství i zdokonalování znalostí a dovedností při výkonu funkcí. Navíc bude potřebné řešit, jak získat kvalifikační předpoklady při odchodu z vojenské služby do civilního povolání.

Současné vojenské školství nevytváří, podle mého názoru, plně podmínky pro splnění požadavků na přípravu řídicích kádří v profesionální armádě, zvláště při výchově nižších velitelů (četa, rota, prapor) a špičkových řídicích pracovníků – profesionálních vedoucích (manažerů) operačních stupňů a v řídicím centru. Dostatečně rovněž není řešena příprava pro přechod do vyšších funkcí. Větší pozornost si rovněž vyžádá využití absolventů civilních škol pro službu v armádě.

U řídicích kádří – nižších velitelů – budou do popředí vystupovat požadavky řemeslných znalostí, pedagogických schopností, společenské úrovně a vysoké fyzické připravenosti (zdatnosti). Splnění těchto základních požadavků bude vyžadovat, aby školy v přípravě velitelského sboru těchto stupňů orientovaly svoji pozornost na dosažení jejich:

- vysoké morální připravenosti a psychické odolnosti,
- vyšších obecných i specifických znalostí zásad pedagogiky, psychologie, etiky a estetiky,
- dokonalé znalosti bojové techniky a používaného materiálu,
- vysoké úrovně metodické připravenosti,
- znalosti právních norem,
- úrovně společenského vystupování,
- vysoké fyzické zdatnosti.

To v podstatě znamená **vychovávat mistry s řemeslnými znalostmi a dovednostmi**. Tento úkol vcelku dobře zabezpečovaly bývalé vojenské akademie, případně i vojenská učiliště, z jejichž zkušeností by bylo vhodné čerpat. Současně s přestavbou náplně výuky by bylo vhodné řešit i určitým soustředěním škol tohoto typu vytvoření tří středisek: pro všechny odbornosti pozemního vojska v areálu VVŠ ve Vyškově, pro vojsko PVO a PVOS v Liptovském Mikuláši a pro letectvo v Košicích.

Pro **střední vojenské kádry**, kromě obecně platných vojenskoodborných požadavků, bude vhodné další přípravu zaměřovat na znalosti moderních metod řízení s využitím výpočetní techniky, řízení ekonomiky, znalost právních norem (i mezinárodního práva) a zásad strategického řízení.

Přípravu **vyšších řídicích kádří** nebude pravděpodobně možné, vzhledem k poměru potřeb vysoce vědecky vzdělaného pedagogického sboru k počtu školených, uskutečňovat ve specializované vojenské škole.

Nový systém této přípravy by měl být zaměřen na využití postgraduálních kursů profesionálních vedoucích u civilních škol ekonomického a technického typu (podle odbornosti školeného) a na studium, smluvně zajišťované ve vybraných zahraničních vojenských vysokých školách.

Současně s těmito opatřeními by bylo vhodné řešit i podřízenost vojenských škol. Jako účelné se mi jeví řízení vojenských škol decentralizovat a podřít je tomu, jemuž tyto školy kádry vychovávají (např. VVŠ PV podřítit Hlavní správě pozemního vojska). Tato podřízenost umožní přímo ovlivňovat náplň i kvalitu výchovy. Ke strategickému řízení přípravy kádří lze zřídit u strategického řízení ministerstva obrany početné malý orgán, který bude zároveň řídit vědeckou práci v armádě.

U všech typů vojenských škol bude třeba věnovat větší pozornost výběru a přípravě velitelsko-pedagogického sboru, kterému vytvořit všestranné podmínky pro kvalitní výchovnou práci.

Dalším významným opatřením, které by se mělo stát součástí **systému celoživotního vzdělávání** příslušníků velitelského sboru, ať už vojáků sloužících dočasně, nebo vojáků z povolání, je systém účelových kursů. Základem by se měly stát kursy, které by byly u vojenských škol. Jejich hlavním posláním by mělo být zabezpečení přechodu mezi jednotlivými velitelskými stupni, nebo příprava na konkrétní funkce ve štábech podle odbornosti.

Dalším zdrojem kádrů pro armádu se musí v následujícím období stát civilní vysoké školy. Z těchto škol by pro armádu měli být, ať už pro celoživotní povolání, nebo jako vojáci dočasně přijatí do služby, získávání zájemci s takovými odbornostmi, jejichž výchova není v samostatných vojenských školách ekonomicky únosná (např. právníci, veterináři, někteří pracovníci úseku sociálního i strategického řízení, týloví a techničtí odborníci, automatizátoři apod.). Získávání těchto odborností by nemělo být uskutečňováno formou náboru před, nebo po ukončení školy, ale smluvní formou při zahájení studia, aby v jeho průběhu mohli být tito budoucí příslušníci armády připravováni i pro specifiku práce v ní.

Změnu také vyžaduje **systém přípravy velitelů a štábů uskutečňovaný u vojsk**. Její roztržičnost do dvou dnů v měsíci (kromě hlavních funkcionářů, zdokonalovaných na velitelských shromážděních) vede, a to u všech stupňů, k formálnosti. Takováto příprava podceňovaná hlavními funkcionáři přináší minimální výsledky. Jako vhodnější se mi jeví uskutečňovat ji v následujících základních formách:

- Stanovit **systém soustředěné přípravy** v době trvání nejméně 5 dní ve **výcvikovém období** (dobu trvání stanovit diferencovaně jednotlivým stupňům), při níž seznamovat s novými poznatky vojenské vědy, přístupy k problematice operačního umění a taktiky, poznatky teorie řízení, sjednocovat metodické přístupy a organizační problémy.

- Vytvořit **systém krátkodobých a střednědobých kursů** (v trvání od 3 do 10 měsíců podle rozsahu látky). Kursy organizovat při přechodu funkcionářů na vyšší velitelské funkce, pro důstojníky štábů jednotlivých odborností, zvláště při přechodu z taktických na operační stupně velení, kursy pro specialisty (pracovníky personálních orgánů, organizačně mobilizačního úseku apod.). Obsahovou náplň a trvání řešit odlišně podle odbornosti a funkcí.

- S **novými poznatky** seznamovat vojáky z povolání metodou sdělení, pro niž vyhradit **jeden den v měsíci**, který využívat podle potřeby.

- **Zaměstnání polní přípravy** uskutečňovat odlišně podle potřeb jednotlivých stupňů velení metodicky ke zdokonalování osobní připravenosti vojáků z povolání.

- **Samostatné studium** vojáků z povolání. Tuto přípravu nevymezovat pouze jeden den v měsíci, studovat **podle potřeb**; pro studium zabezpečovat dostatečné množství kvalitních a atraktivních podkladů.

- Zaměstnání **služební tělesné přípravy**, jako součásti udržování fyzické kondice. Náročným kontrolním systémem donutit vojáky z povolání k udržování vysoké fyzické odolnosti.

Profesionalizace armády si vyžádá i značné zkvalitnění přípravy nejnižších velitelů, ať už poddůstojníků, či praporčíků. Nově bude třeba připravit **počáteční výcvik budoucích vojáků profesionálů na základní funkce**. Ke splnění tohoto úkolu bude nezbytné s předstihem připravit materiálně, personálně i obsahově výcviková střediska.

Významnou roli v systému celoživotního vzdělávání velitelského sboru by měla mít kvalitní **učební základna**, využitelná jak vojenskými školami, tak štáby. Jedním z mož-

ných řešení je vybudování pracoviště (pracovišť) podle územního členění pro přípravu generálů, důstojníků a štábů, které by sloužilo ke zdokonalování individuálních znalostí, slaďování činnosti štábů, hlavního zaměstnání vojenských škol i pro výuku v kursech. Pracoviště by bylo vhodné budovat samostatně jak pro přípravu operačních, tak i taktických stupňů.

Významným a zcela novým úkolem je vyřešení problematiky **přeškolení** nebo **přípravy pro civilní povolání** u vojáků, kteří vykonávají časově smluvně omezenou službu v armádě. Tato otázka by se měla, podle mého názoru, stát součástí řešení komplexu sociálního zabezpečení budoucí profesionalizované armády.

Přetvoření Československé armády na armádu profesionálního typu si vyžádá značné zásahy do všech oblastí jejího života. Kvalita jejího řízení bude vyžadovat mimo jiné i zvýšení náročnosti na **výběr a přípravu velitelského sboru**. Vhodné bude studovat zkušenosti z armád, které se již profesionálními staly, jejich poznatků využít k vytvoření systému celoživotního vzdělávání vojáků z povolání.

Plukovník Ing. Václav V ý b o r n ý

K PROFESIONALIZACI ŽENIJNÍHO VOJSKA

Ve vnitřním organizačním členění ženijního vojska je zařazeno velké množství specialistů – vojáků základní služby (v záloze) a složité ženijní techniky. Na funkce velitelů družstev, obsluh složité techniky a některých dalších specialistů byli dosud zařazováni vojáci, kteří se připravovali k výkonu funkcí v poddůstojnických školách (PŠ) nebo v kursech na její úrovni. Stejně jako u ostatních druhů vojsk se doba trvání PŠ a kursů postupně zkracovala až na současných 4 a půl měsíce. Původní představa, že po ukončení PŠ nebude její absolvent zařazen přímo na funkci velitele družstva, se ukázala jako neskutečná. V současnosti se s touto možností již nepočítá. Za samozřejmé je dnes již považováno, že pro získání oprávnění k obsluze složité ženijní techniky (rýpadla, dozery) stačí odpracovat s uvedenou technikou, v porovnání s podmínkami v civilním sektoru, prakticky asi 10 % hodin, které civilním obsluhám stanovuje platná vyhláška ministerstva stavebnictví č. 77/1965 Sb. Obdobně je tomu u přípravy vojenských potápěčů, odborností, které mají vykonat samostatnou práci s výbušninami, obsluh složité a nadrozměrné ženijní techniky apod.

Tabulka 1

Vojenská odbornost		Název funkce	Pořadí profesionalizace		
Číslo	Název		1	2	3
500	Ženisté	Velitel družstva	/	/	
501	Ženisté – výsadkáři	Velitel družstva	/		
503	Ženijní průzkumníci	Velitel družstva Starší průzkumník	/		/
504	Obsluhy pásových obojživelných vozidel	Velitel družstva Starší řidič	/		/
505	Pontonisté	Velitel družstva		/	
506	Maskovači	Velitel družstva		/	
507	Obsluhy motorových plavidel	Velitel družstva Velitel člunu Starší kormidelník	/	/	/
508	Obsluhy pásových samohybných soulodí	Velitel družstva Velitel polosoulodí	/		/
509	Potápěči	Velitel družstva Starší potápěč	/		/
510	Hydroženisté	Velitel družstva	/		
511	Obsluhy buldozerů	Velitel družstva Starší strojník	/		/
512	Obsluhy kolových dozerů	Velitel družstva Starší strojník	/		/
513	Obsluhy zákopových strojů	Velitel družstva Starší strojník		/	/
514	Obsluhy automobilních rýpadel	Velitel družstva Starší strojník	/		/
515	Obsluhy zemních vrtáků	Velitel družstva Starší strojník	/		/
516	Obsluhy elektrocentrál	Velitel družstva	/		
517	Obsluhy motorových pil	Velitel družstva	/		
518	Obsluhy kompresorů	Velitel družstva	/		
519	Obsluhy beranidel	Velitel družstva	/		
520	Obsluhy raketových odminovačů	Velitel družstva Velitel odminovače	/	/	
521	Mechanici ženijních strojů	Velitel družstva Starší elektromechanik, mechanik, opravář	/	/	
522	Skladníci ženijního materiálu a ženijní munice	Správce skladu			/
526	Obsluhy mostních automobilů	Velitel družstva Starší řidič	/		/
528	Obsluhy úkrytových pracovišť	Velitel družstva Starší strojník		/	/

Při tom obsah činnosti velké části vojenských odborností ženijního vojska je srovnatelný s činností civilních pracovních profesí.

Rozvoj ženijního vojska ČSA vyžaduje další zvýšení úrovně odborné připravenosti velitelského sboru a specialistů ženijního vojska, o čemž svědčí i vývoj v moderních armádách světa.

Při současné 18měsíční základní vojenské službě je již účinnost přípravy poddůstojníků a specialistů ženijního vojska malá.

Úměrně zkrácení doby, po kterou jsou absolventi PŠ a dlouhodobých kursů zařazeni na funkce, snižuje úroveň jejich odborné připravenosti při odchodu do zálohy. To se projevuje i v úrovni výcviku a připravenosti příslušníků mužstva i ve stavu techniky.

Při dalším zkrácení základní vojenské služby lze očekávat, že se toto opatření projeví záporně na úrovni odborné připravenosti jednotek ženijního vojska.

Výhodnější podmínky k dosažení vyšší úrovně odborné připravenosti specialistů ženijního vojska a účinnějšího využívání ženijní techniky může vytvořit profesionalizace ženijního vojska. Toto opatření také umožní sladit civilní a vojenské normy pro získávání oprávnění k obsluze techniky a vykonávání zvláštních činností.

Profesionalizace v ženijním vojsku při tom neznamená odtržení vojenských odborníků od civilních profesí a ztrátu kontaktu s rozvojem v civilní oblasti. Většina vojenských odborností ženijního vojska je srovnatelná s civilními, nebo v civilním životě využitelná. Nemám tím na mysli jednoduché manuální práce, ale odborné práce a činnosti v civilním životě dosud velmi dobře peněžně hodnocené.

K profesionalizaci funkcí velitelů družstev a nižších specialistů ženijního vojska, k tzv. „malé profesionalizaci“ bych rád uvedl, že v ženijním vojsku jsou 24 vojenské odbornosti, u nichž je celkem 39 různých funkcí plánováno pro poddůstojníky.

Dosažení potřebné úrovně připravenosti a úspěšný výkon těchto funkcí v míru vyžaduje absolvovat dlouhodobé školení (4 až 5 měsíců) v poddůstojnické škole nebo v kurse, nejméně roční působení ve funkci. V období zdokonalovacího odborného výcviku je možné většinu specialistů (i s přidělenou technikou) využít při plnění hospodářských nebo výrobních úkolů v armádě a v civilní oblasti. Pro ženijní vojsko by bylo také výhodné, vzhledem k možnosti širšího využití vojáků po odchodu do zálohy, aby velitelé družstev a specialisté získali během vojenské služby další vojenské odbornosti nebo oprávnění k obsluze ženijní techniky, pro práci s trhavinami, či další odborné činnosti. To vše může profesionalizace vojenské služby zabezpečit.

Funkce a odbornosti ženijního vojska, které je možné, podle mého názoru, vzhledem k náročnosti přípravy stanovit pro vojáky z povolání (profesionalizovat) – viz **tabulku 1**.

Myslím, že vzhledem ke složitosti profesionalizace by bylo možné její uskutečnění rozdělit do několika období. V **prvním pořadí** profesionalizovat funkce zástupců velitelů čet, velitelů 1. družstev a všechny funkce velitelů družstev, které se v jednotkách vyskytují jen jednou. V **druhém pořadí** naplnit vojáky z povolání zbývající funkce velitelů družstev, funkce s plánovanou hodností desátník, funkce velitelů obsluh speciální ženijní techniky a část starších specialistů, které nejsou srovnatelné s civilní odborností.

V **třetím pořadí** pokračovat u dalších poddůstojnických funkcí vyžadující přípravu v dlouhodobých kurzech (PŠ).

Tabulka 2

Oprávnění	Číslo vojenské odbornosti /ČVO/, která oprávnění získá	Číslo vojenské odbornosti /ČVO/, která oprávnění může získat jako další odbornost
Střelmistr	500, 501, 503, 505, 506, 509, 520	518, 519, 526, 528, 522
Kormidelník	507	504, 508
Potápěč	509	
Řidič – obsluha – strojník /zemních strojů/	511, 512, 513, 514, 515	
Řidič nákladního automobilu	526, 528, 512, 515, 508, 513, 514	
Mechanik /opravář, elektro-mechanik, svářeč/	521	
Strojník – obsluha malé mechanizace /čerpadel, elektrocentrál, motorových pil, kompresorů a beranidel/	510, 516, 517, 518, 519, 509	všechny odbornosti ženijního vojska

U ženijního praporu vševojskové divize, kde je nyní 17 % funkcí plánováno pro vojáky z povolání, by došlo k následující situaci:

- po ukončení prvního období by bylo v míru naplněno vojáky z povolání (na čas) 30 poddůstojnických funkcí, tedy 28 % profesionalizace,
- po druhém období by činila profesionalizace 33 %; po třetím období naplněna 81 funkce (nyní plánované pro vojáky základní služby) „profesionály“, čímž by bylo dosaženo 41 % profesionalizace.

V tabulce 2 uvádím, která oprávnění, použitelná v civilním životě, by mohli ve spojitosti s výkonem své funkce, získat specialisté ženijního vojska při vojenské službě. Předpokládám, že pro vojenskou profesi rozhodující vzdělání a oprávnění by specialisté získali v dlouhodobém kursu na úrovni PŠ. Při plnění služby vojáka z povolání (na čas) by si svoji odbornou připravenost rozšířili v krátkodobých kurzech – viz tabulku 3.

Pro zařazení do odborností strojníků ženijních strojů – řidičů (ČVO 504, 508, 512, 513, 514, 515, 526, 528) zůstane i nadále základním předpokladem vlastnictví oprávnění řidiče nákladního automobilu, které získá bránc před nástupem vojenské služby.

Během služební dráhy vojáků z povolání (na čas) by mohly být zřízeny krátkodobé a přeškolení kurzy.

V 1. krátkodobém kursu by mohl být poddůstojník připravován ke druhé specializaci. Např. velitel družstva kompresorů (ČVO 518) může absolvovat kurs střelmistrů, velitel polosoulodí (ČVO 508) kurs kormidelníků apod. Téměř všichni profesionálové

Tabulka 3

Skupina funkcí	Průběh služby							
	1. rok		2. rok		3. rok		4. rok	
Velitelé družstev	PŠ				1. KK		2. KK	Př
Poddůstojníci specialisté	kurs		1. KK		2. KK		Př	

Legenda: PŠ – poddůstojnická škola
 1.KK – krátkodobý kurs 2.KK – krátkodobý kurs
 Př – příprava na civilní povolání

mohou získat oprávnění k obsluze jednoduché ženijní techniky, která jsou využitelná v civilním zaměstnání.

Ve 2. krátkodobém kursu by mohl být voják připravován k výkonu dalších funkcí v rozvinuté armádě. Velitelé družstev k výkonu praporčických, nebo nižších důstojnických funkcí a poddůstojníci-specialisté k výkonu velitelů družstev nebo vykonávání praporčických funkcí.

V závěru vojenské služby by měla být žadatelům umožněna placená příprava na další civilní povolání (i v civilním zařízení). Těm, kteří nebudou tuto přípravu požadovat, by mělo být přiznáno finanční zvýhodnění. V případech, kdy voják bude chtít pokračovat v další činné službě, by mu mělo být umožněno, aby dále setrval ve stejné funkci, popřípadě jej přeškolit podle vlastního zájmu nebo potřeb armády.

Profesionální služba ve funkcích velitelů družstev vytváří, podle mého názoru, podmínky pro snížení počtů odborníků v ženijním vojsku. Vycházím-li z předpokladu, že profesionální vojáci budou mít větší zájem o vojenskou službu ve své odbornosti a podobnosti výcviku některých odborností, dojde k závěru, že např. tyto lidé u odbornosti ženista, ženijní průzkumník, pontonista a maskovač, mohou absolvovat stejný odborný výcvik v PŠ. Uvažuji obdobně i o sloučení výcviku v PŠ u některých velitelů družstev jednoduché ženijní techniky (pil a elektrocentrály, beranidel a kompresorů apod.).

Stupeň vycvičenosti vojáků, požadavek na udržování i požadavky nákladů na výcvik, zvyšování ekonomičnosti provozu ženijní techniky nabízí možnost využívat specialisty a ženijní techniku intenzivněji k účinné činnosti v armádě i mimo ni. V dosavadních podmínkách byla velká část ženijní techniky, zejména stroje pro zemní práce, ale i někteří specialisté ženijního vojska, využíváni k plnění nevýcvikových úkolů.

Předpokládám, že i v budoucnu se těmto požadavkům nevyhneme. Lze však počítat s tím, že při nasazení ženijní techniky s profesionální obsluhou bude provoz účinnější. Na druhé straně bude vyžadovat peněžní nebo jiné zvýhodnění profesionálních obsluh techniky a lepší celkové zabezpečení při plnění úkolů.

Pro některé odbornosti bude třeba zabezpečit pravidelný „udržovací“ výcvik (s ostrou municí, potápění apod.). Při tom není vyloučeno takto pracovat v rámci

hospodářských smluv pro civilní oblast. To by ovšem muselo být zabezpečeno úpravou dosavadních právních norem.

Důležitým předpokladem toho, aby služba vojenských profesionálů nižších velitelských funkcí byla přitažlivá, je vytvořit systém materiálního zabezpečení a zvýhodnění jednotlivců.

V ženijním vojsku se naskytá možnost poskytování příplatků, které jsou částečně přiznávány i nyní. Kromě příplatků za třídnost specialisty, práci s ostrou ženijní municí, pod vodou, by mohly být poskytovány i další příplatky a zvýhodnění, a to např.: za práci ve zdraví škodlivém prostředí, zvýhodnění při dlouhodobém pobytu ve vojenských výcvikových prostorech, příplatky za motohodiny odpracované s technikou při výpomocích, cílové prémie při plnění hospodářských úkolů, za služby v celodenní směně, za získání další vojenské odbornosti apod.

Myslím, že schopným poddůstojníkům by mělo být umožněno další vojenské vzdělání, přijetí za vojáka z povolání v praporčické nebo důstojnické hodnosti.

Profesionalizace vojenské služby v ženijním vojsku se jeví jako nejvýhodnější cesta k odstranění rozporu mezi náročností odborné přípravy, požadavkem na stupeň připravenosti a malým zájmem o vojenskou základní službu i jejím perspektivním zkracováním.

Řešení nemá zvláštní platnost pouze pro ženijní vojsko, v moderních armádách vyspělých států je plně přijato.

V Československé armádě by mohla být profesionalizace uskutečněna postupně podle konkrétní situace ve společnosti. V období přípravy opatření k profesionalizaci může být využito zkušenosti armád Německa, Francie, ale i Belgie, Norska, Švédska, Rakouska a dalších.

V ženijním vojsku jsou pro profesionalizaci služby nejnižších velitelských funkcí výhodné podmínky vzhledem k tomu, že pracovní náplň většiny funkcí je srovnatelná s civilními odbornostmi. Získané odborné znalosti, návyky a zkušenosti jsou při odchodu do zálohy plně využitelné.

VÝSADKOVÁ ÚDERNÁ ČINNOST ZPŮSOBEM ZABEZPEČENÍ AKTIVITY OBRANY

Jedním z hlavních směrů rozvoje taktiky a operačního umění pozemních vojsk je přetvoření tradiční pozemní činnosti na vzdušné pozemní, tím jde o její přechod do třetího rozměru.

Pozemní síly získají schopnost působit pomocí vzdušného prostoru s využitím vrtulníků od spojovacích typů počínaje přes lehké a střední dopravní, až po bojové na protivníka tzv. vzdušnou pohyblivostí.

Vybavení vojsk potenciálního protivníka moderními prostředky ničení, řízení palby a velení vojskům rozhodně zvyšují jeho možnosti působení na naše vojska, nutí nás hledat optimální způsoby boje s ním. Tyto objekty (cíle) se budou zpravidla nacházet mimo účinný dosah dělostřelectva, ale použití raket nebo letectva může vést v mnoha případech k tomu, že nebudou vyřazeny z boje.

Pokud je možné hodnotit zkušenosti současných válek a místních konfliktů, lze dojít k závěru, že nejúčinnější může být zasazení malých útvarů vrtulníků. Zvláště vycvičené vševojskové útvary (jednotky) využívající vrtulníků vedou prudké a pro protivníka překvapivé vzdušné údery na určitý objekt s cílem ho zničit nebo umlčet. Po splnění úkolu překvapivě ustupují z boje, využívají vrtulníky, aby udeřily na jiném místě a v jiném čase.

Jedním z operačně taktických požadavků kladených na obranu je také její **aktivnost**.

Současné teoretické úvahy, které vycházejí z historických zkušeností, svědčí o tom, že protiúder a protiútok jsou projevy nejvyšší aktivity v obraně. Není nic zcestnějšího.

Samozřejmě, protiúder a protiútok jsou projevem aktivity obránce, ale ne největším. O tom svědčí velká pravděpodobnost překvapení protivníka, převzetí iniciativy v určitém místě a čase, získání ženijně připraveného terénu, narušení útoku protivníka atd.

Obránce bude zpravidla slabší a každý nezdařený útočný pokus může toto oslabení prohloubit ještě více. Protiúder nebo protiútok je nejčastěji posledním trumfem v ruce velitele, proto také rozhodnutí o jeho uskutečnění musí být uvážené a hluboce promyšlené, jeho vlastní provedení musí být protkáno novými nápady a způsoby vedení boje, které protivníka překvapí. Příkladem je i výsadková úderná činnost (VÚČ).

Výsadkový úderný útvar na úrovni armády v síle do zesíleného pěšího praporu a výsadkové úderné jednotky (skupiny) na stupni divize silou do zesílené pěší rot, které jsou uzpůsobeny k přepravě vzduchem v krátké době na velkou vzdálenost, schopné rychle splnit úkol a znovu dosáhnout pohotovosti k působení na jiném směru by umožnilo armádě a divizím zvýšit možnosti v oblasti udržování iniciativy v operaci. Tím by Clausewitzovo tvrzení, že rychlý a rozhodný přechod do útoku – zářícího meče odplaty – je nejskvělejším okamžikem obrany, našlo uplatnění v podmínkách současného pojetí vedení boje a bojové činnosti. Právě takovým

„mečem“ může být vedená výsadková úderná činnost uskutečňovaná náhle vytvořivšími se výsadkovými údernými útvary, jednotkami ze vševojskových útvarů.

Výsadkové úderné útvary a jednotky, které jsou určeny k boji proti důležitým objektům (cílům) v sestavě protivníka metodou vzdušného úderu, mají za úkol některé z nich ovládnout a udržet je až do doby příchodu vyčleněného útvaru nebo hlavních sil.

Na rozdíl od klasického výsadku dostává výsadkový úderný útvar nebo jednotka zpravidla více než jeden úkol, který má splnit v týlu protivníka, nebo také úkol, který je plněn na několika místech.

Hlavním prostředkem vedení bojové činnosti výsadkovými údernými útvary a jednotkami jsou výsadkové úderné vrtulníky.

V obraně může být výsadková úderná činnost využita pro splnění rozličných úkolů. Na základě zkušeností, které byly získány na divizním cvičení Orion polské armády u Slezského vojenského okruhu, na němž byly prakticky procvičeny možnosti uskutečnění operačních a taktických úkolů s využitím výsadkových úderných jednotek (skupin), lze rozdělit do dvou základních druhů:

- využití výsadkové úderné činnosti v období branného boje na přístupech k přednímu okraji;
- využití výsadkové úderné činnosti v období obranného boje v hloubce obrany a při vedené útočné činnosti (protiútoky, protiúder).
- U prvního druhu úkolů mohou být výsadkové úderné útvary a jednotky použity k:
 - narušení organizace postupu vojsk protivníka k přednímu okraji naší obrany zřizováním léček, které ztěžují přesun proudů k předbojovým sestavám, ničení systému velení a řízení pohybu vojsk atd.;
 - boj s protivníkem v době protipřípravy vzdušným úderem proti místům velení raketového vojska a dělostřelectva, střediskům řízení systémů vysoce přesných zbraní, přistávacím plochám vrtulníků atd.

Ve druhém druhu úkolů výsadkové úderné útvary a jednotky mohou být použity k:

- boji s výsadky protivníka v sestavě vlastních vojsk (protivýsadek) v součinnosti s protivýsadkovou zálohou dezorganizací velení výsadku, znesnadnění mu manévru, opožďování plnění jeho stanovených cílů, vedení souběžných úderů s údery plnění jeho stanovených cílů, vedení souběžných úderů s údery protivýsadkové zálohy atd.;
- činnosti směřované k odstranění obklíčení vlastních vojsk;
- narušení organizace velení a spojení úderů na místa velení všeho druhu, spojovací uzly atd.

Při útočné činnosti (protiúderech a protiútocích) je lze využít mimo výše uvedená opatření k:

- vytváření příznivých podmínek k překonávání pásem ženijních překážek;
- ničení skladů včetně veškerých druhů munice (konvenční i jaderné);
- vytváření předmostí spolu s vyčleněnými útvary;
- uchvácení a udržení důležitých terénních čar, přepravišť, soutěsek, atd.

Veškeré úkoly byly skutečně vykonány na divizním cvičení Orion s vojsky.

Závěrem: ničení v hloubce uskupení protivníka, jeho jaderných zbraní, odpalovacích zařízení (děl), raket (střel), muničních skladů jaderných min, prostředků chemického napadení, průzkumných palebných a úderných systémů, jejich prostředků řízení, radioelektronického boje, míst velení, základů a týlových zařízení - patří k hlavním úkolům výsadkových úderných útvarů a jednotek.

Autoři se domnívají, že existuje daleko širší rozsah úkolů, které by mohly být plněny v rámci výsadkové úderné činnosti aktivní obranné činnosti. Bude to záviset především na nápaditosti velitelů a štábů, jejich profesionalitě a vůli dosáhnout vítězství všemi možnými dostupnými prostředky a způsoby.

Způsoby plnění úkolů výsadkovými údernými jednotkami a útvary

Výsadková úderná činnost bude závislá na charakteristických rysech a způsobech vyplývajících z určení výsadkových úderných útvarů a jednotek a úkolech, které se očekávají, že budou jimi splněny.

Mezi příznivé prvky výsadkové úderné činnosti patří:

- schopnost uskutečňovat účinné údery ze vzduchu vedené kolmým směrem;
- velká pohyblivost a operační i taktická manévruschopnost;
- velká operativnost;
- schopnost k současně vedenému boji s protivníkem – současně ze země i ze vzduchu;
- možnost použít operační a taktické překvapení.

Nepříznivými prvky budou:

- poměrně malá úderná síla (bez tanků);
- slabé zabezpečení organickým dělostřelectvem k vedení přímých paleb;
- velká závislost na podpoře ze vzduchu;
- poměrně malá odolnost proti palebným úderům protivníka;
- omezené možnosti vedení boje v jednom prostoru po delší dobu.

K tomu, aby byly využity klady a současně vyloučeny zápory, musí mít taktika činnosti výsadkových úderných útvarů a jednotek útočný charakter. Použití neaktivní statické obrany při udržení terénních čar (objektů) může být pouze přechodně uplatňovanou formou činnosti. Ale i tehdy musí být obrana propojena s uskutečňováním útočných prvků.

Hlavním výrazem útočnosti výsadkových úderných útvarů a jednotek budou ze vzduchu vedené kolmé údery. Jimi je nezbytné chápat údery do týlu a boků protivníka, které jsou vykonávány po palebném úderu. Tento úder vedou jednotky vysazované z vrtulníků, za podpory bojových vrtulníků, letounů a raketového vojska.

„Kolmé údery“ zpravidla umožňují překvapit protivníka, odstraňují nedostatek tanků, dovolují nečekaně udeřit na nejcitlivější místo a splnit úkol dříve, než jsou schopny do bojů zasáhnout jeho zálohy.

Překvapení protivníka je ukončeno v okamžiku vysazení výsadkového úderného útvaru nebo jednotky. Od té doby přestává být čas jejich spojencem. Útvar (jednotka) musí působit velmi rychle, aby splnil úkol nebo si zabezpečil příznivé podmínky k jeho splnění dříve, než se podaří protivníkovi účinně zasáhnout.

Velké operační a taktické možnosti umožňují úderným výsadkovým útvarům a jednotkám působit rychlým tempem ve velkém prostoru v týlu protivníka. To snižuje značně závislost na vzdušné ostraze, zranitelnost palebnými údery a potřeby ochrany vrtulníků, které jsou na zemi.

Současně taková činnost vyřazuje značný prostor terénu protivníka a ztěžuje mu protičinnost.

Přijetí zásady působit ve velkém prostoru týlu protivníka neznamená však nutně rozptýlit síly v času a prostoru. Naopak – výsadkové úderné útvary a jednotky musí umět se bleskurychle rozptýlit a stejně tak rychle se soustředit k vedení koordinovaného úderu všemi silami, aby se následně opět rozčlenily.

Soustředění úsilí neznamená vždy fyzické soustředění vojsk. Hlavním výrazem soustředění úsilí bude soustředná činnost, která spočívá ve sladění činnosti působící z různých směrů směřující ke zničení nebo ovládnutí stanoveného objektu v uskupení protivníka.

Schopnost současně zaútočit na protivníka ze země a ze vzduchu tvoří vysokou hodnotu výsadkových úderných útvarů a jednotek. Nic tak totiž nedeprimuje protivníka, jako jeho současné ohrožení ze země i ze vzduchu. To oslabuje jeho úsilí, dezorganizuje blízký tyl a oslabuje morální stav.

Velká operativnost výsadkových úderných útvarů a jednotek, která je vyjádřena schopností být rychle zasazen do boje s přenesením úsilí na jiné směry, jim umožňuje:

- využít okamžiku překvapení,
- udeřit na nejneočekávanějších místech,
- využívat výsledků úderů RVD, letounů a bojových vrtulníků,
- po splnění úkolu se rychle odpoutat od protivníka.

Využití noci a omezené viditelnosti je pravidlem výsadkové úderné činnosti, protože snižuje její některé slabé stránky, jako je např. nedostatek tanků, závislost na vzdušné podpoře i zranitelnost vrtulníků.

Zvláštním rysem **velení** u výsadkové úderné činnosti je jeho jednotnost, tzn. v rukou velitele výsadkového úderného útvaru (jednotky) se soustřeďuje velení, ať již vzdušnému nebo pěšímu sledu, popřípadě i motorizovanému.

Velení výsadkovému údernému útvaru (jednotce) ztěžuje jeho závislost na meteorologických podmínkách i situaci, která je ve vzdušném prostoru a podmínkách součinnosti s hlavními silami.

Výsledkem budou omezené metody a styl, kterými se musí vyznačovat způsob velení v tomto novém okruhu činnosti, zvláště pak:

- spolehlivé spojení, které musí zabezpečit nepřerušené velení výsadkovému údernému útvaru (jednotce) a možnost součinnosti s dalšími druhy vojsk;
- přísná centralizace velení v oblasti plánování a vzdušném přesunu, ale i široká decentralizace uvnitř výsadkového úderného útvaru (jednotky) po přistání, jakož i ohromná samostatnost příslušníků útvaru (jednotky) v rámci celkového plánu činnosti;
- operativnost velení, které se projevuje v rychlém reagování na probíhající změny v bojové situaci předpokládající maximální zjednodušení bojové dokumentace;
- neustálá a přesně zorganizovaná součinnost s operačním letectvem, raketovým vojskem a svazky (útvary), které působí čelně.

Výsadkové úderné útvary a jednotky budou používat ať již **útočnou, nebo obrannou činnost**, a při pobytu v tylu protivníka také **partyzánskou**.

Útočná činnost bude zaměřena k ničení protivníka nebo ovládnutí objektu, který se nachází v prostoru vysazení (přistání) nebo mimo něj.

Pozemní útok se obecně nebude lišit od útoku pěchoty. Rozdíl bude především v tom, že roli tanků převzou v určitém smyslu bojové vrtulníky a pozemní úder bude zpravidla podporován úderem ze vzduchu.

Možnosti výsadkové úderné činnosti budou však přesto částečně omezené vzhledem k nedostatku těžké techniky, především tanků a dělostřelectva.

Vzhledem k tomu musí výsadková úderná činnost spočívat na dovednosti manévru, překvapujících úderech spojených s maximálním využitím vlastních raketových a leteckých úderů, palby vedené z vrtulníků, organických minometů, protitankových a pěších zbraní. Rychlý a rozhodný úder do tylu a boků protivníka, dovedné vy-

užití terénních vlastností a podmínek omezené viditelnosti – to jsou základní rysy výsadkové úderné činnosti.

Obranná činnost si klade za cíl udržet ovládnutý objekt (prostor), řídceji obsazené čáry. Útočná a obranná činnost se bude zpravidla střídát, někdy budou prováděny současně, kdy část útvaru (jednotky) bude útočit, část se bude bránit za současného kolmému úderu do týlu (boků) protivníka.

Pokud bude nezbytné udržet ovládnutý prostor v týlu protivníka až do příchodu hlavních sil nebo vyčleněného útvaru, je nutné použít úporné aktivní kruhové obrany, která je spojena s uskutečňováním krátkých, ale rozhodných útočných úderů do boků útočícího protivníka.

Výsadková úderná činnost v týlu protivníka může nabýt různých forem, například: nájezdů, přepadů, léček, či dokonce partyzánské činnosti.

Výsadkové úderné nájezdy jsou bojovou činností, která je vedena na velkých prostorech s cílem zničit nebo ovládnout důležité objekty operačního nebo taktického významu (místa velení, spojovací a radiolokační uzly, letiště, komunikační uzly, sklady, nosiče jaderných zbraní, terénní úžiny, atd.).

Přepady jsou náhlé krátkodobě vedené intenzivní údery s cílem způsobit protivníkovi citelné ztráty nebo zničit jeho objekty. Nejvýhodnější je uskutečňovat je v noci nebo za omezené viditelnosti.

Léčky spočívají na včas připraveném skrytém rozmístění útvaru nebo jednotky na pravděpodobných osách (ose) přesunu protivníka, s cílem vést úder, způsobit mu ztráty a narušit jeho časový harmonogram pochodu.

Partyzánská činnost bude spočívat na dezorganizování týlu protivníka ve velkých prostorech přepadů, léčkami, vytvářením léček z položených minových polí, ničením, atd., které je uskutečňováno samostatně působícími malými skupinami nebo ve spolupráci s místním odbojem.

V závislosti na možnostech podpory výsadkové úderné činnosti, silách a situaci protivníka, terénních podmínkách, termínech plnění úkolu, době a dalších podmínkách vystupují do popředí tři **způsoby uskutečnění výsadku** výsadkových úderných útvarů a jednotek:

- **bezprostřední (přímé)** vysazení spočívající v přistání v objektu nebo jeho těsné blízkosti,

- vysazení v blízkosti (poblíž), které spočívá v přistání vrtulníků dále od objektu této činnosti,

- vysazením kombinovaným způsobem, při němž je část výsadkového úderného útvaru nebo jednotky vysazena přímo v objektu a část poblíž.

Bezprostřední (přímé) vysazení je možné uskutečnit za podmínek, že:

- objekt činnosti (zteče) byl předem vážně umlčen raketovými, leteckými, radioelektronickými údery,

- tento objekt není obsazen protivníkem nebo ho brání pouze slabé síly protivníka,

- existuje možnost skrytého vysazení výsadku (např. v noci, za podmínek omezené viditelnosti, nebo v průběhu palebné přípravy, kdy je přehlušen hlukem motorů vrtulníků).

Výhody tohoto způsobu jsou, že:

- protivník má omezené možnosti použití zbraní hromadného ničení, protože by riskoval zasažení vlastních vojsk,

- je možnost zcela překvapit protivníka dříve, než je schopen zorganizovat útočný odpor,

- se zkracuje doba splnění úkolu,
- není nutné přemísťovat vojska pozemními cestami k určenému objektu zteče, tím se dá předejít zbytečné únavě vojáků ještě před vlastním splněním úkolu.

Vysazení v blízkosti (poblíž) je používáno v případech, kdy nelze využít přímého vysazení, anebo to není účelné.

Za výhody lze považovat:

- snížení ztrát lidí a techniky v nejkritičtějších okamžicích (přistávání a vysazování vojsk z vrtulníků), neboť je zpravidla uskutečňováno pod palbou protivníka,
- existuje větší možnost umlčení objektu raketovými a leteckými údery bez ohrožení vlastních vojsk,
- je usnadněno velení a součinnost mezi oběma údernými sledy (pozemním a vzdušným) a organizování bojové sestavy na místě,
- je zapotřebí méně času na přípravu vojsk a s nimi procvičení stanoveného úkolu, neboť tento způsob není tak složitý, jako je vysazení přímo v objektu, který je obsazen protivníkem,
- jsou zabezpečeny lepší podmínky bezpečnosti vrtulníků a materiálních zásob, které zůstaly v prostoru vysazení.

Vysazení kombinovaným způsobem je používáno v těch případech, kdy půjde o upoutání vojsk protivníka, která ovládají objekt (prostor), který je objektem zteče, v době, že jsou ještě vysazovány, rozvinují se a přecházejí do útoku hlavní síly výsadečového úderného útvaru nebo jednotky.

Příznivou stránkou této metody výsadku je využití téměř všech kladů přímého vysazení, současně okamžik překvapení i některých stránek vysazení v blízkosti. Tato činnost je velmi složitá a vyžaduje důkladnou součinnost, ať již uvnitř výsadečového úderného útvaru (jednotky), tak i s vojsky, která výsadek podporují.

Veškeré **vrtulníky nasazené ve výsadečové úderné činnosti** lze rozdělit do dvou kategorií: bojové a dopravní.

Dopravní vrtulníky dopravují pěchotu, využívají palubní výzbroj, ruční zbraně a granáty, mohou ničit cíle na zemi přímo před vysazením (přímým) a za přeletu nad terénem obsazeným protivníkem.

Bojové vrtulníky mohou být mimo palebných úkolů použity ke zjišťování cílů a řízení palby.

Dopravní vrtulníky po vysazení výsadku přepravovaných vojsk se rozptylují v terénu mimo dosah účinné (přímé) palby protivníka. Využívají přirozené úkryty a skryše, maskují se, zabezpečují a chrání se protiletadlovou palbou.

K úkrytí a přirozeném maskování vrtulníků jsou vhodné úvozy, odvrácené svahy hor a kopců, lesní mýtiny, viadukty cest a železnic, zděné domy, zvláště pak železobetonové budovy v městské zástavbě atd. Tyto úkryty nejenom maskují, ale také chrání vrtulníky proti palbě protivníka.

Vrtulníky musí být v nepřetržité pohotovosti k dalšímu naložení jednotek a jejich přepravení do jiného prostoru. Proto je nezbytné udržovat neustálé spojení mezi místy přistání vrtulníků a bojujícími jednotkami.

V některých případech, zvláště pokud není hloubka výsadku velká nebo při činnosti ve vlastním terénu, se mohou dopravní vrtulníky po uskutečnění výsadku vrátit na své základny nebo přistát v prostorech nablízku, které jsou obsazeny vlastními vojsky. Zde musí být opět v pohotovosti znovu vzletnout do prostoru, v němž bojují jejich jednotky.

Vrtulníky určené k velení a udržování spojení zásadně neustále pobývají v prostoru bojujících vojsk.

Otázky výsadkové úderné činnosti zůstávají stále otevřenými. Mnoho problémů, které jsou s touto činností spojeny, tento článek neřeší. Neuvažuje se zde ani o úkolech, které by mohly být v budoucnosti plněny výsadkovými údernými útvary a jednotkami.

Domnívám se však, že při hledání co nejlepší možné aktivity v obraně, variant jejího ofenzivního charakteru je vhodné i neodsuzovat problematiku výsadkové úderné činnosti, tak jak ji chápají na základě získaných zkušeností autoři plukovník Paweł Madejczyk a podplukovník Eugeniusz Borys ve svém článku zveřejněném v Mysli Wojskové číslo 3/1990.

-JM-

OBSAZENÍ KUVAJTU IRÁKEM A PŘÍPRAVA OPERACE POUŠTNÍ ŠTÍT

Dne 1. srpna 1990 ztroskotala jednání mezi Irákem a Kuvajtem, zeměmi, mezi nimiž narůstal konflikt. Samotná krize měla nejen historické kořeny, ale vznikla na základě Irákem vznesených obvinění vůči Kuvajtu v polovině července 1989.

Kuvajt od roku 1980 neoprávněně v pohraniční oblasti, především v ropném poli Rumaila, využíval ropu pro sebe. Tím vznikla Iráku ztráta asi 16 miliard dolarů, která se zvyšovala, k níž přibýly 2,4 miliardy dolarů za vytěženou ropu. Protáhlo se také zřeknutí finanční směny se zpětnou platností, k níž došlo během irácko-iránské války. Irák přiznal 30 miliard dolarů zahraničních dluhů.

Zásadní byly také návrhy na úpravu hranic, případně dělení Kuvajtu. To se týkalo především skupiny ostrovů Bubiya na severu, v jejichž blízkosti se nachází válečný přístav Iráku Umm Quas.

Irák zastával názor, že zahraniční otázka mezi oběma státy nebyla rozhodnuta. V Osmanské říši byl Kuvajt provincií, která byla spravována z Basry. Vedle Iráku měl Irán zájem také o Kuvajt, jakož i Saudská Arábie, což nemohlo zůstat bez politického vlivu.

Během irácko-iránské války Kuvajt – jako všechny státy Perského zálivu – značně podporoval Irák. Bez této solidarity by Irák nebyl s to vést válku. Během prvního vá-

lečného roku činil finanční „úvěr“ Arabů asi 20 miliard dolarů. Potom už k žádným finančním podporám nedošlo, neboť Irák uskutečňoval i jiné válkou nezdůvodnitelné projekty, jako stavbu metra v Bagdádu.

Šlo o přeměnu „náhradního prodeje ropy“. Asi 300 000 sudů denně bylo Kuvajtem a Saudskou Arábií vyváženo a prodáno, po válce měl být tento stav nahrazen iráckými dodávkami. (Hodnota se ustálila na 250 milionech dolarů denně.)

Nic nedal ani zprostředkovatelský pokus krále Husajna a egyptského prezidenta Hosni Mubaraka v Bagdádu, při němž nebyly otevřeně vyjasněny vlastní záměry Iráku.

Navic zjistily americké zpravodajské prostředky narůstající soustředění vojsk na irácké hranici s Kuvajtem o síle asi 100 000 mužů – tedy o šest divizí. Mezi nimi se nacházela i tzv. prezidentova garda, která byla za války vytvořena u více divizí, mezi nimi tři tankové a jedna pěší divize, jakož i výsadková brigáda.

Třebaže irácko-iránská válka nebyla v žádném případě pro Irák úspěšná, přesto jednal tak, jako by vítězem byl. Cílem nebyl pouze Kuvajt, jako vzdálený cíl byl vytyčen „konečný boj proti Izraeli“.

Předem připravený vpád do Kuvajtu začal 2. 8. 1990 ve 2,00 hodiny. Na ostrov Babiyan přistály vrtulníky a vylodily se výsadkové čluny z moře. V první vlně útočily dvě divize s prezidentovými gardisty za podpory dělostřelectva (celkem bylo ve střetnutí 700 děl) ve směru na Kuvajt City. Hlášena byla také kuvajtská dělostřelecká palba, přesto byly síly odporu útvarů Kuvajtu od začátku postaveny do bezvýchodné situace.

Nasazené útvary proti Kuvajtu postupovaly v mnoha proudech, rychle urazily vzdálenost asi 100 km od hranic k městu. Současně zaútočily irácké Mirage na důležitých směrech v Kuvajtu a kolem něho. Jednotky komand a výsadkářů zaútočily na Dosman-ský palác, rozhlas a televizní středisko. První tankové jednotky s asi 50 tanky obkličily emírův palác, jakož i v blízkosti se nacházející americké velvyslanectví.

Proběhly úporné boje o palác i o mnohá ministerstva, kde byly rozmístěny elitní útvary.

Další irácké svazky obsazovaly letiště a kasárna Jahry. Útok byl podporován dělostřelectvem a minomety. Operace se zúčastnily také irácké lodě.

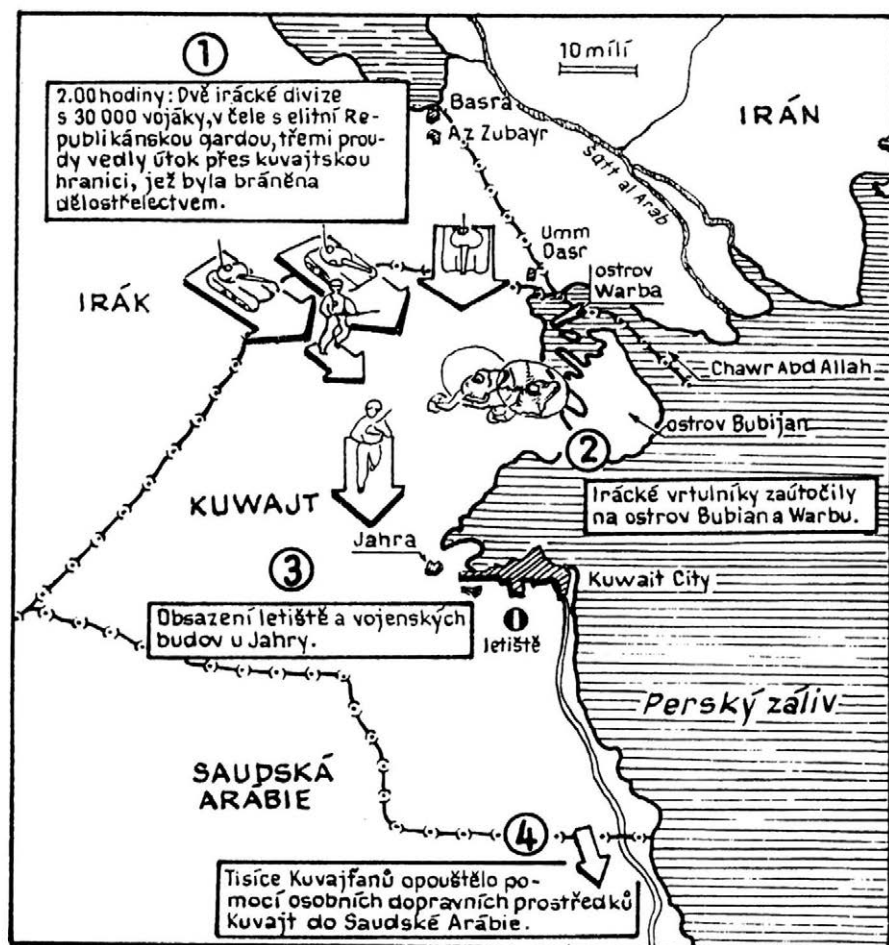
Další útok byl veden do prostoru Abdaly, asi 10 km severně od Kuvajtu City se svým letištěm. Kuvajtské ozbrojené síly (2 tankové brigády, 1 mechanizovaná pěší brigáda, 1 brigáda dělostřelectva, 275 tanků, včetně Vickersů Mk 1, 40 Centurionů, 165 Chieftainů, 36 letounů, z toho 20 Mirage F-1Ck, celkem 20 000 mužů) dříve počítaly s úderem jižně Rumaily – sporné naftové oblasti.

Nebylo zřejmě možné si představit, kam až budou sahat záměry Saddáma Husajna. Následovalo dosazení loutkové vlády, jakož i zřízení „lidové armády“ složené z dobrovolníků v Iráku. Irácké ozbrojené síly byly nasazeny na jih do neutrálního 10 000 km² pásma, které společně spravovaly Kuvajt a Saudská Arábie. Vyvstanula a rýsovala se bezprostřední konfrontace se Saudskou Arábií a ostatními státy Perského zálivu.

Tím bylo ukončeno obsazení Kuvajtu Irákem.

Kuvajt má téměř 18 000 km² a 1,9 miliónů obyvatel, z toho pouze 40 % jsou kuvajťští státní příslušníci, 38 % tvoří jiní Arabové, 22 % obyvatelé z Jižní a Východní Asie (70 % sumitských, 20 % šiitských muslimů s národním důchodem asi 22 310 miliónů dolarů, což je 13 300 dolarů ročně na 1 obyvatele – nejvyšší na světě). Import činí téměř 5800 miliónů, vývoz 7300 miliónů dolarů, s 87 % ropy a ropnými produkty, zahraničními investicemi 700 miliard dolarů, rezervami ropy 13,5 miliardy tun (Irák 13,4 miliardy tun, Saudská Arábie 35,2 miliardy tun).

Irák pokračoval během prvních dnů v mobilizačním rozvoji svých ozbrojených sil. Mimo prezidentskou gardu šlo o 7 tankových nebo mechanizovaných divizí, 42 pěší

Obr. 1

divize, 20 brigád sil zvláštního určení (Special Forces), 5500 tanků, z toho 2500 T-54/55-M-77, 1500 čínských T-59/69, 1000 T-62, 500 T-72, 7000 obrněných transportérů, 500 obrněných houfnic, 3000 tažných děl, početné raketomety, více než 500 útočných letounů, z toho 70 MiG-23BN, 64 Mirage EQ5 s raketami Exocet, 30 Su-7, 50 Su-20, 30 Su-25, 40 čínských J-6 jako útočné bombardovací; stíhací letouny: 25 MiG-25, 80 čínských J-6, 70 MiG-21, 30 Mirage F-1EQ, 18 MiG-29. Také bylo zavedeno 10 Su-24 Fencer.

Zvláštní pozornost si zasluhuje raketový potenciál, neboť mimo Frog-7 a Scud-B, které jsou vybaveny chemickými bojovými prostředky, jsou to rakety typu „země-ze-

mě" El Hussein, 650 km, El Abbas, 950 km, Condor II, 1000 km, El Abed, 1600 km; stálé základny na H-2 – letecké základně v západním Iráku blízko jordánských hranic.

Možným protivníkem se stala Saudská Arábie, jejíž ozbrojené síly mají 2 tankové brigády, 4 mechanizované brigády, 1 pěší brigádu, 1 pluk královské stráže, 5 dělostřeleckých brigád, 15 praporů PVO, vojsko celkem 38 000 mužů, 550 tanků, z toho 300 AMX-30, 50 M-60 A1/A3, 200 M-60 A3, 180 bitevních letounů, z toho 63 F-5, 20 Tornad/DS, 42 F-15C, 33 prapory PVO, celkové aktivní ozbrojené síly 65 000.

Pozornost si zaslouží také nákup 120 čínských raket SCC-2, s 2700km dosahem na letecké obranné body El-Sulaiyl, 500 km jižně a El-Joffer, 100 km jižně od Riadu. Nezanedbatelné jsou také letouny AWACS ke včasnému varování a vedení leteckých úderů. Výstavba letišť byla zpočátku úspěšná, poněvadž infrastruktura pro tyto podniky postačovala. Současně se ukázalo, že by Saudská Arábie podlehla v pozemním boji proti Iráku.

Letecké síly disponují moderními letouny. Koncentrace obyvatelstva obnáší 72 % celkového množství obyvatelstva, jež je v několika málo městech, která jsou velmi zranitelná vůči raketovým úderům.

Mezinárodní odezva se soustředila ihned na útok vedený na Kuvajt. Spočívala v celosvětovém odsouzení tohoto útoku bez příčiny. Arabské státy nejprve do sporu nezasahovaly. Král Husajn nejprve hovořil o „vnitřní arabské záležitosti“. Při bezprostředním ohrožení Saudské Arábie rostla krize v zásobování ropou.

Irák by mohl s kuvajtskými naftovými poli kontrolovat 20 % zabezpečených světových zásob ropy a 25 % současně těžby ropy Středního východu. Tím by mohl bez stanovených protipodmínek zaujmout důležité vlivné postavení posílené zabezpečenou vojenskou přítomností proti státům OPEC v dané oblasti.

Je pozoruhodné, že Irák uskutečňoval leteckou dopravu nad Tureckem, syrskou pouštní silnicí a jordánským přístavem Akaba a nad Jordánskem. Akaba byla vybudována Irákem během iránsko-irácké války a disponuje 2500 nákladními vozidly.

Spojené státy americké zpočátku reagovaly manévry šesti válečných lodí, které jsou v Perském zálivu, současně ale také přisunuly z Indického oceánu skupinu lodí s letadlovou lodí Independence. Ve Středozemním moři se v této době nacházela skupina s letadlovou lodí Eisenhower, z Mayportu, F 1, vydala se na plavbu Sarotaga, jakož i další lodě z Norfolk, VA, která nalodila v Le Jeune námořní pěchotu. (Stav ke dni 5. 8. 1990.)

Flotilám podřízené síly námořní pěchoty odpovídají své funkci nasazení (MAF, námořní obojživelné síly, MAB, námořní obojživelná brigáda, MAU, námořní obojživelný útvar - jednotka).

Oblast Perského zálivu spadá pod americké regionální velení CENTCOM, zvláště jsou pro použití v krizové oblasti Rapid Deployment Force (síly rychlého zasazení). Toto velitelství je určeno pro výstavbu a zasazení ozbrojených sil, především pozemních ozbrojených sil příslušného námořnictva, které je uskutečňuje samostatně.

S ministrem obrany Cheneyem byl při jeho návštěvě dne 6. 8. 1990 v Saudské Arábii také přítomen vrchní velitel CENTCOMu, jednalo se přitom o stanovení poskytované americké pomoci, získání svolení k pobytu sil v zemi. Současně byla projednávána značná nevhoda, která vzniká v požadovaném čase vyčleněním na práci pro přísun sil z USA a která byla odstraněna – viz **tabulku**.

Opěrné body měly přitom důležitý význam, jako např. Diego Garcia, jen ale pro 7. MAB s asi 50 tanky a dalšími prostředky, technikou a zabezpečením na 15 dnů boje.

Se stavem k 15. 8. 1990 docházelo k následujícímu nárůstu amerických ozbrojených sil připravených k zasazení proti iráckým ozbrojeným silám. Počínaje dnem 7. 8. 1990

Tabulka

Druh ozbrojené síly	Způsob zasazení	Hmotnost /t/	Přemístění vojsk /ve dnech/	
			začátek	ukončení
vzdušně výsadková brigáda	vzduchem	11 900	2	6
vzdušně výsadková divize	vzduchem	52 400	2	21
mechanizovaná brigáda	po moři	34 300		9
tanková divize	po moři	110 500	24	36
/při nasazení Fast Sealift Ships měl být čas zkrácen o 14 dní/				

zahájily první útvary 82. vzdušně výsadkové divize ve Fort Braggu svoji cestu. Dne 8. 8. 1990 zaujala letadlová loď Eisenhower s křižníkem Ticonderoga, bitevní lodi Wisconsin a dalšími jednotkami své postavení ve Středozemním moři.

Letadlová loď Independence připlula do Perského zálivu a s ní připluly také velitelská loď Lasalle, fregaty Barbey a Taylor, jakož i torpédoborec England.

Z USA dorazily také do Saudské Arábie letouny, a to: 48 F15 z letiště z McDillu, ale také jedna z 5 AWACS a tankovacích letounů. Další přelety letounů následovaly. Na letišti Incirliku v Turecku byly přemístěny bitevní bombardéry F-111. Turecko přemístilo F-16 a F-104 na letiště rozmístěná blízko hranic a posílilo útvary v pohraničí s Irákem. Velká Británie odsouhlasila účast ozbrojených sil v Saudské Arábii, totéž učinila i Francie. Evropské členské státy NATO souhlasily s poskytnutím leteckých a ostatních základů k použití Spojenými státy americkými, jako ve válce na Blízkém východě v roce 1973.

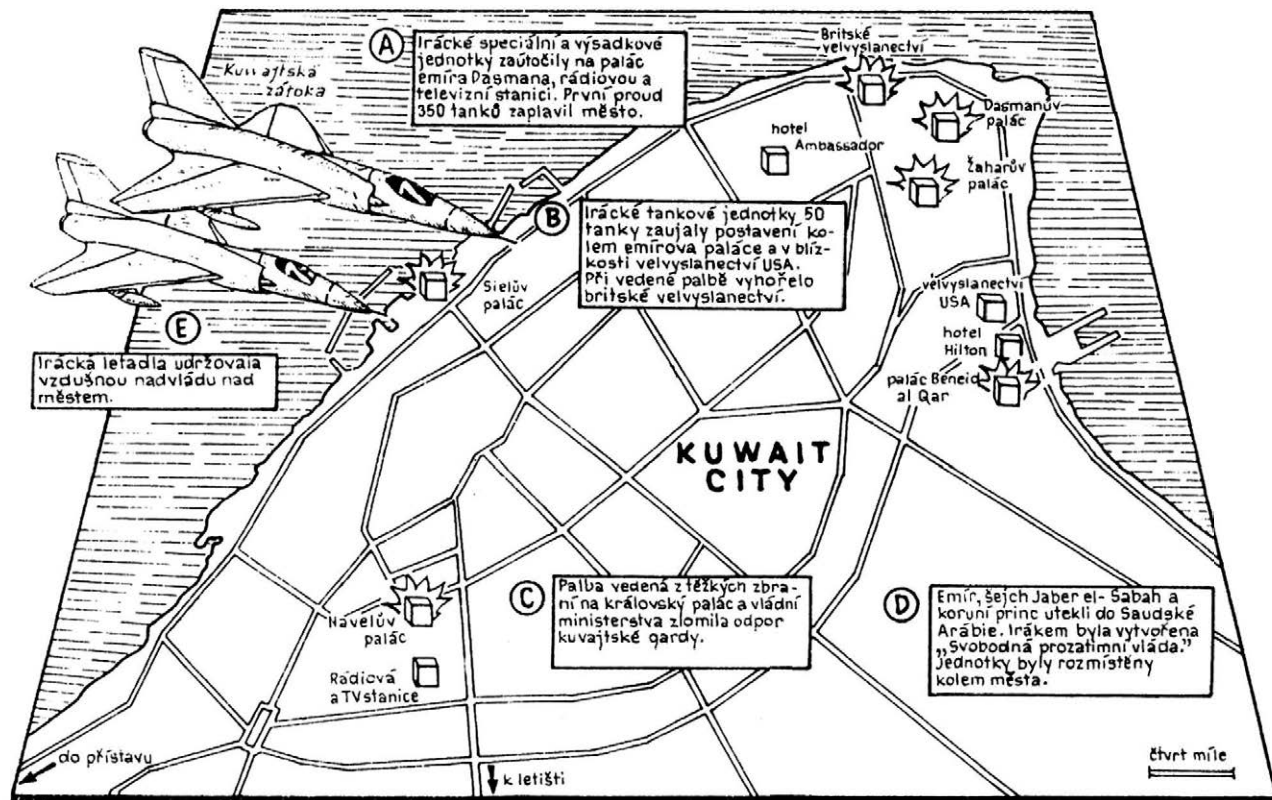
Prezident Bush ve svém projevu 8. 8. 1990 zdůraznil čtyři základní myšlenky:

1. okamžité bezpodmínečné opuštění Kuvajtu Irákem,
2. znovuoobnovení právoplatné vlády,
3. USA jsou povinny zabezpečit bezpečnost této oblasti,
4. životy amerických státních příslušníků musí být zachráněny.

V srpnu pokračovala výstavba amerického vojenského potenciálu bez přestávek. Současně přicházely i početné nabídky ozbrojených sil různých zemí s rozdílnými rozměry.

Nakonec se stavem ke konci srpna bylo možné učinit určitý přehled potenciálu ozbrojených sil.

Pozemní síly. Jde tu především o rozmístění tzv. Sil rychlého zasazení (Rapid Deployment Force – RDF), které jsou vytvořeny 18. výsadkovým sborem, složeným z hlavních svazků 82. výsadkové divize ve Fort Braggu, s 12 800 osobami, 3 brigádami po 3 praporech, přičemž jeden „skákačský svazek“ včetně jednoho praporu neustále připraveného k odletu a jedna brigáda, která je neustále v bojové pohotovosti jako poplachová. Dále 101. výsadková divize („vzdušná úderná divize“), s 15 400 osobami, 9 prapory, dopravními vrtulníky Blackhawk, bitevními vrtulníky Cobra a Apache, jeden

Obr. 2

protitankový nevýsadkový svazek, který může být mobilně zasazen taktickou vzdušnou dopravou. Konečně jde také o 24. mechanizovanou pěší divizi; ze 3 brigád, které má, jsou 2 na plných válečných počtech a další doplněna Národní gardou (v Georgii), má 5 tankových a 5 pěších praporů.

S americkými ozbrojenými silami byl nejdříve přemístěn svaz, k němuž patřily ještě další svazky rozmístěné v USA a Evropě. Zajisté se nepředpokládalo hluboké členění, neboť tyto svazky vzhledem ke svojí slabé úderné síle nelze počítat při uskutečňování operací vedených do hloubky, nebo také k pohyblivě vedené a letecky podporované úporné obraně.

Výstavba úderné síly se vyznačuje přemístěním III. tankového sboru (Fort Hood) s 2. tankovou divizí, jakož i prvními útvary 3. tankové divize (SRN). K tomu lze připočítat ještě 1. tankovou divizi (Cav Division), 7. lehkou pěší divizi s příslušnými sborovými útvary.

Další kontingenty vojsk přicházely i z jiných zemí. Arabské kontingenty vyčlenil Egypt, Maroko a Sýrie. Pákistán chtěl odeslat 5000 mužů, hlásil se také Bangladéš. Španělsko připravilo pro Turecko 4000 výsadkářů a brigádu námořní pěchoty. Jedna jednotka PVO a dálkového spojení byla určena Velkou Británií i útvary na francouzských válečných lodích.

V této době byly určeny 1. námořní expediční síly (MEF) se svojí 1. námořní pěší divizí, 3. křídlem námořního letectva, spolu se 7. námořní expediční brigádou vybavenou 5 loděmi, jež se přemísťovaly z Diego García (6 dnů), 4 z Guam (14 dnů). To představovalo 33 000 mužů s odpovídajícím zabezpečením na 30 dní.

Dále byly určeny 4. námořní expediční síly s 2. námořní divizí, 2. zabezpečující skupinou a 2. leteckým námořním křídlem (F/A-18 Hornet, AV-8B Harrier). Doplnily přes Atlantický oceán s dopravními loděmi Geran, Nassau, Iwo Jima a obojživelnými dopravníky Shreveport, Trenton, Raleigh, jakož i s výsadkovými loděmi pro tanky, ostatní technikou a materiálem.

Letecká doprava včetně letounů-plničů PHM bitevních svazků ve vzduchu uskutečnila přepravu 97 letounů C-5 (36 v záloze), 249 C-141 a 534 C-130 (jichž je část od Air National Guard). Také bylo opět sáhnuo do záloh civilního letectva (CRAF), u nichž byly pronajaty mobilní dopravníky tohoto letectva.

Nevýhoda pro Irák se začala jevit přisunem stále nových amerických svazků, zvláště jejich leteckých sil. Na letiště v Saudské Arábii se soustředila 4. taktická eskadra s F-15E, jakož i 1. taktická eskadra z Langley ve Virginii. Přitom je v Saudské Arábii asi 44 bombardovacích letounů F-117A Stealth, včetně již uvedených F-111 od 48. taktické eskadry jsoucí v Turecku s F-16 a C-130. Nelze také opomenout 358. taktickou bojovou eskadru se 72 stroji bitevních vrtulníků Fairchild F-10A, které jsou určeny k boji proti tankům. K tomu patří i dopravní letouny, jako jsou F-15, F-14, F-18 a A-6F Intruder. Také do této oblasti byly přisunuty další bombardovací letouny B-52 a 48 kusů F-16 z Torrejonu ve Španělsku na Qatar.

Je pochopitelné, že vzhledem k dodržování utajení nebylo možné zámysl operace a rozmístění sil „operace Pouštní štít“ celý pokrýt. Jde o stanovený okamžik, podrobnosti i grafický plán.

Velká Británie přesunula jednu letku bitevních stíhacích letounů Jaguar do Omanu, dvě s 24 stíhacími letouny Tornado do Saudské Arábie spolu se 3 průzkumnými letouny Nimrod.

Americké námořní síly disponovaly dále v průběhu srpna výše uvedenými letadlovými loděmi Independence, Saratoga a Eisenhower s jejich doprovodnými plavidly. K nim přibyla loď John F. Kennedy. Nezanedbatelný je také Wisconsin s odpalovacími

zařazeními pro rakety s plochou dráhou letu s konvenčními hlavicemi. Také útočné ponorky s možností nasazení raket s plochou dráhou letu stejného druhu mají svoji váhu.

Koncem srpna doplula z Yokohamy další letadlová loď Midway. Je nutné si také povšimnout toho, že ve stejnou dobu opustila obojživelná velitelská loď Blue Ridge řídící loď 7. americké flotily Yokosubu a zamířila do Perského zálivu. Je důležité znát, že do Perského zálivu bylo přemístěno 95 % materiálu a techniky, 99 % PHM lodní dopravou, ale 99 % osob přepravou vzdušnou. K tomu také byly povolány lodi záložní flotily.

Další lodě: holandská fregata Witte de With a Peter Florisz, belgický minohledač, italská korveta Muerna a Sfinge, řecká fregata Limnos a fregaty z Austrálie Adelaide, Darwin a zásobovací loď Success. SRN přemístila tralovce z východního Středozemního moře, Španělsko 2 korvety a 1 fregatu do Perského zálivu.

Pozornost si zaslouží i dvě americké zdravotnické lodě (Mercy a Comfort) každá s 1000 lůžky, jakož i možnosti zvýšit příjmovou kapacitu v Evropě v nemocnicích. Zabezpečení proti možnému použití chemických zbraní, jimiž jako „odplatou“ Irák hrozí, bylo připraveno na odpovídající úrovni. V USA se vycházelo z názoru, že Irák stejně tyto zbraně použije.

Téměř do poloviny srpna měl Irák nasazený v Kuvajtu City čtyři pěší divize. Jedna tanková divize se nacházela západně od města nedaleko hranice se Saudskou Arábií, jedna další byla rozmístěna jižně nedaleko města a jedna motorizovaná divize byla zmobilizována a rozmístěna podél cesty vedoucí pouští.

Další dvě tankové brigády byly přesunuty přímo do Kuvajtu. Po „vyrovnání se“ s Íránem byly přemístěny divize z velkého prostoru Basry a tam bylo rozmístěno 14 divizí. Tankové síly byly z Kuvajtu odsunuty. Možná, že je kalkulováno se silami „prezidentovy gardy“, které jsou manévruschopné a lze je zasadit na nejtěžší úseky.

Pozoruhodné je vybudování hluboce členěné pěší obrany.

Jedna A1 Husejnova brigáda Scudů-B s 36 odpalovacími zařízeními s raketami Frog (dostřel 160 km) a čínskými raketami Silkworm byla přisunuta k přímé ochraně pouště.

Nezanedbatelná je také ochota emirátu k rozmístění zahraničních vojsk, což obnáší nejen vstup těchto vojsk do země, ale také jejich hluboké rozmístění a členění týlu i dalšího zabezpečení. Do Saudské Arábie bylo také přemístěno ústřední velení z Floridy (CENTCOM), vrchním velitelem se stal generál Norman Schwarzkopf. Vlastní americké námořní ozbrojené síly přešly pod velení velitele 7. americké námořní flotily (v Tichém oceánu) viceadmirála Henryho Mauze.

Dne 25. 8. 1990 vyjádřila Rada bezpečnosti OSN nasazení vojenských prostředků k uskutečnění blokády. Konflikt tím vstoupil do dalšího období.

Příprava dalších operací, které jsou připravovány vícenárodními ozbrojenými silami (útočné vedené proti Íráku a obranné, možná i útočné směřované proti Izraeli a silám, které jsou v současnosti soustředěny v oblasti Perského zálivu) však již netvoří obsah tohoto článku, který byl redakčně vyhotoven na základě údajů pocházejících ze zahraničí.

POZEMNÍ VOJSKO A JEHO BUDOUCNOST

Redakce časopisu Vojenská mysl poskytla čtenářům v několika člancích pohled vojenských odborníků na to, jak vidí v blízké době možnosti vývoje pozemního vojska při vedení současných bojových operací v průběhu lokálních konfliktů (Panama, Kuvajt) a jak by mělo vypadat pozemní vojsko v 21. století. Pro doplnění přehledu Vás chceme seznámit s názorem jednoho z předních amerických vojenských odborníků ozbrojených sil USA generála Fossa k budoucnosti pozemního vojska, který byl uveřejněn v americkém armádním časopise Army Times č. 3/1990 formou rozhovoru. Víme, že tento způsob předkládání informace našim čtenářům je poněkud neobvyklý. Přesto jsme se rozhodli, že jej takto ponecháme pro jeho větší autentičnost. Rozhovor uskutečnil osobně šéfredaktor časopisu Army Times. Dále si myslíme, že tato tematika přispěje k rozvoji vojenského myšlení každého čtenáře.

Otázka: Měl bych zájem o váš názor a o vaši analýzu událostí v Panamě. Ve Washingtonu jsou představovány jako činnost pozemního vojska v budoucnosti. Myslíte, že je to pravda?

Odpověď: Panama byla především velice obtížnou vojenskou operací. Uskutečnil ji snad jeden z nejvýznamnějších taktických velitelů dnešního světa generálporučík Carl Stiner, který zcela přesně věděl, jak ji uskutečnit, a také ji tak uskutečnil. Důvod, proč věděl, jak ji provést, byl, že její uskutečnění předem procvičoval a vycvičil pro ni také své jednotky. Byla to ideální situace. Věděl, co má udělat, jak to má dát udělat, a měl velkou důvěru, že síly, které tam měl, jsou schopny to udělat. Byl schopen řídit velice složitou vojenskou operaci a skutečnit ji se zřetelem k času a k ostatním omezením při použití vojsk, s nimiž se musel vypořádat.

Otázka: Rozšířme tuto diskusi a pohovořme o úloze lehké pěchoty a mechanizovaných jednotek, které už tam byly. Co všechno z toho bylo, podle vašeho názoru, v Panamě jedinečné?

Odpověď: Byly určité věci, které byly v Panamě jedinečné, např. to, že jsme už měli některá vojska tam na místě, ale musíte vzít v úvahu také to, že větší část činnosti, kterou jsme plánovali, byla na druhé straně města a území Panamy. Přechod z jedné strany na druhou nebyl snadný. Bylo třeba se probojovat na druhou stranu a posílit tam přítomná vojska.

Proto bylo nutné soustředit se přednostně na protivníka vojska a přitom co nejvíce obyvatelstva udržet stranou. Naši vojáci museli být na mnoha různých místech současně. Znamenalo to, že válečná operace se musela uskutečnit za podmínek, které byly nejvýhodnější pro nás, což byla noc, a za nejnevýhodnějších podmínek pro protivníka, což byla opět noc. Znamenalo to připravit operaci velmi rychle, přestože již měsíce předtím se připravily určité zámysly a plány a zároveň byly probrány všechny možné časové údaje. Žádný plán se nikdy nerealizuje tak, jak byl vypracován. Musí být proto neustále přizpůsobován současným podmínkám v dané oblasti. Např. z této operace musela být vyčleněna část vzdušného výsadku z Fort Braggu, kterou nebylo

možné přepravit z místa soustředění pro špatné počasí. Všechny připravené síly se později spojily a velká část operace byla v podstatě ukončena již příštího rána. Přesto bylo stále ještě mnoho tvrdé práce před námi, jak prezident řekl příštího dne „usekli jsme Panamě hlavu“.

Co je třeba demonstrovat, je už nezbytné přizpůsobování činnosti vojsk se zřetelem k úkolu, což pozemní vojsko již praktikovalo v uplynulých několika letech v mimořádných operacích, a že to je odlišné od způsobu, jakým jsme to dělali dosud. Obvykle jsme brali uskupení vojenských sil jako celek. Dostali jsme je celé, ať jsme je již potřebovali, nebo nikoli. Co generál Stiner byl schopen udělat, bylo dát vojenské síly velmi rychle dohromady a dát jim operační sestavu, takže měl právě ty správné prvky sestavy, které potřeboval.

Měl k dispozici jednotky zvláštního určení, které byly použity k plnění vybraných úkolů. Měl lehkou pěchotu a výsadkáře, jež použil na neméně významné úkoly. Vytěžil tak z toho, co měl k dispozici maximum, protože dokázal sestavit nejlepší možné operační uskupení v době, kdy měl operaci uskutečnit. To znamená, že uměl přizpůsobit dané uskupení vojenských sil konkrétním úkolům. Dále dokázal to, že velitelé byli schopni reagovat s operační sestavou správně, a to v poměrně krátkém časovém úseku i proti různým druhům ohrožení.

Otázka: Nakolik to zatížilo naše státní prostředky vzdušné přepravy?

Odpověď: Řekl bych, že vzhledem ke krátké době, jež byla k dispozici, byla naše vzdušná výsadková velitelství podrobena značnému náporu, i když vzdušné výsadkové velitelství má velký počet letounů C-130 a C-141. Ne všechny posádky letounů jsou však vycvičeny pro přepravu výsadků. Velitelství proto muselo takové osádky v průběhu přípravy operace zajistit. Nešlo pouze o piloty, ale i ostatní členy posádky.

Otázka: Budete prosazovat myšlenku přípravy vojsk k plnění úkolu tím, že budete pokračovat v použitém způsobu výcviku? Uvidíme více výcvikových obměn mezi těžkými a lehkými jednotkami ve střediscích bojového výcviku?

Odpověď: Nedomnívám se, že budeme uskutečňovat ještě více této metody výcviku. Přirozeně, 18. armádní sbor byl již tímto způsobem vycvičen a především jeho speciální brigáda 9. pěší divize. Obměny těžkých a lehkých jednotek se procvičovaly i v Národním výcvikovém středisku. Domnívám se, že se bude i v budoucnosti intenzivně procvičovat způsob, jak sestavovat operační síly. Snažíme se v průběhu výcviku využívat silné stránky lidí a minimalizovat jejich slabosti.

Podle mého názoru, musíme se vyvarovat boje lehkých jednotek proti obrněným silám, stejně jako je třeba se vyvarovat použití tanků v bažinách proti malým nepravidelným silám. Obojí by skončilo katastrofou pro každou takto nevhodně použitou jednotku. Ne všechny obměny mezi těžkými a lehkými jednotkami byly uskutečněny s nejvyšší moudrostí. Všechny však byly uskutečněny s velkým nadšením.

Otázka: Budou tedy velitelé na stupni praporu a velitelé operačních uskupení nuceni k myšlení v širším smyslu?

Odpověď: Ano, protože když je důraz na těžkých jednotkách, a když je posilujete lehkými jednotkami, pak důraz zůstane na těžkých jednotkách a lehké prapory podporují plnění tohoto úkolu. Když je důraz na lehkých jednotkách a posilujete je těžkým uskupením, tak neuvažujete o tankovém praporu, který jde do boje jako prapor v bojové sestavě, ale uvažujete: „Jak použiji tank na podporu pěchoty, aby realizovala tento druh boje?“

Co jste viděli v Panamě, bylo posilování lehkých jednotek těžkými. Velitelé se musí naučit daleko větší pružnosti. Např. za letošního cvičení REFORGER byla 10. horská

divize v zámoří a bylo třeba zabezpečit vhodným způsobem součinnost mezi 10. horskou divizí a 7. armádním sborem a ostatními těžkými divizemi. Když tuto činnost osobně uskutečňujete, začínáte s určitým druhem doktrinálního přístupu. Pak když vyjedete do terénu, tak najednou zjistíte, že to je ono, co skutečně funguje, a tady je něco, co tak dobře nefunguje a toto si musím zapamatovat, až s nimi budu zase spolupracovat.

Velitel obrněného uskupení se stále snaží zvyšovat svou sílu a odstraňovat zjištěné slabosti, to samé platí i o veliteli lehkého uskupení. Když je dáte dohromady a oni rozumí silným a slabým stránkám svých protějšků, naučí se pak zvyšovat svou sílu a snižovat své slabosti, jak je zapotřebí. Naučí se neočekávat, že se velitel lehké jednotky pokusí udělat, co udělá velitel těžké jednotky a naopak. Infiltrovat tankovou rotu lehkým pěším praporem je velmi obtížné.

Procházíme tímto procesem proto, protože na kterékoli místo se v budoucnu podíváte, uvidíte lehké a těžké síly. Protože jde o požadavek zvýšení možnosti rozvinout kvality sil, není tím řečeno, že všechno bude snadné. Znamená to, že tam budete muset mít nějaké lehké síly s určitou mírou pohyblivosti, ať už to budou bitevní vrtulníky nebo cokoli.

Otázka: Víte o nějakých způsobech, jak poskytnout rychle rozvíjejícím se silám určitou průbojnost? Je mnoho míst, kam by se mohly dostat a kde by narazily na dost dobře vyzbrojenou obranu. To byl pro lehké síly vždycky problém.

Odpověď: Lehké jednotky se snadno dostanou do prostoru nasazení, ovšem namají palebnou sílu pro tento prostor. Jaké tedy máte prostředky, aby se tam snadno dostaly a měly i potřebnou pohyblivost a palebnou sílu? Přirozeně se rychle vybaví bitevními vrtulníky. Pak se začnete rozhlížet i po palebných prostředcích většího dosahu, jako jsou např. raketomety MLRS.

Otázka: Hodně se teď mluví o obnovení programu samohybné obrněné kanónové houfnice. Je zapotřebí nový lehký tank?

Odpověď: Jestli si vzpomenete, shodili jsme v Panamě osm tanků Sheridan.

Otázka: Tyto tanky mají ale omezené schopnosti.

Odpověď: Ano, mají omezené schopnosti. Ale když začnete uvažovat o použití uskupení pro první obtížné hodiny boje, musíte mít vysadit něco s ním.

Není to totéž vozidlo, s nímž je možné jít na Střední východ nebo do Evropy. Musíte však mít určitou schopnost, která by vám zabezpečila delší dosah, o něco větší pohyblivost a přirozeně určitou ničivost v cíli. Jaké to bude smíšení?

Velice úporně teď rozvažujeme, co uděláme s Sheridanem, jehož doba nasazení ve výzbroji skončí kolem roku 1997. Je to vozidlo, které lze jen obtížně nahradit, protože nemůžete-li uskutečnit rychlou nástupní operaci, nemůžete pak také uvažovat o pořízení nějakého mezičlánku. Pak, ale je lépe rozhodnout se pro kvalitní tank, který můžete přepravit na místo za pomoci dopravních letounů a doufáme jednou také C-17. Nebudeme tedy chtít koupit něco „mezi“, co by nebylo vhodné k plnění žádného z těchto dvou úkolů. Ať už to bude cokoli, bude to muset být něco velmi způsobilého s velkým ničivým účinkem, nemá-li utrpět nezdár.

Priority v bojovém nasazení se mění v závislosti na úkolu. Prioritou číslo jedna je pochopitelně schopnost nasazení a číslo dvě je ničivý účinek, ale musíte se vzdát části schopnosti přežití, protože se přípustné množství ztrát posuzuje diferencovaně podle významu plněného úkolu.

Otázka: Jak důležitý je vzdušný shoz vozidla? Jestliže jednoho dne sejde z výrobního pásu letoun C-17 a vy jste tvrdili, že dokážete zabezpečit letiště ...?

Odpověď: Specializuje se to. Jinými slovy, budete-li mít před sebou nepřátelské pohyblivé silami bráněné letiště a budete-li se chtít letiště zmocnit, budete to chtít udělat vzdušným výsadkem a budete to chtít udělat v noci. Po určitou dobu nebudete moci počítat s přistáním.

V nejlepším případě budete moci přistát s letounem kategorie C-130, a to pravděpodobně šest, osm, dvanáct hodin po vašem vzdušném výsadku. Otázka tedy zní: „Nakolik bude rozhodující tento boj, s nímž se budete muset vypořádat mezi hodinou H a časem, kdy bude do něho možno zapojit první tank.“ Za starých časů jste si nemuseli s přisunutím obrněných vozidel dělat starosti. Dnes všichni možní protivníci nějaká mají.

Pro vojáky v poli znamenají peklo. Podívejte se do jiných částí světa. Všude naleznete určitý stupeň zdokonalení, všude mají nějaká obrněná vozidla, existují noktovizory a vrtulníky. Musíte proto mít uskupení schopné se s těmito silami střetnout.

Musí celá armáda takto vypadat? Nikoli. Co by jste chtěli mít velmi rychle k dispozici potom, použitelný vrtulník, schopný vedení bojové činnosti ve dne i v noci, protože tan by poskytl palebnou sílu i pohyblivost. Existují různé vrtulníky, které můžete přepřavit letouny, což je velice účelné. Když jim zajistíte bezpečný prostor rozmístění, potom se můžete spojit se silami, které přicházejí od pobřeží.

Otázka: Když o tom hovoříme, začíná debata ve Washingtonu, kde se námořní mafie z důvodu stahování vojsk z Evropy začíná prodírat z washingtonského zákulisí. Nachází se pozemní vojsko uprostřed debaty s námořní pěchotou o jejich úlohách a úkolech?

Odpověď: Byla to nešťastná záležitost, protože to nebyla debata na vyšší úrovni a ani tvůrčí diskuse.

Na neštěstí byl do ní přiléván olej určitým počtem bývalých důstojníků námořní pěchoty. Víte, že pozemní vojsko bylo po léta hluboce zapojeno do koncepce konfliktu o nízké intenzitě a je skutečně takto různými způsoby strukturováno. Všimněte si 18. vzdušného výsadkového sboru a všech technických jednotek, které jej měly podporovat. Všimněte si 1. velitelství zvláštních operací. Nevymysleli jsme tato velitelství až v posledním týdnu.

Je třeba, aby se diskuse dostala na povrch, protože konflikt o nízké intenzitě znamená jen vysazovat rotu nebo prapor na pobřeží nebo z letounu. To je ve skutečnosti snadnější část celé záležitosti. Zahrnuje to jednotky zvláštního určení, ale i technické jednotky. Podívejte se na počet ženistů, které jsme například od roku 1983 nechali pracovat v Latinské Americe (Hondurasu, Kostarice, Bolívii, Panamě atd.). Každý rok to znamenalo velké rozvinutí sil.

Podívejte se na vojenskou policii, na zdravotnické úsilí, které jsme učinili. Dále je zapotřebí se dívat i na rozvinutí zvláštních operací a také rovněž na aspekty mimořádnosti způsobů, jak to udělat velice rychle. Je to klíčová záležitost, vzhledem k tomu, že námořní síly jsou sice mohutné síly, avšak rychlost nepatří k jejich významným vlastnostem. Nemůžete žádat na prezidentovi, aby se rozhodl v neděli odpoledne, že něco udělá a pak ponechat uskutečnění na úterý.

Dny, kdy vojenská intervence byla jedinou odpovědí, jsou asi už za námi. Vidíte, co se děje ve světě, jak rychle se události rozvíjejí a odvíjejí na celém světě velmi rychle a dá se říci i současně. Povstalci se dnes snaží přednostně zmocnit televizní stanice, protože vědí, že když je v jejich rukou, tak celá záležitost se vyvíjí velmi rychle. Nežijeme v době, kdy na reagování můžeme mít týden, dva týdny, tři týdny nebo podobně. Stát musí reagovat rychle.

Jsou ovšem i mnohá údobí, kdy lze události předvídat, kdy námořní síly by byly silami, kterým by se dala přednost, vzhledem k tomu, že mohou zůstat mimo pevninu, mimo dohled a byly by k dispozici podle potřeby k velmi dobrému uskutečnění operace. Za takové situace má význam vojenská námořnictvo a obojživelné jednotky námořní pěchoty.

Téměř ve všech případech si můžete připomenout, že po druhé světové válce se pozemní vojsko a námořní pěchota nakonec vždy setkaly na bojišti. Vždy došlo k použití armádního uskupení vojska pro rychlé nasazení a posilujících jednotek námořní pěchoty nebo naopak. Je jasné, že pozemní vojsko si nepřeje uskutečňovat obojživelné operace jako námořní pěchota a námořní pěchota by nemohla realizovat mimořádné operace s krátkým uvědoměním, vyžadující rychlé reagování.

Otázka: Obrátme se nyní k vyvíjejícímu se válčísti o velké intenzitě. Sovětský medvěd by se mohl stát přátelštějším a krotčím, ale rozvoj vojenské technologie pokračuje. Jak se podle vašeho názoru mění boj vedený obrněnými silami?

Odpověď: V několika minulých měsících jsme se rozhlíželi kolem sebe a spatřili jsme příchod některých dost zajímavých věcí. Vycházíte-li z časového údobí tak kolem roku 1997, tak si můžete představit možný vývoj, který směřuje ke zbraňovým systémům, jež budou pravděpodobně mít i ničivější účinky. Za pomoci současných, ale i budoucích pozorovacích systémů jednotlivých druhů našich ozbrojených sil, je bude možné zjistit a popřípadě i zničit.

Náklady na tyto systémy ovšem neustále stoupají. Když se rozhlédnete po světě, zjistíte, že náklady na moderní armády nutí většinou k malým armádám. Není to pouze v Evropě, kde pociťujete skutečný tlak, ale také na jiných místech. Například uvidíte menší armády a budeme-li mít se Sověty dohodu o konvenčních silách, pak zpozorujeme i v Evropě méně husté válčístě.

Je proto už nutné, abychom se zamysleli, jak zorganizujeme naše pozemní vojsko. Vidíme, že budeme směřovat k „nelineárnímu“ ozbrojenému zápasu. Takže, když se budete zabývat dolní částí spektra, zjistíte, že je to způsob, jak se bude bojovat. Obdobnou bojovou činnost je možné pozorovat již na Středním východě. A v Evropě, protože tam už nebudete mít velkou hustotu vojsk, uvidíte, že kdokoli, kdo bude chtít dobýt cíl v operační hloubce, bude tam muset soustředit síly v několika málo prostorech. Nepozorujeme tudíž proto, že nastává nelineární vedení operace, ale domnívám se, že bychom pro tento způsob vedení operace měli upravit i struktury vojsk. Nastává totiž období, kdy bude možné vědět, kde se nepřítel nachází, a to téměř po celou dobu jeho soustředění nebo i rozptýlení.

Otázka: Co to znamená pro způsobilost různých sil vést útok na válčísti, kdy na něm obě strany jsou dobře vyzbrojeny?

Odpověď: Znamená to, že musíte velmi usilovně pracovat, jak se to právě teď dělá směrem k maximalizaci svých sil a ke krytí svých slabín, zároveň potlačit síly nepřítele a zároveň útočit na jeho slabiny. Takto se bude vždycky bojovat, ať již s obrněnými nebo protitankovými systémy či s jinými zbraněmi.

Když to budete dělat úspěšně, získáte ještě větší prostor k dosažení úspěchu.

Vytváří se velmi odlišné bojiště, než jaké jste znali dříve. Budete vědět, kde nepřítel je a budete schopni na něj zaútočit přesně i na velkou dálku. Začínáte se tudíž dostávat do situací, v nichž skončíte až v „zóně zjištění“, jak ji nazýváme, která by mohla sahát až do hloubky 400 km od předního okraje fronty.

Budete však vždy mít takovou situaci? Nikoli. Ale mohlo by tomu tak být, protože

budete moci využít výhod svých národních pozorovacích systémů; ale i tak jsme narýsovali „bojovou zónu“ jen do hloubky 100 km.

Proč to? Takový je dosah zdokonalených verzí systému taktických ŘS pozemního vojska. Skutečně už napříště nebudete muset na onom území vést bojovou činnost. Místo toho použijete vzdušnou izolaci bojiště, daleké palby a jiné možnosti jaké má sbor, jako jsou bitevní vrtulníky a přímá letecká podpora. Vytváří se jak odlišné vedení boje, tak i jiné bojiště, než jaké tu to bylo dříve a podle toho musíte přizpůsobit strukturu vojska. Jestliže tam budete mít v úmyslu zasadit manévrující uskupení, zajišťoval by tento prostor velitel divize a poskytl by veliteli operačního uskupení cokoli by potřeboval a sdělil mu, aby si nedělal starosti o jiné prostory.

Tak, jak postupujeme do budoucnosti, začínáme právě tuto otázku rozpracovávat. V podstatě bychom mohli sestavit síly určené k nelineární bojové činnosti v polovině nebo ke konci 90. let. Nejhorší co bychom mohli udělat, by bylo přenést pozemní vojsko, jaké bylo v 70. a 80. letech do 21. století. To je chyba, jakou nechceme udělat.

Otázka: Obraťme to tedy a uvažujme, že druhá strana má podobné možnosti, co potom?

Odpověď: Když nasadíte své vojsko do bojového prostoru, tak i při použití dálkové palby bude dosti zranitelné. Domníváme se tudíž, že musíme své síly udržet rozptýlené, přitom nemusí být nezbytně rozvinuté, ale o 20, 30 nebo 40 km vzadu.

Otázka: Jak povedete za těchto okolností útok? Nemí naprosto nezbytné v určitém prostoru vojska soustředit?

Odpověď: Zjistě, soustředění je naprosto nezbytné, ale půjde o to soustředit odlišné síly. Musíte se vždy snažit přimět nepřítele k jednání, tak abyste věděli, kde je a co dělá. Jestliže naše systémy budou natolik dobré, měli by velitelé vědět, kde je a co dělá. Potom byste se velmi pečlivě snažili o průlom a o rozdělení jeho síly.

Není tomu tak, jak se mnozí domnívají, že půjde o malé boje v kruzích, parametrech nebo po celém bojišti. Skutečnou podstatou boje by bylo: zjistit polohu nepřítele, upoutat ho a zbavit jej pohybu směřujícího k protiútoky proti našim možnostem pohybu. Jde o schopnost zaútočit na jeho systémy daleké palby a na jeho průzkumné systémy dříve, než zaútočí na naše. A to je naprosto novou nezbytností, novým imperativem.

To, co děláme dnes, je v podstatě lineární. V koncepci kombinovaného vzdušného a pozemního boje se snažíme sledovat přísun jednotlivých sledů do blízkosti bojiště. Snažíme se spojit přímý boj s bojem v hloubce, ale dosud to moc dobře neděláme. Říkáme proto, že raději než nalézat nepřítele za pomoci vojsk a rozvíjet naše vojska do doby, než na nás nepřítel udeří, je lépe vyjít na bojiště a objevovat nepřítele za pomoci systémů. Musíte tudíž zjistit jeho polohu, sledovat ho, shromáždit údaje o cílech a zaútočit na něj různými prostředky, které máte k dispozici.

Po okamžiku, kdy nad ním získáte iniciativu, ať jakoukoli, se snažíte ji udržet na všech úrovních. A spojovacím článkem mezi tím, co jste zjistili a rozvinutím našich vojsk by byl průzkum.

Otázka: Ovšem průzkum je právě to místo, kde technologie není žádným způsobem v poli přítomna v té hře, aby mohla velitelům uskupení poskytnout potřebné zpravodajské údaje. V Národním výcvikovém středisku je průzkum oblastí, kde nepřátelská strana má zřetelnou převahu nad útočníky. Přesto se to dále s lidmi procvičuje. Nezdá se pravděpodobné, že naše struktura tomu dnes bude věnovat stejný počet lidí. Jsme dosud velice vzdáleni od toho, abychom měli v poli potřebnou technologii, která by zabezpečila stejný typ úkolů. Přitom korelace mezi úspěšným průzkumem a úspěchem v boji je velmi vysoká, že?

Odpověď: Velmi vysoká. Je absolutním rozkazem vyhrát souboj mezi průzkumem a průzkumnými protipatřeními.

Otázka: Tím chcete říci, že se v této záležitosti vskutku musíme zlepšit?

Odpověď: Ano. Řekl bych, že v našich strukturách se počítá se značným počtem průzkumných čet, s průzkumem na stupni divízi a s průzkumem na stupni sboru.

Otázka: Musí se v Národním výcvikovém středisku o průzkum žádat na vyšším stupni než je operační uskupení?

Odpověď: Na neštěstí se nám s průzkumnými četami příliš nedařilo. Proto jsem náčelníkovi generálního štábu doporučil, aby se přešlo od velkých obrněných vozidel k menším víceúčelovým terénním automobilům se zvýšenou průchodivostí, která nutí k aktivní průzkumné činnosti.

Jak jste viděli v Panamě, kevlarová ochrana zadrží určitý počet střepin, i když nechrání proti střelám. Nejde o to postavit se tanku. Vydáváte se totiž do průzkumné činnosti, což je něco odlišného než boj.

Otázka: Hovoříte tudíž o přezbrojení průzkumných jednotek?

Odpověď: Ano. A také, co ode mne žádá velitel v Evropě a co sám tvrdě proboujává, totiž dát jim takové oči, kterými by viděly v noci dále než nepřítel. To znamená víc než pouhé noktovizory. Už před léty jsme používali zaměřovače PTRS TOW a fungovaly velmi dobře.

Otázka: To je jedna z velkých výhod BVP Bradley. Má termovizor?

Odpověď: To hlavní, k čemu chcete vojáky přimět, je průzkumné uvažování, aby průzkumníci na bojišti nepřítele dobře pozorovali. Prostudoval jsem naši průzkumnou doktrinu a zjistil jsem, že se příliš soustřeďujeme na to, co se má dělat, když se dostanete do určeného prostoru a nikoli, jak se do toho prostoru dostat. Stejně tak je nedostatečné vedení protiprůzkumné činnosti. Myslím, že to nyní řešíme daleko lépe než dříve.

Když uzpůsobujete svou strukturu k tomuto druhu bojové činnosti a k tomu, abyste měli možnost zpracovat a spojit informace, které dostáváte ze systémů národních, válčících, sboru a nižších stupňů velení, pak velmi rychle přijímáte rozhodnutí a velmi rychle reagujete, pak získáváte velké výhody. Pak jste ve skutečnosti vyhráli průzkumný boj a porazili nepřítele v protiprůzkumné činnosti.

Vášim hlavním přáním je získat nad nepřítelem technologickou převahu, která vám značně usnadní vítězství v protiprůzkumném boji. To, co získáte, se do značné míry podobá tomu, co byste dosáhli použitím systému řízení a uvědomování AWACS a letectva, které by rozptýlilo, soustředilo, vedlo poměrně krátký a vysoce synchronizovaný boj, pak se opět rozptýlilo a nakonec obnovilo sestavu, aniž by se snažilo udržet určitou část území, zvláště když je to území poměrně nedůležité.

Otázka: Podle vás, tedy není cíl nezbytně v dobytí a udržení určitého prostoru, ale ve zničení nepřátelských sil?

Odpověď: Ano. Cílem našeho snažení po celou dobu je především ničit vojska.

Otázka: Nechtěl byste raději vojska obejít, než proti nim bojovat?

Odpověď: Raději bychom se chtěli dostat do týlu nepřítele, než se jeho vojsky proboujávat. Nedomnívám se totiž, že bychom k tomu měli dost lidí.

Otázka: I když pomineme, že je to méně lineární boj než dříve, existuje i tak zřetelně týlový prostor, do kterého je zapotřebí vniknout, že?

Odpověď: Ano a vždy tomu tak bude. Vždycky budou existovat místa, kam nebudete chtít, aby se nepřítel dostal. Nebudou však tak blízko, jak tomu bylo dříve. Vždy budete mít prostor, který chcete bránit, ať už to bude enkláva nebo výchozí prostor pro ne-

nadálou protizteč nebo dosud obvyklý druh prostoru. Zjistili jsme již, že vojska, která jsme sestavili, musí být daleko aktivnější a pohyblivější.

Nejde o lehká vozidla, jak vám to někteří lidé namlouvají. Jde o důležité, těžké, ničivé zbraňové systémy, ale musí se rychle pohybovat. Naše organizace je však dnes vybudována pro obranu a nikoli pro rychlý pohyb. Dříve jsme se nemuseli starat o to, jak se s ním vypořádat. Proto jsme budovali spíše robustní organizace. Čtyři rotý a tak podobně.

Otázka: Budeme muset vést tento druh nelineární bojové činnosti na velkém počtu míst současně?

Odpověď: Zajisté, ale na mnoha místech povedeme činnost lineární. Musíte se tedy hluboce zamyslet. Můžete tímto způsobem bojovat v přední obraně? Domnívám se, že ano. Uzpůsobíte-li své vojsko pro nelineární bojovou činnost, můžete přesto vést lineární boj.

Otázka: Je to však náročnější?

Odpověď: V lineární bojové činnosti zahajujete boj silami a prostředky, které jste drželi vzadu na úrovni sboru a dovolujete, aby se totéž dělo na úrovni divize.

Když máme strukturu uzpůsobenou pro vedení lineárního boje, je velice obtížné provádět nelineární bojovou činnost. Posuzujeme tedy to, co musíme vzít zpět a co máme vpředu. Je tudíž nutné provést smíšení správným způsobem. Nechceme dát veliteli v poli o nic víc prostředku a sil, než co potřebuje. Chceme mu však zajistit, aby toho měl dost.

Druhým poučením z Panamy je podle mého názoru to, že chceme, aby se naše vojsko pohybovalo velice rychle. V minulosti byly brigády a sbor v podstatě výhradně taktickým stupněm velení. Prozkoumáme, zda se to nedá uskutečnit na stupni divize.

Otázka: Jaká má být proto struktura divize?

Odpověď: Můžeme bojovat se dvěma, třemi, čtyřmi brigádami. Budeme se pravděpodobně zabývat strukturou v této oblasti. Uvidíme, co z toho vzejde.

Víme, že musíme zlepšit týlové zabezpečení. Máme v podstatě stejnou týlovou koncepci od roku 1942, vybudovanou kolem zásobovacího místa. Všichni se k zásobovacímu místu musejí vracet pro potřebné zásoby a jejich značnou část vozí sebou i při vedení bojové činnosti. Dnes máme mobilní spojovací zařízení, které umožňuje stiskem tlačítka spojení se sborem. Máme prostě automatizaci na všech stupních velení. Nyní bychom měli být schopni o zásoby požádat a dostat je. A ne v každém praporu vozit na dva nebo tři dny.

Otázka: Žádný voják, který drží vrabce v hrsti, ho nevymění za holuba na střeše. Nikdo nepůjde do pole bez balíčku nedotknutelné dávky potravin, protože bůhví, kdy dostane jídlo. Když znásobíte tisíce, nastanou tak potíže?

Odpověď: Nesete několik kousků namazaného chleba a čokoládových tyčinek, ale ne takové zásoby na tři až čtyři dny. Očekáváte, že vás za tuto dobu někdo nasytí.

Otázka: Ale toto celé nutkání křečkovat je staré jako armády samy.

Odpověď: To vím, ale jsme také zemi, která z pizzy Domino udělala nejrychleji se rozvíjející veřejně prospěšnou službu na světě. Dnes můžeme zavolat a důvěřovat jim, že ta pizza bude za 30 minut. Je snadné nosit ji sebou? Budete velice aktivní, když všechno ponese s sebou? Nikoli.

Musíme se přirozeně v této záležitosti dopracovat ke koncepčním závěrům, a pak ovšem je budeme muset zavést do polní praxe. Nemůžete zavádět stále více komunikačních systémů a stále více automatizovaných systémů a ponechat týlové zabezpečení ve stylu 40. let.

Otázka: Popisujete také bojovou činnost, která spotřebovává velmi rychle materiál, pohonné hmoty a munici. Snad dostáváte tylové zabezpečení do stejné dekády jako své ostatní systémy, ale nepožadujete přitom skok o čtyři dekády?

Odpověď: Ale také my, když jsme procházeli přechodem přes různé etapy změn za dobu, kdy jsem sloužil v armádě, vždy jsme naráželi na nedůvěru ke kroku vedoucímu k další etapě. Jak jste však viděli v Národním výcvikovém středisku, je tam velká součinnost, smělost a důvěra ve spolupráci mezi motorizovaným a tankovým vojskem, dělostřelectvem, příslušníky útvaru bitevních vrtulníků, systémů velení a řízení a spojovacích jednotek. Neslyšíte už hrůzostrašné historky o tom, jak nikdo nemluvil s vojáky roty B po celé tři dny. Nebylo to ani vždycky pravda. Rota B se nadále občas ztrácí, ale vždycky s ní můžete mluvit.

Otázka: Pokud se nepokazí rádiová stanice, což se také stává.

Odpověď: Ve Vietnamu jsem velel praporu, v němž by lidi dali všechno na světě za spojení. V boji nesmíte spojení ztratit. Chci říci, že je to vaše životní nit. Vojáci byli celí nesví, když neměli pět minut spojení. Intenzita, s níž pečujete o své spojení, je odrazem pravděpodobnosti, s jakou ho budete potřebovat v boji.

K tomu, jaké množství toho máme, chci říci, že rádiové stanice máme všude. Vsadím se, že kdyby rádiová stanice kapitána nefungovala, sebral by ji během dvou minut poručíkovi, i kdyby měl poručík stát těsně u něho a mluvit s ním osobně. Takové praktiky vidíte v boji neustále.

Naučili jsme se však, že ostatním lidem můžeme důvěřovat a spolehnout se, že nařízené úkoly splní. V bojové činnosti se zvýšila součinnost. To je jedna ze silných stránek, kde jsme o hodně dále než jiné armády.

Otázka: Co se do toho specificky zahrnuje?

Odpověď: Nejdříve musíte zjistit, zda koncepce je v pořádku. Tím se budeme zabývat i v příštích měsících. Řešení zjištěných problémů si vyžádá mnoho tvrdé práce. Nejprve bude třeba zjistit, jak mají být velké jednotky. Jak vybudovat aktivně manévrující prapor.

Otázka: Naznačíte nám o tom něco?

Odpověď: Pravidlo tří platí dál: tři čety v rotě a tři roty v praporu vytvářejí zpravidla snadno řiditelnou organizaci. Tím začneme. Zda s tím skončíme, to ještě nevíme.

Otázka: Možné je tedy cokoliv?

Odpověď: Systém čtyř se stal neohrabaným v pohyblivé bojové činnosti, je však výhodný v obraně, protože jím získáváte velkou pružnost.

Otázka: Znamená to, že se budete přidržovat trojky?

Odpověď: Domnívám se, že manévrové čety a roty můžeme ponechat, jaké jsou. Také tankové roty odpovídají našim zámyslům.

Otázka: Přicházíte, nevíme jak to nazvat, ale řekněme s eventuální úvahou, nejen o lehkých silách, ale také o těžkých?

Odpověď: Někdo řekne: „Je to starý výsadekář.“ Ale čtyřikrát jsem sloužil v Evropě. Jak vybudujete aktivně působící prapor? Víím, že se to nedá udělat s 217 vozidly. Z minulosti můžete zjistit, co vypadalo jako aktivně působící a z toho vycházet. Pak musíte přesvědčit nás i sebe, či s tím můžete zahájit a uskutečňovat bojovou činnost. Máme už teď k tomu správnou strukturu na stupni sboru? A průzkumu? Ne příliš. Proto jsem požádal leteckou a tankovou školu, aby nezávisle koncipovaly strukturu vojska.

Otázka: Do jaké míry to navazuje na naše stanovisko při jednání o konvenčních ozbrojených silách? Jestliže přirozeným vývojem o vojenském myšlení se vojska zrnění, ale nadále jim zůstane ničivost nebo se ničivost ještě zvýší a hloubka bojiště

se ještě zvětší, tak se domníváme, že mnoho lidí si pomyslí, že si svými postoji ve Vídni přinejmenším vykupujeme velkou chvíli oddechu.

Když vezmeme v úvahu stanoviska, která ve Vídni předkládáme nyní, co můžeme očekávat od situace za 10 až 15 let, o níž tam hovoříme? Jednání jsou vlastně ukončena, ústupky vykonány. Ovšem nezmění se z hlediska vojenského problému, který bude muset řešit velitel NATO, charakter ozbrojeného zápasu natolik, že vojenská hrozba zůstane nadále veliká, protože všichni budou pokračovat v modernizaci?

Odpověď: Vojenská hrozba tu bude vždycky.

Určitě se zvýší příležitost k chybnému hodnocení. V dnešním okamžiku každý správně uvažující člověk řekne, že jednání víc pomůže než uškodí, protože se zbavíme velké asymetrie.

Otázka: Avšak pomůže nám to tolik, jak si myslíme?

Odpověď: Ne, nebude to absolutní všelék, protože začneme vytvářet model svého válčiště a uděláme-li chybu, bude nesmírně závažná. Jde totiž o daleko obtížnější bojovou činnost než dosud a ta potřebuje silného velitele, který ji dokáže zvládnout. Bude nutno minimalizovat vlastní zranitelnost před bojem a boj zahajovat rychle.

Nelze se pojistit proti všem budoucím možným faktorům. Uvažovaná bojová činnost je takticky obtížnější, operačně nebezpečnější, ale musíme být schopni ji uskutečňovat. Jestliže byste se pokusili přenést dnešní pozemní vojsko do 21. století, nebudete nakonec s to reagovat způsobem, jakým si přejete reagovat a budete bojovat podle nepřítelova scénáře.

Otázka: Jste přesvědčen, že Sověti a jiní chápou, že toto všechno nastane?

Odpověď: Když se na to podívají, porozumí, že to nastane. Pravděpodobně to nebudou chápat stejně jako my. Chápání vyplývá z vlastního kulturního pozadí.

Když mluvíme o těchto otázkách s Brity nebo Němci, vidíme věci v poněkud odlišné perspektivě. Domnívám se, že budou souhlasit, že za žádných okolností nelze očekávat rozsáhlou lineární bojovou činnost na celé frontě od Baltského moře po Alpy. Dělaží si starosti s nedostatkem sil a prostředků v těchto oblastech.

Otázka: K čemu přesně nám tedy slouží jednání?

Odpověď: Prospívají nám v mnoha směrech. Není tu přirozeně všude čistý terén. Čím více se sníží počet vojsk, tím větší je příležitost udělat chybu, a proto mobilnější a aktivněji působící se musí stát vojsko.

Vojsko, které bude použito v boji, musí mít velmi ničivou palebnou sílu, být velmi aktivní a rozhodné. Přirozeně základním kamenem k dosažení tohoto stavu je modernizační program našich těžkých vojsk. Je založen na předpokladu, že uvedená bojová činnost bude takto napříště vedena.

Vojákoví starého mechanizovaného praporu se bude v poli tento způsob vedení bojové činnosti zdát velmi odlišným od lineární bojové činnosti, na kterou je dnes připraven. Velitel praporu bude muset být velice pohotový a iniciativní, aby mohl rychle přemísťovat a rozvíjet své jednotky.

Vrátíte-li se do druhé světové války, zjistíte, že operační úder všech armád, německé, americké a sovětské, byly zaměřeny na získání nelineárního bojiště dostatečně hlubokého, aby se z něho dalo učit. Udělali jsme to dvakrát, na jaře roku 1943 a v létě roku 1944. Po zbytek času byly armády zaměstnány bojem na vyčerpání.

Otázka: Nezdá se vám, že se to změní?

Odpověď: Panuje všeobecná shoda, že se bojiště pohybuje nelineárním směrem. Neřekl bych, že jsme se zastavili na tomto bodě, aniž bychom uvažovali dál, protože ještě mnoho toho nevíme. Bude to pro příštího velitele praporu snadnější práce?

Nebude. Domnívám se, že určitě musíme zdůraznit velitelské hledisko v systémech velení, řízení a spojení.

Otázka: Jak se změny odrazí u velitele tanku? Bude to pro něj radikální změna?

Odpověď: Ne příliš pro velitele tanku ani pro velitele roty. Myslím, že se naučí daleko rychleji se pohybovat. Rychleji se rozvíjet. V pozemním vojsku už skutečně tento způsob procvičujeme na stupni čtyři. Je to stupeň, kdy četa nepřítele objevuje a postupuje proti němu a ostatní jí v tom pomáhají. Budeme muset tyto dovednosti podstatně znásobit. Takovou bojovou činnost jsme vedli právě v Panamě.

- MW -

VĚDA O VELENÍ A ŘÍZENÍ ARMÁDY USA

Třídící systém pro zpracování dat

Údaje ve formě číslíkové vyjádření jsou stále více užívány jako prostředky pro výměnu informací při bojové činnosti. Proto se Samuel C. Chamberlain snažil ukázat, jak tyto číslíkové údaje jsou využívány při výměně nezpracovaných údajů, grafických symbolů a množství různých jiných forem informací, které jsou v celé šíři předávány spojením a využívány pro účely bojových jednotek v působnosti ozbrojených sil. Kromě toho, užitím této formy předkládání zpráv jako základního komunikačního prostředku, umožňuje ověřit druhovou šíři informací a ty pak předkládat v mnohem pružnější podobě. To vyžaduje současné nasazení, jak počítačů, tak i nejnovějších výsledků vojenské vědy.

Výzkumná balistická laboratoř (BRL) sestavila **experimentální třídící systém dat**. Ten je založený na této abstraktní číslíkové formě zpracování údajů, zahrnuje i paměť REM (údajová základna) a způsoby vzájemné nepřímé komunikace. Dále autor práce předvedl způsob numerizace informací a přímá pravidla, jež určují způsob výměny informací s ostatními taktickými skupinami.

Výzkumná balistická laboratoř a oddělení pro systémové inženýrství a postupové analýzy (SECAD) vyvíjejí podpůrné palebné prostředky k ukázání způsobu rozdělení informací pro armádní projekt decentralizovaného velení a řízení (ADCCP). Tento projekt je určen především pro jednotky a útvary do stupně divize. Hlavní pozornost v projektu je upřena na funkčnost pěti klíčových součástí pro dělostřelectvo (plukovní palebné prostředky, na přímé operační prostředky, které jsou určeny pro podporu pluku při vedení bojové činnosti, a na palebné prostředky tří praporů), které jsou důležité pro zajištění dvou hlavních funkcí: **řízení a koordinaci palby** (FSCC) a **taktické operace polního dělostřelectva** (FA TAC OPS). Tito účastníci budou spolupracovat na způsobu reakce na několik taktických pokynů, které by mohly následovat jako výsledek kritické situace (např. překvapivého útoku). To vede k nutnosti měnit v chodu

operační plány, nově rozmístit síly a upravit způsoby velení, vést operace klidným a bezpečným způsobem a umět dynamicky reagovat na ztráty na bojišti.

Proto hlavním cílem bylo vyvinout taktickou vědeckou počítačovou technologii, která pomůže zvýšit bojovou připravenost velitelů a vojáků, aby se mohli vyrovnat s rychle se měnícími a nepředvídatelnými změnami uprostřed nepřátelského okolí. Současné taktické velící a řídicí systémy využívají výměnu číselných údajů pomocí předem stanovených způsobů předávání bojových nařízení a rozkazů, vzkazů (spojové cesty), nebo grafických symbolů, které musí být vyhodnoceny lidským činitelem.

Tyto systémy mají dvě zásadní nevýhody:

1. Informace nejsou vyjadřovány ve formě, ve které je mohou počítače rozumně využívat (tj. porozumět jim).

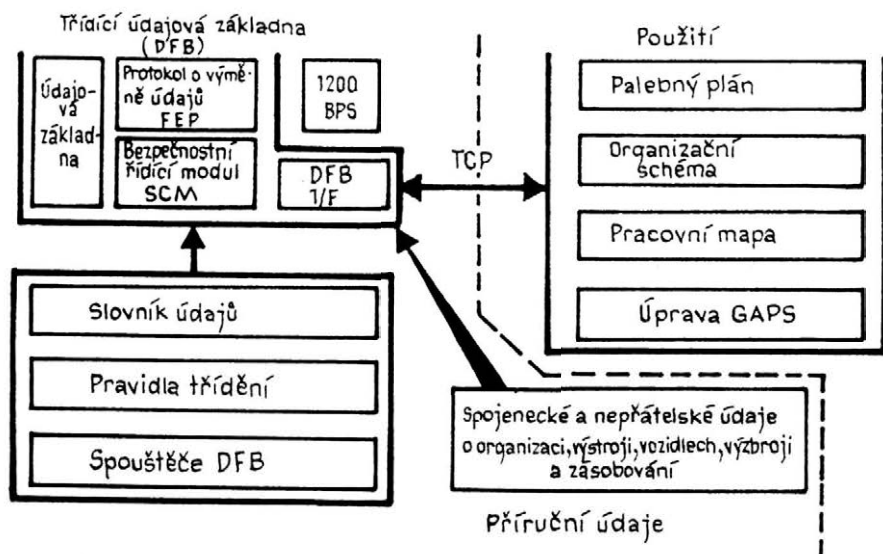
2. Neefektivní sdělení informací, které vyžaduje široké vlnové rozsahy (ty jsou obtížně využitelné pro bojové jednotky, a proto musí používat frekvence VHF - FM a HF a AM).

Je třeba mnoho času pro odvysílání objemných informací, neboť ty mají vysoké nároky na elektronické šifrování.

Vlastní součástí každého řídicího datového systému je snaha, co nejvíce zefektivnit výměnu myšlenek a koncepcí. Při zběžném pohledu, základem může být jednoduše rozmístění jednotek, ale proto je třeba znát jejich skutečné aktuální rozmístění. Pro tento způsob je možné plně využít řídicí datový systém „**Meta - informace**“, který může být použit pro definování struktury taktických informací a pro usměrňování jejich toku mezi jednotlivými uzly systému. Když jsou vyvinuty ucelené a výkonné komunikační prostředky mezi jednotlivými uzly systému, je důležité začlenit vojenskou vědu pro vytvoření základního operačního schématu pro jednoduchou manipulaci s informacemi. Použití prvotních informací jako základní jednotky výměny mezi velícími a řídicími uzly vyúsťuje v mnohem pružnější a životaschopnější systém (na rozdíl od technik pokoušejících se analyzovat přicházející informace s cílem jejich přepracování do abstraktní formy). To vyžaduje velké úsilí pro zvládnutí přímého zpracování dat. Na tomto problému společně pracují vojenští specialisté a počítačová odborníci s cílem sestavit obecné zpracování dat v rámci vojenské doktríny. Před nimi stojí náročný úkol, jak převést data, která jsou v abstraktní podobě do podoby, jež je vhodná pro pochopení a zpracování.

Řídicí systém pro zpracování dat vyvinutý výzkumnou balistickou laboratoří (BRL) zahrnuje několik nových schémat. Cílem je využití postupů, které umožňují větší pružnost a životnost při třídění informací pro velící a řídicí systémy a také zpracovat informace do podoby, která umožní jejich zpracování pomocí nejnovějších počítačových programů. Pružnost je zvyšována cestou volné třídící informační základny ve spojení s diagramy možnosti řídit palebnou podporu. Životnost je zvyšována pomocí minimalizování elektronických výstupů, přičemž se dává přednost odposlouchávání informací použitím koncepce „mlčícího rádia“ (kontrola vysílání, nebo EMCOM) pro řízení operací a použití mnoha vysílačů v případě, že je to nezbytné. Tyto zásady jsou zahrnuty v pravidlech o výměně informací, které využívají tyto a ostatní zásady k vytvoření minimalizovaných informačních pravidel.

Vlastním cílem je sestavit vlastně pravidla náročná na počítače, než na spojení, tj. „neposílejte informace, které nelze počítačově zpracovat“. Právě **obr. 1** ukazuje základní strukturu třídícího informačního systému. **Třídící informační základna (DFB) je složena ze čtyř nezávislých částí, a to z:**

Obr. 1

- pravidel pro výměnu informací (FEP) užívaných při výměně informací mezi informačními základnami,
- souboru pravidel používaných pro spojení a aplikačních programů s informační základnou a bezpečnostní řídicí model (SCM),
- informační základny pro skladování informací,
- kontroly přístupu do třídící informační základny (DFB).

Informace a informační základny

Každá informace je skladovaná v části RAM ve volné podobě v třídící informační základně (DFB) jako součást souboru mnoha vzájemně propojených informací. Informace je přiřazena k jednomu nebo mnoha předem definovaným informačním typům, které mají formu přizpůsobenou pro popis jednotlivé položky, aktivity nebo události, kterou představují; jinými slovy, typy informací jsou obecné způsoby zpracování informací v oblasti vojenské koncepce a informace samotné jsou jejich aktuálním vyjádřením. Každá vyjádřená informace je označena vlastním identifikačním číslem, nebo třídícím kódem. Třídící kód má osmibitový formát: první čtyři bity jsou vyhrazeny pro adresy typu Arpanet a v této podobě jsou informace předávány dál a druhé čtyři bity jsou vyhrazeny pro účely vlastního skladování (tj. zvětšování souboru). Informace se skládají z hlavičky a z jedné nebo více informačních položek. Jako v každé datové struktuře, každá informační položka je přiřazena určitému informačnímu typu, což zajišťuje pět nezávislých charakteristik: typ souboru, měnitelné číselné návěští, způsob řazení, odkazy (třídící kódy o ostatních informacích) a seznamy o těchto pěti informačních typech.

Jednotlivé informační typy je možné rozčlenit do tří kategorií: – dynamické informace, – příruční údaje, – meta údaje.

Dynamické informace jsou tvořeny (zahrnuty) v souboru svými uživateli a aplikačními programy, které popisují dynamické události nebo aktivity. Od té doby, co byly zahrnuty do souboru, mají informace, které obsahují adresu; ta je tvořena prvními čtyřmi bity, jež zároveň i určují, odkud informace pocházejí v průběhu jejich rozšiřování v daném systému.

Příruční údaje jsou informace statického charakteru, společné pro každý soubor, jejichž typickým příkladem jsou bojové a technické manuály. Ty zahrnují údaje o tabulkách, o organizačním uspořádání a vybavení, vozidlech, výstroji, skladech atd. Údajové návěští se stává součástí každé informační základny ještě dříve, než jsou pevně zabudovány v centrální části (informační základny, takže mohou být ihned použity, když je zapotřebí). Protože všechny soubory mají společné třídění informací, proto tyto mohou být využity ve vztahu k předmětu tak, že významně snižují množství informací, které musí být přenášeny. Také obsahují jako samostatné oddíly předem připravené příruční údaje (určité vojenské jednotky či zbraně, jako např. předpis „1-51 Polní dělostřelectvo“, nebo „USS Abc“). Tyto údaje mají pevné informační osmibitové návěští, jehož nové typy nemohou být tvořeny, ale informace ze souboru tohoto návěští mohou být pravidelně aktualizovány. Proto jednotlivé údaje návěští jsou zvláštním druhem informačního materiálu, protože informace, jež obsahují, jsou dynamické (např. rozestavení sil), ačkoli příruční údaje jednotky jsou statické.

Meta - údaje jsou speciálním druhem dynamických informací, které se vztahují k potencionálním možnostem obměny ostatních informací. Protože se předpokládá, že informace ukazují reálnou situaci ve světě, pak některé typy informací musí být schopné zachycovat budoucí proměny těchto informací.

Při jejich praktickém využití je možné rozčlenit dva typy meta - údajů: **plánovací údaje** (ve skutečnosti jim říkáme „co kdyby“ údaje) a **údaje o rozkazech**. Ty se vztahují k ostatním existujícím údajům. Seznam údajových položek (části) a nových oceňování pro tyto části „co kdyby“ jsou užívány pro výměnu názorů o budoucích plánech a ostatní údaje jsou užívány k nařizování změn postavení jednotlivých položek (např. jednotka A se přesune do postavení B). Vše o uzlech (vojenské jednotky) je také skladováno jako informace, takže tyto mohou být vyměňovány s ostatními uzly systému. To zahrnuje pravidla, jak třídit, přijímat informace a parametry, které kontrolují výměnu informací. Např. **obr. 2** nám ukazuje, jaké jsou vztahy mezi údajovými typy (zpracování informací a jak se doposud uskutečňují).

Důležitou součástí třídící údajové základny DFB je spouštěč. Ten může být vložen do DFB pomocí aplikačních programů. Spouštěč je soubor kritérií, která mohou být srovnávána s informacemi v údajových blocích. Průběžně vstupují do informační základny údaje, které jsou srovnávány každým spouštěčem v průběžném seznamu podle určených pravidel. Jestliže je splněno pravidlo pro spouštění, a vlastník spouštěče (aplikační program) je o tom zpraven, pak spustí informační třídič, který vypíná spouštěč. V tomto bodě je nad síly aplikačního programu reagovat (tj. vybrat údaj z datové základny pro další zpracování). Některé další druhy spouštěčů lze využít bezpečnostním kontrolním programem k realizaci tzv. „odposlechu“.

Protokol o výměně údajů

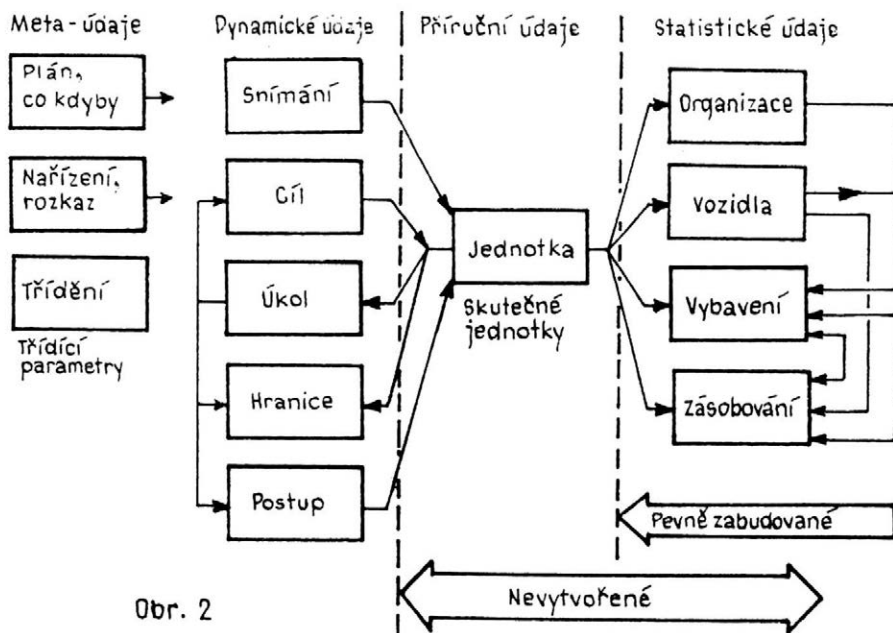
Výměna informací mezi jednotlivými údajovými základnami je řízena protokolem o výměně údajů (FEP). FEP je ověřovací datagramový protokol, současně postavený

k ukončení standardního vnitřního protokolu a uživatelského datagramového protokolu z hlediska jeho výhodnosti. Prvotní pozornost byla zaměřena na to, aby byl stručný, spolehlivý a využitelný. V minulosti velitelé a jejich štáby byli informováni jednoduše posloucháním hlasů, které byly přenášeny několika rozhlasovými sítěmi. Podobně soubor volných digitálních údajů (ne však v celé šíři vlnových pásem) je charakteristickým rysem protokolu o výměně údajů. To umožňuje, aby důležité odposlouchávané informace byly shromažďovány tak, aby nebyly některé informace zbytečně znovu požadovány a vysílány.

Díky nespojité povaze protokolu o výměně údajů (FEP) vybrané (mimo pořadí) oceňování datagramů je uskutečňováno teprve, až když tento program tvoří samostatnou jednotku. Realizace skutečného nespojitého protokolu způsobila mnoho zajímavých problémů. Koncepte jako „členění“ požaduje nové přístupy, zvláště když se vztahuje na komunikační kanály a široce se měnícími vlnovými rozsahy a jejich charakteristikami. Např. podle současné strategie stupeň členění a čekacích časů v datagramu závisí jak na množství, tak na vlnovém rozsahu, na kterém je vyslán.

Děje se tak proto, že řídicích parametrů může být velké množství, jestliže je používáno spojení o velké rychlosti, nebo kanály o nízké spojovací rychlosti. Není žádný problém získat tyto parametry (jsou též skladovány jako údaje) pro různé aplikace. V případě velkých a nejednotných sítí by však takový problém mohl nastat.

Je užíváno schéma, které se nazývá minimální rozsah datagramu. Tento údaj spojuje na jedné úrovni způsob tvorby každého datagramu s mnoha vzorovými vzkazy, jako možnou základnou formátu MTU pro spojovací kanály. To umožňuje významnou úsporu vlnových rozsahů, neboť mnoho z číslicových vysílaček FM má volací kód, který předchází každému individuálnímu datagramu. Tento způsob je možné uskuteč-

Obr. 2

ňovat pomocí odposlouchávací schopnosti, což umožňuje protokol o výměně údajů (FEP), neboť každé vysílání může být odposlechnuto v každém uzlu spojovací sítě. Obdržený datagram je analyzován a rozdělen na jednotlivé vzkazy na úrovni údajového spojení a potom předán do vyšších vrstev protokolu.

Nejbližší plány počítají s realizací provozování způsobu mlčícího rádia tak, jak je to obvyklé u přenosů využívajících hlas. Při tomto způsobu uzel může mít status EMCON a pokračovat v odposlouchávání informací, ačkoli neodpovídá na dotazy. Na opuštění způsobu EMCON bude vyvinuta a aktualizována hlavní část všech uznaných postupů pro čerstvé informace; předávání těchto informací může být provozováno vhodným způsobem (tj. vysílačem, floppy diskem atd.).

Multicast (schopnost počítat stejný vzkaz pro několik příjemců při jediném vysílání) je nyní jedním z hlavních cílů výzkumů. Protože jeho možnosti jsou široce užívány při spojení na základě hlasu, je vážný zájem pro jeho zavedení, zvláště ve vztahu k EMCONu a schématu odposlouchávacích sítí. Nicméně, díky pozornosti upřené na jeho možnosti na pracovištích akademie, nemůže být tento systém součástí připravované varianty protokolu o výměně informací (FEP).

Bezpečnostní kontrolní program

Realizace bezpečnostního kontrolního modelu (SCM) je zaměřena na výměnu informací v souladu s protokolem o výměně informací FEP (informace do i z ostatních údajových základů, které jsou mimo místní informační středisko). SCM bude mít dvě hlavní funkce, a to určit, které:

- informace by měly být zaslány do externích zdrojů,
- obdržené informace z externích zdrojů budou přijaty do údajové základny.

Hlavní zásadou tohoto projektu je, že by informace mohly být požadovány (jestliže vůbec) od všech, protože každá jednotka je odpovědná za bezpečnost sousedních jednotek. Informace vychází ze souboru pravidel, kterým se řídí třídění údajů. Tyto pravidla přísně upravují výměnu informací tak, že jsou přenášeny jen důležité informace, např. normálně není důležité podávat zprávy o každém náboji, které dělostřelectvo vypálí (ačkoli se to v současné době dělá). Mnohem výhodnější je, když údaje o zásobách munice budou hlášeny, až dosáhnou jisté předem dané hranice nebo hodnoty. Tato schopnost je realizována užitím třídících pravidel a koncepcí stanovujících úroveň prahové hodnoty a stupeň, kam má být hlášení posíláno.

Úroveň hlášení určuje, jaké druhy informací je možné vyměňovat. Např. při podávání hlášení o dva stupně výše tak, jak je tradičně pojímáno, ukazuje, že každá jednotka by měla mít hlášení od jednotek o dva stupně níž (tj. pluk sleduje roty, divize prapory atd.). To znamená, že každá jednotka posílá základní informace svému nadřízenému stupni o jednotkách sobě podřízených.

Tak by např. pluk měl obdržet čerstvé informace o svých četách, a když by hlášení stavu mělo být o praporu, tak souhrnné hlášení by mělo být zpracováno na úrovni pluku na základě hlášení čet. Kompetence jednotlivých jednotek založená na jejich předem dané úrovni pro potřeby hlášení a všechny ostatní speciální případy jsou nazývány „třídící obálka“ této jednotky. Třídící obálka jednotky může být pružně upravována na základě požadavků velitelů; nicméně na nižší úrovni taktického velení má její rozšíření za následek složitější kódování zpráv a snížení vysílacích časů pro ostatní jednotky. Koncepce třídící obálky bude také užívána, aby pomáhala při kontrole souboru odposlechnutých informací, proto z bezpečnostních důvodů není rozumné skladovat všechny odposlechnuté informace.

Problém, jestli by měla být informace vyměněna, je řešen úrovní prahové hodnoty. Prahy jsou definovány pro údajové položky (pole) v souboru údajových typů. Mohou být absolutní i relativní a mohou být založeny buď na současných hodnotách zakotvených v údajové základně, nebo na poslední přenášené hodnotě (další je neplnění). Např. absolutní prahovou hodnotou může být, když množství dělostřeleckých nábojů se sníží pod 100 ks (nebo 20 % původní zásoby), dále relativní prah může být svázán s místem operace, když bylo učiněno přemístění větší než 200 metrů od původního místa. Třídící pravidla jsou uplatňována (tj. výměna informací), jenom když je překročena prahová hodnota (tj. informace je uznána jako „důležitá“); odtud je třeba stanovit, jak často se cenné vysílací frekvence poskytnou pro vysílání informací. Věř se, že užívání úrovnových hlášení a prahových hodnot může udržet tok informací na rozumné úrovni, a toto je jedním z úkolů bezpečnostního řídicího modelu. Samozřejmě, že hodnoty, které by měly být užity pro tyto parametry, jsou zajímavými oblastmi pro studium (tj. měla by být úroveň hlášení stejná nebo by se měla měnit podle toho, na kterém stupni velení se nacházíme).

Informace obdržené ze vzdálených zdrojů jsou buď určeny přímo pro přijímací jednotku, nebo jsou odposlechnuty. A ty, které jsou pro přijímací jednotku, mohou být buď vyvolány třídícími pravidly, nebo reakcí na dotaz z přijímací jednotky.

Mimo to, bezpečnostní kontrolní program SCM prověřuje informace, které jsou vyměňované s aplikačními programy (lokálními) stejně jako se vzdálenými zdroji.

Diagramy způsobilosti

Palebné podpůrné řídicí diagramy způsobilosti (CAPs) zřetelně obsahují řídicí informace pro palebnou podporu a popisují „zvláštnosti“ a možnosti jednotlivých uzlů sítě. Jako všechny ostatní informace jsou i tyto informace skladovány pro výměny informací. Řídicí diagramy způsobilosti obsahují: údajový slovník, který zahrnuje a definuje údajové typy; pravidla třídění informací, ty určují jak, kdy, kam a co z údajů je posíláno, opakováno nebo obnovováno. Tyto řídicí programy mohou být měněny dynamicky (dokonce ze vzdálených postavení) tím, že vše je udržováno na nejvyšší možné využitelnosti pro řešení praktických situací. Např. řídicí diagramy způsobilosti by měly být vyvinuty pro útočné, nebo obranné scénáře, speciální situace nebo výcvik a uloženy místně v každém uzlu. Úprava CAP může být zahrnuta jako součást informace obecně, společně s „operačním pořádkem“, nebo v kritických situacích, může být upraven z jiného uzlu k obnovení veličiho řetězce tam, kde došlo ke ztrátám. Samozřejmě, toto má vážné bezpečnostní důsledky. Na vývoji a zavádění těchto diagramů, které v zásadě realizují stále operační postupy, se podílejí vojenští odborníci (tj. velitelská škola pozemních vojsk US pro výcvik a plánování).

Aplikační programy

Nad třídícími údajovými základnami jsou umístěny aplikační programy; nahrazují informace (údaje) užívající dotazy, spouštěče a vstupní informace, pomocí hlášení nových údajů, nebo aktualizací stávajících údajů. Všechny informace jsou měněny buď místně, nebo v širším okruhu, za použití údajové základny; měněné informace nejsou vedeny ve formátu normálního „vzkazu“.

Aplikace neposílá informace pro jiné aplikace nebo údajové základny; snáze předává informace do své místní údajové základny, která bude třdit tyto informace pro ostatní uzly jen za předpokladu, že existují třídící pravidla o těchto informacích. Podobně je-

dinou cestou, jak aplikační programy čerpají informace z místní údajové základny, je dotázat se na ně, nebo mít soubor spouštěčů pro jejich vybrání z nových přicházejících údajů. To je radikální změna oproti typickému způsobu práce, ale umožňuje předem definovat třídící pravidla pro přísnou kontrolu výměny informací a potom pro použití přesného rozsahu. Ke změně výměny informací musí být změněny a aktualizovány třídící pravidla, která řídí třídění údajů a ve skutečnosti je třeba upravit řídící diagramy způsobnosti. Nicméně, jestliže uživatelé chtějí odeslat nešifrovaný text, je možné tak učinit.

Jedním z primárních cílů aplikačního programu je sloužit jako interface mezi uživatelem a třídící informační základnou, to znamená zobrazovat údaje pro uživatele a napomáhat vstupu dat do DFB. Protože údaje jsou informační abstrakce vojenských koncepcí v jejich „nejčistší“ formě, není těžké „ukázat“ údaje, které již byly jednou správně vyloženy; zkušenosti z realizace návrhů výzkumné balistické laboratoře BRL ukázaly, že jestliže je údaje obtížné znázornit, potom nejsou ani správně prezentovány.

Interface mezi aplikacemi a údajovou základnou je realizován použitím standardní zásuvky. Ta umožňuje aplikačnímu programu být buď na tom samém počítači, kde je umístěna údajová základna, nebo na libovolném jiném zařízení, které je s ní spojeno spolehlivým přenosovým prostředkem. Takže ačkoli výměna informací uvnitř údajové základny je spíše nespolehlivá díky úzkým přenosovým pásmům FEP, aplikace směrem do údajové základny při výměně informací jsou navrženy tak, aby operovaly co nejvíce a spolehlivě (např. rozptýlená velící místa, která užívají LAN). Pro usnadnění těchto možností byl vyvinut způsob pro využití „souboru protokolů“ pro práci s údajovou základnou v souboru práce vojenských vědců na aplikačních programech.

Příprava zpracování a rozšiřování informací spojených s plánem palebné podpory v operačním pokynu pro přesuny je výborným prostředkem, jak ukázat možnosti systému v dynamickém prostředí ve skutečném čase. Jsou vyvíjeny tři hlavní aplikační programy:

1. Organizační údaje, které ukazují organizační diagramy a tabulky o organizačním uspořádání a vybavení shromážděných spojeneckých a nepřátelských jednotek, organizací, bojových prostředků, vybavení a zásobách.

2. Pracovní mapa, která ukazuje geografické informace na mapě, které se týkají rozmístění spojeneckých a nepřátelských jednotek, čidel, spojení (opatření na řízení palby), hranice a údaje o cílech a speciální charakteristiky, jako rozmístění vojenských jednotek.

3. Palebný plán, který užívá organizační údaje a pracovní mapu pro znázornění a vstup informací obecně spojených s plánem palebné podpory, jako jsou úkoly jednotky, cíle cesty, situace nepřítele, opatření na řízení palby, plánované cíle atd.

První dva aplikační programy jsou již dokončeny a používány, zatímco palebný plán se teprve bude v praxi uskutečňovat. Všechny aplikace rozsáhle využívají možnosti pracovní polohové grafiky jako pro znázornění, tak pro vstupy.

Čtvrtou aplikací je „uskutečňování změn v plánu činnosti“, které mění informace o předpokládaných událostech v údaje a vkládá je do jednotlivé údajové základny pro rozšíření uzlů pro spojenecké jednotky, aktualizace rozmístění, průzkum, cíle a množství ostatních údajů pro účely simulace operace (bitvy) střední mohutnosti.

Typická třídící údajová základna je složená ze šesti uzlů, a to: z aplikačních programů, vysokofrekvenčního spojení a nízkofrekvenčního spojení.

Tyto aplikační programy budou užívány společně, aby vyhodnotily vlastnosti třídící údajové základny a pomohly vojákům tím, že zpracují přicházející informace a uvedou obsluhu do stavu pohotovosti. Jejich činnost dále zahrnuje: vyhodnocení informací o průběžné situaci z údajové základny; grafické znázornění úkolů jednotky a situační informace; zjištění, že vhodné informace jsou v údajové základně; kontrolu, že všechny jednotky mají palebný plán atd.

□

Cílem tohoto projektu bylo vyvinout experimentální systém, který je dostatečně uživatelsky přístupný, aby mu byla dána přednost v průběhu operací na nižší velitelské úrovni. V bojových jednotkách na úrovni divize, brigáda a níže, je rozšiřování informací omezeno nízkofrekvenčními spojovacími systémy, které jsou nezbytné pro nasazení v členitém terénu. Je nadějně, že nová koncepce informační distribuční technologie, jako jsou rozptýlené údajové základny, diagramy způsobilosti, vlastnosti protokolu pro výměnu informací (mlčenlivé odposlouchávání a naslouchání), aplikační programy, kombinují pečlivě vyvinutou koncepci abstrakce vojenských údajů s operačními možnostmi a se zohledněním limitů daných nedostatečnými možnostmi spojení. Jestliže se to nepodaří, technické prostředky budou během krizových situací nepřípraveny a velitelé a jejich štáby budou stále na začátku bitvy (operace) zmateně pobíhat a kreslit improvizované bojové náčrty a schémata.

-MW-

□ ■ □